

K. Levent Zoroğlu'na Armağan  
*Studies in Honour of K. Levent Zoroğlu*

AYRIBASIM / OFFPRINT



K. Levent Zoroğlu'na Armağan  
*Studies in Honour of K. Levent Zoroğlu*

Editör / Edited by  
Mehmet TEKOC AK



Suna – İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü  
Suna & İnan Kıraç Research Institute on Mediterranean Civilizations



SUNA – İNAN KIRAÇ AKDENİZ MEDENİYETLERİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ  
SUNA & İNAN KIRAÇ RESEARCH INSTITUTE ON MEDITERRANEAN CIVILIZATIONS

**Armağan Dizisi / Festschrift Series: 3**

K. LEVENT ZOROĞLU'NA ARMAĞAN  
*STUDIES IN HONOUR OF K. LEVENT ZOROĞLU*

Editör / Edited by  
**Mehmet TEKOCAK**

ISBN 978-605-4701-27-8

© Suna – İnan Kiraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya 2013

Yayıncı Sertifika No / Publisher Certificate No: 25840

Bütün hakları saklıdır. / All rights reserved.

Bilim Kurulu / Scientific Committee  
Celal ŞİMŞEK  
Nurettin ARSLAN  
Bilal SÖĞÜT  
Mehmet TEKOCAK

Bu yayındaki bütün makaleler bilim kurulu değerlendirmesinden geçmiştir.

All papers have been evaluated by the scientific committee.

Tüm metin ve fotoğrafların yayım hakkı saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yazarların ve yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz. Bu eser ile ilgili tüm sorumluluklar yazarlarına aittir.

All rights reserved. No part of this book may be used or reproduced in any manner without written permission from the author and the publisher except in the context of reviews. Responsibility of the essays in this work rests on its author(s).

Yazışma Adresi / Mailing Address  
Barbaros Mah. Kocatepe Sok. No. 25  
Kaleiçi 07100 ANTALYA - TÜRKİYE  
Tel: 0 (242) 243 42 74 • Fax: 0 (242) 243 80 13  
akmed@akmed.org.tr  
www.akmed.org.tr

Baskı / Printed by  
Matsis Matbaa Hizmetleri  
Sefaköy / İstanbul  
Tel: 0212 624 21 11 www.matbaasistemleri.com  
Sertifika No / Certificate No: 20706

Yapım ve Dağıtım / Production and Distribution  
Zero Prod. San. Ltd. Şti.  
Abdullah Sokak, No. 17, Taksim  
34433 İSTANBUL - TÜRKİYE  
Tel: +90 (212) 244 7521 Fax: +90 (212) 244 3209  
e.mail: info@zerobooksonline.com  
www.zerobooksonline.com/eng www.egeyayinlari.com

## İçindekiler / Contents

Önsöz (Mehmet Tekocak) .....	IX
Sunuş (Ömer Özyiğit) .....	XIII
Selçuk Üniversitesi ve Arkeolojiye Adanmış Bir Ömür (Prof. Dr. Hakkı Gökbel, Rektör) .....	XV
Fakültemizin İlklerinden (Prof. Dr. Âlim Gür, Dekan) .....	XVII
Prof. Dr. K. Levent Zoroğlu'nun Özgeçmişi ve Yayınları .....	XIX
<i>Mustafa Büyükkolancı</i>	
Müzeci Kökenli Dostum, Bilim İnsanı Levent Zoroğlu'na .....	1
<i>Celal Şimşek</i>	
Bir Öğrencisi Olarak Benim Gözümde Levent Zoroğlu Hocam .....	3
<i>Catherine Abadie-Reynal</i>	
Italy and Zeugma (I <sup>st</sup> -III <sup>rd</sup> c. A.D.) .....	5
<i>Işık Adak-Adıbelli</i>	
Tarsus Cumhuriyet Alanı'nda Bulunan İnsan Tasvirli Afrika Kırmızı Astarlıları .....	19
<i>Hüseyin Adıbelli</i>	
Tarsus'ta Arkeolojik Mirası Korumanın Yarattığı Sonuçlar ve 2001 Yılı Kanalizasyon Kazılarının Sürpriz Bulguları .....	29
<i>Engin Akdeniz</i>	
Kayacık ve Çevresinin Arkeolojik Potansiyeli .....	41
<i>Ali Akın Akyol</i>	
Dünyada ve Türkiye'de Arkeometrinin Dünü ve Bugünü .....	55
<i>A. Oğuz Alp</i>	
Burdur Arkeoloji Müzesi'nden Geç Roma-Erken Bizans Dönemi'ne Ait Üç İon Sütun Başlığı .....	63
<i>Melih Arslan</i>	
Yeni Bir Bronz Kybele Heykelciği .....	73
<i>Nurettin Arslan</i>	
Frank Calvert Koleksiyonu'nda Akhilleus Ressamı'na Ait Bir Nolan Amphora .....	81
<i>Sümer Atasoy</i>	
Kentsel Arkeoloji ve İstanbul .....	89
<i>Mustafa Bilgin – Burcu Derin</i>	
Nif (Olympos) Dağı Karamatpe Yerleşmesi'nde Bulunan Kuşlu Kotyle ve Skyphoslarla İlgili İlk Değerlendirmeler .....	97
<i>Emanuela Borgia</i>	
Building Activities in Roman and Proto-Byzantine Cilicia through Epigraphic Sources .....	115

<i>Aytekin Büyükközer</i> Knidos'un Kent Planlamasında Limanların Yeri ve Kentle İlişkisi .....	139
<i>Aynur Civelek</i> Seikilos'un Şarkısı .....	155
<i>Mustafa Tolga Çırak</i> Kelenderis Toplumunda Element Analiziyle Paleodiyet'in Ortaya Çıkarılması ve Diagenesis .....	161
<i>Ertekin M. Doksanaltı – İbrahim Karaoğlan – L. Ufuk Erdoğan</i> Giresun-Aretias/Khalkeritis Adası 2011-2012 Kazıları Ön Raporu .....	175
<i>Bahadır Duman</i> Lykos Laodikeiası'nda Bulunan Batı Yamacı Tekniğinde Bezenmiş Seramikler .....	191
<i>Erkan DüNDAR</i> Imports from Ionia: A Group of Ionian Ceramics from the Building Complex on the Tepecik Acropolis at Patara .....	205
<i>Makbule Ekici</i> Lagina ve Çevresi'nde Bulunan Bir Grup Hellenistik Dönem Hanedanlık Sikkesi .....	233
<i>Eugenia Equini Schneider – Chiara Morselli</i> Elaiussa Sebaste, Rock Tombs between the Theater and the Agora .....	245
<i>Adele Federica Ferrazzoli</i> Late Hellenistic Stuff from Elaiussa Sebaste .....	257
<i>Zaraza Friedman</i> The Ships Depicted on the Kelenderis Mosaic .....	277
<i>Ian Hodder</i> Why do Pot Styles Change? A Consideration of Culture Change from the Perspective of Çatalhöyük .....	293
<i>Bilge Hürmüzlü</i> Isparta Müzesi'nde Korunan Karia Kökenli Bantlı ve Dalgalı Çizgi Bezekli Oinokhoeler .....	305
<i>Veronica Iaocomi</i> Private Architecture and Building Techniques at Elaiussa Sebaste, Isauria (Rough Cilicia) in Late Antiquity and Early Byzantine Period. A Methodological Approach .....	313
<i>İlker Işık</i> Antik Çağ'da Epikürosçuluk .....	329
<i>Deniz Kaplan</i> Korykos'un (Kilikia) Roma İmparatorluk Dönemi Üzerine Yeni Gözlemler .....	335
<i>Haşim Karpuz – Tolga Bozkurt</i> İlgin-Beykonak (Tekke) Köyü'nde Halk Mimarisi .....	345
<i>Abuzer Kızıl</i> Milas Akkent Lahit Mezarı .....	361
<i>Asena Kızıllarslanoğlu</i> Gözlükule Kazısı'ndan Bir Grup Etütlük Tunç Çağı Seramiği'nin Mikromorfolojisi .....	371
<i>Zeynep Koçel Erdem</i> Tekirdağ Müzesi'nden Meidias Üslubu'nda Bir Bodur Lekythos .....	385
<i>Zafer Korkmaz</i> Distribution of Eastern Sigillata A, Eastern Sigillata B and Eastern Sigillata C Potsherds in Sivas .....	395

<i>Taner Korkut</i> Ostotheken oder Kindersarkophage? .....	405
<i>Ergün Laflı</i> Five Early Imperial Lamps from the Museum of Tarsus .....	415
<i>Chris Lightfoot</i> Write or Light? Roman Glass Inkwells and Lamps .....	425
<i>Sina Noei</i> 2006 Yılı Kelenderis Kazısı Koruma ve Onarım Çalışmaları – Ön Rapor .....	433
<i>Mehmet Okunak</i> Hierapolis 159D Nolu Tümülsü ve Buluntuları .....	441
<i>Elif Özer</i> Olympos Antik Kenti'nden Bir Grup Rölyefli Lahit .....	479
<i>İlham Öztürk</i> Mersin İli, Silifke İlçesi, Yeşilovacık Beldesi, İnönü Mevkii Gözleğentepe Nekropolü Kurtarma Kazısı .....	499
<i>Ömer Özyiğit</i> Phokaia'da Cenevizliler Dönemi .....	511
<i>Jeroen Poblome – Dennis Braekmans – Nalan Fırat – Bert Neyt – Eva Kaptijn – Hannelore Vanhaverbeke Femke Martens – Kim Vyncke – Rinse Willet – Marc Waelkens – Patrick Degryse</i> How Did Sagalassos Come to Be? A Ceramological Survey .....	527
<i>Dalit Regev – Uzi Greenfeld</i> New Finds from the Samaria-Sebaste Necropolis .....	541
<i>Susan I. Rotroff</i> A Phakos Ostrakinos from the Athenian Agora .....	569
<i>Bariş Salman</i> Kırşehir Müzesi'nden <i>Dextrarum Iunctio</i> Sahneli Bir Mezar Steli .....	585
<i>Mustafa Hamdi Sayar</i> Kelenderis'te Antoninus Pius Dönemi'nden Bir Hamam .....	595
<i>Bilal Söğüt</i> Stratonikeia'da Hellenistik Dönem Öncesi .....	605
<i>Marcello Spanu</i> Roman Honorary Arches in Cilicia? The Cases of Korykos and Diokaisareia .....	625
<i>Celal Şimşek</i> Laodikeia Nekropolü'nden Kremasyon Kapları .....	647
<i>Oğuz Tekin</i> Calchedon and Lysimachia: Remarks on Two Published Hellenistic Weights .....	705
<i>Mehmet Tekocak</i> Akşehir Müzesi'nde Bulunan Pişmiş Toprak Kandiller .....	707
<i>Numan Tuna – İlham Sakarya</i> Reşadiye ve Burgaz Kazılarında Bulunan Mortarların Tipolojik Gelişimi .....	729
<i>Volkan Yıldız</i> Mersin Müzesi'nde Bulunan Bir Grup Attik Vazo .....	743
<i>Candemir Zoroğlu</i> Anadolu'dan Bir Grup Zırhlı İmparator Heykeli Üzerindeki Bitkisel Bezeme ve Anlamı .....	757





## ÖNSÖZ

Saygıdeğer hocam Prof. Dr. K. Levent Zoroğlu'nu böyle bir yazıyla kısaca tanıtmak gerçekten çok zor bir görevdi benim için. Çalışmaları, yaşantısı, prensipleri ve kişisel özellikleriyle büyük bir değer olan hocamı hâl böyle iken kısa bir yazıyla, sanki çerçeve içerisine sıkıştırılmış bir fotoğraf tadında, nasıl anlatabilirdim ki. Buna rağmen ben de kendisinin her zaman yaptığı gibi zor olanı yapmaya çalışarak bu sınırlı sayfalarda O'nu ve bu zamana kadar geride bıraktıklarını sunmaya gayret ettim.

1971 yılında Side Müzesi'nde başlayan meslek hayatını, 1977 yılında üniversitedeki akademik ortama taşıyan değerli hocam Prof. Dr. K. Levent Zoroğlu'nu ilk kez bundan tam 24 yıl önce tanımıştım. Bu ilk tanışma benim için hiç unutulmayacak bir anıyı da içinde barındırmaktadır. Ben sınıftaki diğer arkadaşlarımdan biraz daha geç başladığım için henüz hiçbir derse girmemişim. Okula geldiğim ilk hafta bölüm dersliklerimizin bulunduğu koridordaki B1 122 nolu sınıfın önünde *Arkeolojiye Giriş* adlı dersin başlamasını bekliyordum. Dersin hocasının Doç. Dr. Levent Zoroğlu olduğunu ders programından biliyordum ama kendisini hiç görmemişim. Tam o sırada oldukça vakur, ciddi ve şık giyimli bir hoca benim önümden geçerek sınıfa giriverdi ve kapıyı kapattı. Haliyle sınıfa ondan sonra girmek zorunda kalmıştım. Hemen derse başladı ve tahtaya bir şeyler yazdı, tahtada yazacak yer kalmadığında ise bana bakarak "*Sen cezalısn*" dedi ve tahtayı silmemi istedi. Benim tahta silme cezam ders sona erene kadar devam etti. Sonradan öğrendik ki hocamız kendisinden sonra derse girilmesine çok kızar ve bunu bazen sözle, bazen bu tür davranışlarla, kimi zaman da derse almayarak muhakkak cezalandırırdı. Hocamız haklıydı çünkü kendisi derslerine gelmemezlik yapmadığı gibi geç de kalmazdı. Bu tutumundan emekli olduğu güne kadar asla taviz vermedi ve bu yönüyle herkesin takdirini kazandı. Bu yüzden de öğrenciliğimiz boyunca kendisi en çekindiğimiz hoca olmuştur. Benimkisi galiba şanslı olduğum bir güne denk gelmişti ve ucuz atlatmıştım. Belki de bu olay hocamla bugüne kadar sürecek olan birlikteliğimizin bir habercisiydi. Çünkü aynı yılın sonunda öğrenci olarak katıldığım ve beni bu meslek dışında başka hiçbir mesleği yapamam diyecek kadar sabit düşünceli hale getiren, Kelenderis Antik Kenti Kazısı'nın başkanı da yine kendisiydi.

Benim gibi daha birçok kişiyi akademisyenliğe yönlendiren ve bu konuda elinden gelen tüm imkânı bizler için hiç çekinmeden seferber eden hocamız, emeğinin karşılığını da fazlasıyla almıştır. Halen ülkemizdeki pek çok üniversitenin arkeoloji bölümlerinde, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nda ve müzelerde O'nun yetiştirdiği, ondan feyz almış olan öğrencileri görev yapmaktadırlar. Bunlardan akademik hayata devam edenler buldukları üniversitelerin üretkenliğine önemli katkılar sağladıkları gibi aynı zamanda birçoğu ulusal ve uluslararası alanda ses getiren arkeolojik kazı ve araştırma projelerine başkanlık etmekte, önemli işlere imza atmaktadırlar. Öğrencilerinin başarılı olmalarındaki yegâne ortak nokta hepsinin Levent Zoroğlu hocalarından öğrendiklerini harfiyen uygulama gayretleridir. Levent Zoroğlu hocamız ve Kelenderis Kazısı etrafında filizlenen öğrencileri için bir okul olmuş, bu okulun gayretli öğrencileri feyz aldıkları geleneğin birer temsilcisi ve öğreticisi haline gelmişlerdir. Hocamız ve ekibi tıpkı bir asırlık çınar ağacı gibi ülkemizin akademik hayatına ve arkeolojisine yıkılmamak üzere kök salmış durumdadır. Bu gelenek ülkemiz arkeolojisine yaklaşık 50 yılını adanmış olan hocamızın adeta bir ekol haline gelmiş çalışma sistemi ve etik değerler olgusundan meydana gelmektedir. Levent Zoroğlu ekolü; usanmadan çalışkan olmak, ciddi ve disiplinli olmak, titiz olmak, sabırlı olmak, araştıran ve sorgulayan olmak, hoşgörülü olmak, adanmış olmak, yardımsever olmak, paylaşmak ve her şeyden önemlisi bir bilim insanı olduğunu unutmadan çalışmak üzerine kuruludur.

Prof. Dr. Levent Zoroğlu ismi akademik dünyada iki ana disiplinle özdeşleşmiş durumdadır. Bunlardan ilki arkeolojik kazılarda ve buna bağlı olarak müze koleksiyonlarında en sık gördüğümüz seramiklerdir. Değerli hocam yurt içinde ve yurt dışında hemen her dönemden seramikler üzerine birçok yayın yapmış ve bu yüzden de hem ülkemizde hem de yurt dışında hatırı sayılır bir yer edinmiştir. Daha önceki dönemlerde dikkate değer bulunmayan Hellenistik ve Roma Dönemi seramikleri ile ilgilenerek bu alanda uzmanlaşan Levent Zoroğlu hocamız bu konuda çalışanların olduğu kadar seramik araştırmaları alanında faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların da müracaat ettikleri bir otorite haline gelmiştir. Kendisinin uluslararası seramik komisyonlarına olan üyelikleri ve *Corpus Vasorum Antiquorum Türkiye Komitesi'nin* başkanlığını yürütüyor olması bunun en açık göstergesidir. Alanında dünyanın en saygın projelerinden birisi olan *Corpus Vasorum Antiquorum* serisinin Türkiye'deki ilk bandı olan "*Silifke Müzesi Corpus'unu*" çıkaran Levent Zoroğlu ülkemizde bu alandaki bir ilke imza atmış oldu. Doktora tezi kapsamında tespitini yaptığı "*Kızılırmak Havzası Seramikleri*" ifadesini literatüre kazandırmıştır.

Levent Zoroğlu ismiyle özdeşleşen ikinci çağrışım ise Kelenderis Antik Kenti ve kentin içinde yer aldığı Kilikya Bölgesi olmuştur. Hocamızın Kelenderis'le tanışması uzun yıllar çalıştığı Stratonikeia'dan ayrılarak kendi adına çalışmaya karar verdiği 1980'li yıllara kadar uzanır. Özgeçmişinde de görüleceği üzere kendisi, önceki yıllarda Stratonikeia dışında da pek çok projede ekip üyesi olarak görev aldığı gibi, bir bölümünü de bizzat yönetmiştir. Neredeyse arkeoloji ile ilk tanıştığı yıldan itibaren aralıksız kazı ve araştırmalara katılmıştır. Zoroğlu'nun Kelenderis'e yönelmesindeki en önemli etken Silifke Müzesi'nde görmüş olduğu Attik vazolardır. Zamanın müze müdürü olan dostunun bu eserlerin Kelenderis'ten geldiğini söylemesi, burada uzun yıllar süreceği kazı ve araştırmaların da kıvılcımını ateşlemiş oldu. Kentte ve bölgede birkaç yıl sürdürdüğü incelemelerin ardından 1986 yılında Anamur Müze Müdürlüğü ile ortak olarak başlattığı Kelenderis Kazıları'nı sonraki yıllarda kendisine verilen Bakanlar Kurulu Kararı ile başkan olarak yürütmeye başlamıştır. Geçmişte çok fazla rağbet görmeyen bu yüzden de oldukça bakir durumda olan Kilikya Bölgesi'ne gelerek oldukça zor şartlarda başarılı ve uzun soluklu çalışmalar gerçekleştirmiş olması, kendisini Kilikya Bölgesi tarihi coğrafyası ve arkeolojisiyle ilgili de otoritelerden biri haline getirmiştir.

27 yıl önce neredeyse bir kazma, kürek ve el arabasıyla, çok güç şartlarda başlamış olan Kelenderis Antik Kenti Kazıları, hocamızın sahip olduğu pratik zekâsı, büyük fedakârlıkları ve stratejik planlaması sayesinde her yıl güçlenen ve kendi ekolünü yaratmış olan kurumsal bir yapı halini almıştır. Bu kurumsal yapı, birçok bilim insanının ve arkeoloğun mesleki gelişimine vesile olduğu gibi etik değerlere duyarlı ve disiplinli bireylerin yetiştirilmesine de büyük katkı sağlamıştır. Kelenderis Kazısı aynı zamanda Selçuk Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü'nün de halen devam eden uygulamalı eğitim ve öğretimin verildiği bir kazı laboratuvarı olmuştur. Benden önce, benim zamanımda ve sonrasındaki öğrencilerin Kelenderis kazısı için söyledikleri şu söz; "*şayet bir şey öğrenmek istiyorsan kesinlikle Kelenderis Kazısı'na katılmalısın*" bu kurumsal yapının değerini gösteren en somut kanıttır. Bu sözün ortaya çıkmasının sebebi pek tabii ki Levent Zoroğlu hocamızın işine olan ciddi bakışı ve tavizsiz disiplin anlayışydı. 1990 yılından itibaren kazısına katılarak bu duruma en uzun süre tanık olan kişi olma şerefi de bu satırların yazarına nasip olmuştur. Bir gün bile hocamızın bizden sonra kalktığını, kazı alanına gelmediğini ve herhangi bir sorumluyu cevapsız bıraktığını görmedim. Hemen her gün sabahın beş buçuğunda kalkar, gece yatana kadar da büyük bir heyecan ve istekle çalışırdı. İlk zamanlar tükenmek bilmeyen bu gücü nereden bulduğunu şaşkınlıkla karşıladığım hocamı tanıdıkça bunun bir felsefe, bir aşk olduğunu anladım. Aşık olunan ise arkeoloji bilimidir. Bu felsefe onun biz öğrencilerine tekrarladığı şu cümlelerinde ses bulurdu;

*"Kazılarda önemli olan hızlı kazmak değildir. Bizler defineci değil bilim insanlarıyız. Arkeolojik alan kazıları sıradan kazılar değildir. Bizler vurduğunuz her kazmaya ve bulduğumuz her esere çok büyük özen göstermek zorundayız. Bu sebeple çalışmaların her aşaması büyük bir titizlikle takip edilmeli ve eksiksiz bir şekilde kayıt altına alınmalıdır".*

Levent Zoroğlu yaptığı tüm çalışmalarında bu etik değerlere bağlı kalmış, bundan da asla taviz vermemiştir. Kazı ve araştırmalarında reklam yaparak popüler olmak gibi bir düşüncesi de asla olmamış, tek gayesi ortaya çıkardığı sonuçları kültürel mirasın korunması ve tanıtılmasına yönelik bir araç olarak kullanmak, yakın çalışma

arkadaşlarını da bu yönde teşvik etmektir. Aynı prensiplerle Tarsus Müze Müdürlüğü ile ortak olarak 1994-2003 yılları arasında Tarsus Cumhuriyet Alanı kazılarını yürütmüş, böylece Kilikya Bölgesi'nin hem dağlık hem de ovalık bölümünde kazı yaparak ülkemiz arkeolojisine olan hizmetlerine bir yenisini daha eklemiştir.

Prof. Dr. Levent Zoroğlu akademik ve mesleki hayatındaki saygınlığı ile başarısını, atandığı idari görevlerin yanı sıra yürüttüğü proje ve faaliyetlerde de göstermiştir. Böylece hem bağlı bulunduğu Selçuk Üniversitesi'ni en iyi şekilde temsil etmiş hem de pek çok kurum ve kuruluşun fikrine başvurduğu veya kendisinden istifade etmek istediği değerli bir şahsiyet haline gelerek, başta ailesi olmak üzere tüm dostları ve biz öğrencilerinin gurur kaynağı olmuştur. Hocamızın kazılarda ve Kültür Varlıklarını Koruma Kurulları'ndaki görevleri sırasında korumacılık ve kültürel miras yönetimi konularında ortaya koyduğu fikirleri ile gerçekleştirdiği uygulamalar, bu alanda cesaretle atılan adımlar olarak örnek gösterilen düzenlemelerdir. Bu konuda sahip olduğu bilgi birikimi ve tecrübelerinden ilgili kurum ve kuruluşların kendisini davet ederek faydalanmak istemiş olmaları, hocamızın korumacılık alanındaki etkinliğinin en büyük ispatıdır. Hocamız tarafından Kelenderis ve çevresindeki kültür varlıklarının korunması konusunda alınan kararlar, bölgenin gelecek nesillere aktarılmasında tarihi öneme sahip uygulamalardır. Kendisinin Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu üyeliği dönemindeki çabaları da hep bu doğrultuda olmuştur. Bununla birlikte hayatının büyük bir bölümünü geçirdiği Konya'nın kültürel ve kentsel mirasının korunması için yaptıkları, bugün için değeri anlaşılamasa da gelecekte ortaya çıkacak olan kazanımlarla farkına varılabilecek olan önemli birer adımlardır. Bugün Konya kent merkezindeki tüm inşai faaliyetlerde ortaya çıkan kalıntıların tespit edilerek kayıt altına alınmasını tamamen Levent Zoroğlu hocamızın Konya Koruma Kurulu Başkanlığı dönemindeki yılmak bilmeyen mücadelelerine borçlu olduğumuza tarih muhakkak şahitlik edecektir.

Öğrenciliğinden itibaren başlayan kazı ve araştırma tecrübesi, bitmek bilmeyen çalışma arzusu, yetiştirdiği müzeci ve akademisyenler, bilimsel etiğe olan saygısı, çalışkanlığı ve disiplinli tutumu, hocamızın arkeoloji bilimi konusunda ülkemizin saygı ve sevgi duyulan, aynı zamanda örnek alınan ve her zaman fikrine başvuru yeri doldurulamayacak nitelikteki bilim insanlarından biri olmasını sağlamıştır. Yurt içinde almış olduğu ödül ve teşviklerin yanı sıra büyük çoğunluğu yurt dışı kurum ve kuruluşlar tarafından verilen burslar kendisinin ne denli önemli bir bilim insanı olduğunun apaçık göstergesidir. Yayınlar listesinde de görülebileceği gibi Prof. Dr. L. Zoroğlu, sahip olduğu bu mesleki bilgi ve becerisini üretime dönüştürmüş olmasıyla da haklı bir saygınlık kazanmıştır. Başta seramik sanatı olmak üzere yurt içinde ve yurt dışında, arkeolojinin pek çok alanıyla ilgili makaleler yazmış, konferanslar vermiş, seminer ve panellere konuşmacı ve yönetici olarak katılmış ve kitaplar yazmıştır. Ancak kendisi bununla da yetinmemiş arkeolojinin sevdirmesi, korumacılık zihniyetinin geliştirilebilmesi adına pek çok platformda konuşmalar yapmış, fikirler üretmiş ve de bunları tüm meslektaşlarıyla her ortamda paylaşmıştır.

Bu kitapta Hocamızın hayatındaki iki kişiden bahsetmemek büyük haksızlık olur diye düşünüyorum. Bunlar hocamızın saygıdeğer eşi Handan Zoroğlu Hocam ve sevgili kızı Deniz Zoroğlu'dur. Handan Zoroğlu hocam diyorum, çünkü kendisi benim üniversite 1. sınıftaki İngilizce dersime girmişti. Onları da hocamla aynı yıl tanıdım. Pek çok kazı sezonunda birlikte kaldık. Zaten her ikisi de kazı ekibinin doğal birer üyesi olmuşlardı. Özellikle Handan Hocam'ın işi çok zordu. Çünkü neredeyse olmayan malzemeye, derme çatma mutfakta üstüne üstlük çok sıcak bir ortamda bizleri doyurabilmek için yılmadan yemekler yapardı. Sayesinde hiç aç kalmazdık. O'nun Konya'da kendi elleriyle yaptığı ev reçelleri kahvaltı soframızı ayrıca taçlandırır. Deniz, yorgun gün sonlarında bizlerin oyun arkadaşı olur, hepimize neşe katardı. Anlayacağınız ailesinden yazın da ayrı kalmak zorunda olan öğrenciler için sıcak bir aile ortamı burada yaratılmıştı. Kazıda gördüğüm bu tabloyu adeta hızlandırılmış bir film karesi gibi şimdi aynen kendim de yaşıyorum.

Saygıdeğer Hocam Prof. Dr. K. Levent Zoroğlu'nun arkeoloji bilimine ve ülkemizin kültürel mirasına yaptığı katkı ve hizmetlerine karşılık minnettarlığımızı sunmak adına kendisi için hazırlanan bu armağan kitabına değerli yazıları ile katkı sağlayan tüm yazarlara çok teşekkür eder, şükranlarımı sunarım. Benim de içerisinde yer aldığım bilim kurumumuzun değerli üyeleri Prof. Dr. Celal Şimşek, Prof. Dr. Nurettin Arslan ve Prof. Dr. Bilal Söğüt'e gelen makalelerin değerlendirilmesi sırasında göstermiş oldukları özen ve harcadıkları değerli emekleri için minnettarlığımı sunarım. Teşekkürün en büyüğünü de, bir makalesinin yanı sıra, kitabın sunuş bölümünü yazmayı

hiç tereddüt etmeden kabul ederek, geçirdiği büyük bir trafik kazası sonucu vücudundaki kırıklara aldırmadan, hastanedeki hasta yatağında “*Sunuş*” yazısını kaleme alan değerli hocam Prof. Dr. Ömer Özyiğit’e ayırmak istiyorum. Kendisine yakışan bu tavrıyla Ömer Hocam gerçekten vefalı bir dost, iyi bir meslektaş ve etkileyici bir yazar olduğunu hepimize bir kez daha göstermiştir.

Ayrıca ilk teklif götürdüğümde, üniversitemizin kuruluşunda ve sonraki dönemlerinde üniversitemiz için büyük emekleri olan böyle değerli bir hocamız için memnuniyetle bir şeyler yazmak isteriz diyerek teklifi kabul eden ve desteklerini esirgemeyen Selçuk Üniversitesi’nin değerli Rektörü Sayın Prof. Dr. Hakkı Gökbel ve Edebiyat Fakültesi’nin Dekanı Sayın Prof. Dr. Âlim Gür hocalarımıza da ayrı ayrı teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Bu kitabın meydana gelmesinde, yazarlar ve bilim komitesinin dışında, teşekkürü hak eden birçok kişi var. Onlara teşekkür etmemek büyük haksızlık olurdu. Başta İngilizce metin ve özetlerin büyük çoğunluğunu okuyarak düzeltme sabrını gösteren sevgili dostum Chris Lihghtfoot’a, aynı şekilde Türkçe metinlerin okunmasında göstermiş olduğu sabrı, titizliği ve gayretleri için öğrencim Zehra Ceylancı’ya, İngilizce özetlerin Türkçeye çevrilmesindeki özverili çalışması için Arş. Gör. Dr. Zafer Korkmaz’a, makalelerin yazım kurallarının kontrolü gibi meşakkatli ve bir o kadar da dikkat gerektiren işte göstermiş oldukları hassasiyet, çalışma azmi ve tükenmek bilmeyen enerjileri için Şenol Sevinç’e, Arş. Gör. Dr. Volkan Yıldız’a, bazı makalelerdeki çizimleri yeniden yapmak durumunda kaldığımızda bu konuda yanımızda olan öğrencim Arkeolog Cüneyt Öz’e ve zaman zaman fikir alışverişinde bulunduğum sevgili Candemir Zoroğlu’na ne kadar teşekkür etsem azdır.

Tüm bunların yanı sıra bu kitabın yayınlanmasına verdikleri maddi destekten dolayı Suna İnan – Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü’ne (AKMED) ve onun değerli müdürü Sayın Kayhan Dörtlük’e çok teşekkür eder, şükranlarımı sunarım. Son olarak da her bir enstrümandan ayrı ayrı çıkan notaların kulağa hoş gelen tınılara dönüşmesini sağlayan bir orkestra şefi gibi, gelen yazıları ustaca biçimlendirerek her birine kimlik kazandıran ve haklı olarak edindiği adına layık bir şekilde, bu kitabın dizgi ve baskısını gerçekleştiren Ege Yayınları’ndan Sayın Ahmet Boratav’a ve bilhassa da çok büyük zahmetlere katlanan kitabın görünmez kahramanlarından Hülya Tokmak’a çok teşekkür etmek istiyorum.

Saygıdeğer hocam Prof. Dr. K. Levent Zoroğlu’na ülkemiz arkeolojisi, bilim dünyası ve biz öğrencileri için yaptıklarından dolayı çok teşekkür eder, ailesi ve tüm sevdikleriyle birlikte daha nice sağlık, başarı ve huzur dolu yıllar dilerim.

En içten saygılarımla...

Mehmet TEKOCAK

İstanbul, Ekim 2013

## SUNUŞ

Sevgili Dostum, Sevgili Levent Hoca,

Senin için bu yazıyı Ege Üniversitesi Hastanesi'nin bir odasında, trafik kazası nedeniyle çok sayıda bacak, omurga ve kaburga kemiğim kırık olarak yazıyorum. Daha doğrusu ben söylüyorum, bir öğrencim kaleme alıyor. Bana verilen bu görevi daha iyi koşullarda yerine getirmek isterdim. İçinde bulunduğum durum nedeniyle anımsaymadığım üstün niteliklerin için şimdiden eksikliğini hoş gör. Biliyorsun yarım yüzyıla yakın süre önce seninle tanışmıştık Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin dersliklerinde. 1960'lı yılların sonlarına doğruydum. Sen gececiydin ben de gündüzcü; ama kimi zaman ben gece derslerine giriyordum, sen de gündüz derslerine. Daha sonraki yıllarda da yazgılarımız benzedi. Bir süre müzecilik yaptık seninle. Sen Side ve Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde, ben ise Bergama Arkeoloji Müzesi'nde çalıştım. Müzecilikten akademisyenlik hayatına geçen ilk arkeologlardandık. Bu müzecilik yaşamımızda da seninle oldukça deneyim kazandık bürokrasi ve kazılar konusunda. O zamanlar mesleğimize bağlanışımız daha bir başkaydı. Müzeciler içerisinde en genç, en idealist kişilerdik. Aynı anda akademisyenlik için uğraş veren müzecilerdik.

Mesleki onurumuzdan ve saygınlığımızdan hiçbir zaman ödün vermedik. Özellikle Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu üyeliklerimiz sırasında. Bu çok önemliydi. Ülkemizin ve bütün insanlığın malı olan kültürel varlıkların korunması konusunda doğru bildiğimizden şaşmadık ve tek bir doğru çizgide yürüdük. Bu yaklaşım bizi birçok güçlükle zaman zaman karşı karşıya bıraktı; ancak mesleki saygınlığımızı her zaman korumuş olmamız bizden sonrakilere ne yazık ki pek örnek olamadı. Bu durum ülkenin kültürel varlıklarının korunması konusunda uygulanan yanlış politikalarla ilgiliydi.

Seninle Yunanistan maceralarımızı da hiç unutmadım. Bende güzel anılar olarak kaldı. Üç dört yılda bir Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından düzenlenen Hellenistik Seramik kongrelerine birlikte katılmıştık. 1997'de Girit'in Hanya kentinde, daha sonra 2000 yılında Volos'ta. Atina Havaalanı'nda unuttuğum paltonu almak için uçağa koşarak dalmanı ve arkandan çok sayıda Yunanlı polisin de seninle birlikte uçağa koşturmasını; ayrıca Pire limanında Hanya'ya gitmek üzere gemiye çok sayıdaki bavulumun bir bölümünü taşıman sırasında bana kızmanı ve birlikte kaldığımız otel odalarında seni uyutmamamı unutmadım. Bunlar bende hoş anılar olarak kaldı.

Sevgili Levent Hoca, ülkeye, arkeolojiye, eski eserlere hizmetlerin büyük! Çok sayıda lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri yetiştirdin. Bilimsel çalışmaların ve yaptığın kazılar, son derece önemli. 1971 yılında Prof. Dr. Yusuf Boysal Hocamız ile Muğla, Yatağan, Turgut'ta başlayan kazı serüvenin, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin kazı çalışmalarıyla sürdü. Prof. Dr. Nimet Özgüç'ün başkanlığındaki Samosata kazı çalışmalarının oldukça önemliydi. Modern bir yerleşim olan Tarsus'un içinde antik kentin göze çarpan bir bölümünü ortaya çıkarman senin büyük projelerinden biriydi. Böylelikle bugünü yaşayan kentli, antik kentle buluşuyor ve onunla bütünleşmiş oluyordu. Arkeolojik parkların modern yerleşimler içerisinde düzenlenerek sergilemeye açılması, koruma bilincinin de yaşayan kentliye aşılması yönünden oldukça önemliydi. En büyük projen ise, 1986 yılından bu yana sürdürdüğün Kelenderis kazılarıydı. Kelenderis ile özdeşleştin ve onu birçok zorluğa karşı yeniden yarattın.

Yazmış olduğun çok sayıda makale ile birçok konuya ışık tuttun. Büyük projen Kelenderis kazılarının üzerine çok sayıda makale ve kitap yazdın. Hellenistik ve özellikle Roma Dönemi seramiği ile Doğu Sigillatları üzerine büyük uzmanlığın tartışma götürmez. Ayrıca Kilikya Bölgesi çalışmalarıyla da ön plana çıktın. Değişik dönemler

üzerine seramik uzmanlığın, kazı çalışmalarında ortaya çıkarılan mimarlık eserleri ile kazı katmanlarının tarihlenmesinde büyük kolaylık sağladı; çünkü her kazı başkanında bulunması gereken bu uzmanlığın sende fazlasıyla olması, seni diğer kazıcılardan öne çıkardı.

Sevgili Levent Hoca, 40 yılı aşkın bir sürede yapmış olduğun bilimsel nitelikli kazılar ve diğer bilimsel çalışmalar, Anadolu Arkeolojisi'ne hatırı sayılır ölçüde katkı sağladı. Gerek üniversitede, gerekse kazılarda yetiştirmiş olduğun öğrencilerinin bir bölümü akademik hayata atıldı, bir bölümü de müzelerde görev aldı. Bayrağı senden devralacak öğrencilerin senin izinde yürüteceklerdir.

Sevgili Dostum, bundan sonraki yaşamında da sağlık, mutluluk ve başarı dolu yıllar dileğiyle...

Prof. Dr. Ömer ÖZYIĞIT

## SELÇUK ÜNİVERSİTESİ VE ARKEOLOJİYE ADANMIŞ BİR ÖMÜR

Yakın zamanda 38. Kuruluş yıldönümü kutlanan Selçuk Üniversitesi'nin kurucu öğretim üyelerinden olan kıymetli Hocamız Prof. Dr. K. Levent Zoroğlu, üniversitemizin akademik ortamına önemli katkılar yapan değerlerimizden birisidir. Akademik yaşantısının büyük bölümünü Selçuk Üniversitesinde sürdüren Prof. Dr. Zoroğlu, mesleki üretkenliğinin yanı sıra idareci veya yürütücü olarak görev aldığı organizasyon ve projelerdeki yetkinliği ve kişisel saygınlığı ile de kurumumuzu en iyi şekilde temsil etmiştir. Meslek ilkelerine ve akademik etik değerlere gösterdiği hassasiyet her türlü takdire şayandır.

1986 yılından beri sürdürülen ve adı hem kendisi hem de üniversitemiz ile birlikte anılan Kelenderis Antik Kenti Kazısı başta olmak üzere, ülkemiz kültür mirasının korunması ve araştırılması için gerçekleştirdiği çalışmalarda gösterdiği gayret ve üstün başarı, Selçuk Üniversitesi'nin haklı gurur kaynaklarından birisi olmuştur.

Mesai arkadaşları ve öğrencileri arasında ciddiyeti ve prensiplerinin yanı sıra nezaketi nedeniyle de büyük saygı ve sevgi gören Prof. Dr. Zoroğlu, bu gibi değerleri yaşatıyor olması ile genç akademisyenlerin örnek alması gereken bir kişiliğe sahiptir. Bununla birlikte, dünya görüşü ve bitmek bilmeyen merakı nedeniyle ülke ve dünya gündemini yakından takip eden biri olarak, yenilik ve gelişime açık olan Prof. Dr. K. Levent Zoroğlu, yakın çevresinin olduğu kadar üniversite yönetimlerinin de görüş aldığı bir fikir adamı olmayı bilmiştir.

Bütün bu özellikleriyle yeri doldurulması zor olan kıymetli Hocamızın dersliklerdeki mesaisi bitmiş olsa da ülkemiz kültür ve sanat hayatına kazandıracığı eserlerin artarak devam edeceği şüphesizdir.

Üniversitemizin akademik yaşantısına, ülkemizin kültürel mirasına ve bilime yaptığı katkılardan dolayı kendisine teşekkür eder, Selçuk Üniversitesi Ailesi adına şükranlarımı sunarım.

Prof. Dr. Hakkı GÖKBEL  
Selçuk Üniversitesi Rektörü





## FAKÜLTEMİZİN İLKLERİNDEN

Fakültemizde 31.03.1977 tarihinde göreve başlayıp 17.07.2013'te emekli olana kadar hizmet eden Prof. Dr. Kamil Levent Zoroğlu hocamızla 30 yılı aşkın bir süredir tanışırız. Değerli hocamız mesleki saygınlığının yanında insani ilişkilerine gösterdiği özen sebebi ile de her zaman takdir edilen bir şahsiyet olmuştur.

Sosyal bilimlere verdiği önemi her zaman dile getiren sayın Prof. Dr. Zoroğlu, gerek proje bazında, gerekse şahsi olarak yürüttüğü çalışmalarında etik prensipleri ve yenilikçiliği önde tutmuş, akademik yaşantıya gereken katkıyı sağlamıştır. Prof. Dr. K. Levent Zoroğlu'nun yükseköğrenimin esaslı olan lisans ve lisans üstü derslerine gösterdiği titizlik, kendisinin mesleki ilkelere ve etik değerlere olan bağlılığından kaynaklanmaktadır.

Prof. Dr. Zoroğlu başta halen devam eden Kelenderis (Mersin/Aydıncık) antik kenti olmak üzere, Türkiye'nin çeşitli yerlerinde yaptığı arkeolojik kazı ve araştırmalarla kendi alanında takdir toplamıştır. Bütün bunların yanı sıra kültürel mirasla ilgili görev aldığı kurumlarda da mesleki ilkeler çerçevesinde hareket eden, söz konusu alanlarda yeni yaklaşımlar getirebilen Prof. Dr. K. Levent Zoroğlu'nun bu çalışmalarına devam etmesi, ülkemiz kültür değerlerinin araştırılması ve korunması bakımından büyük önem arz etmektedir.

Bu açıdan bakıldığında Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi akademik kadrosunun saygın isimlerinden olan Prof. Dr. Zoroğlu'nun emeklilik yıllarında da gerçekleştireceği proje ve yayımlarla akademik üretkenliğinin devam edeceği şüphesizdir.

Sayın Prof. Dr. Kamil Levent Zoroğlu hocamıza fakültemize ve bilim dünyasına yaptığı değerli katkılarından dolayı çok teşekkür eder, bundan sonraki hayatının da sağlıklı, huzurlu ve üretken olarak geçmesini içtenlikle dilerim.

Prof. Dr. Âlim GÜR  
Selçuk Üniversitesi  
Edebiyat Fakültesi Dekanı



# PROF. DR. K. LEVENT ZOROĞLU'NUN ÖZGEÇMİŞİ VE YAYINLARI

## ÖZGEÇMİŞ

17 Temmuz 1946 Öğretmen Hasan Zoroğlu ve eşi Nezihe Zoroğlu'nun ilk çocuğu olarak Maraş'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı.

## Öğrenim

1967-1971	Lisans	Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Klasik ve Çağdaş Anadolu Arkeolojisi Bölümü.
1972-1974	Yüksek Lisans	Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Klasik Arkeoloji Bölümü.
1974-1978	Doktora	Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Klasik Arkeoloji Bölümü.

## Mesleki ve Akademik Geçmişi

1971-1972	Müze Uzmanlığı	Side Müzesi.
1972-1977	Müze Uzmanlığı	Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.
1977	Araştırma Görevlisi	Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü.
1982	Yardımcı Doçent	Selçuk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü.
1984	Doçent	Selçuk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü.
1995	Profesör	Selçuk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Klasik Arkeoloji Bölümü.

## İdari ve Diğer Görevler

1978-1980	Arkeoloji ve Arkeologlar Derneği Genel Başkanlığı.
1984-1989	Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Üyeliği.
1993-1995	Selçuk Üniversitesi, Silifke Taşucu Meslek Yüksek Okulu Müdürlüğü.
1993-1996	Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Üyeliği.
1997-1998	Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Üyeliği.
1997-1999	Arkeoloji ve Arkeologlar Derneği Genel Başkanlığı.
2004-2011	Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Üyeliği.
2007-2013	Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı Başkanlığı.
2013	Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü Başkanlığı.

## Üyesi Olduğu Bilimsel Kuruluşlar

- Alman Arkeoloji Enstitüsü.
- Avusturya Arkeoloji Enstitüsü.
- Rei Cretariae Romanae Fautores (RCRF) (Uluslararası Roma Seramik Komisyonu).
- Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü (Turkish Institute of Archaeology).
- Corpus Vasorum Antiquorum Türkiye Komitesi (Başkan).

### Aldığı Yurt İçi ve Yurt Dışı Burslar ve Hibeler

1974-1977	American Research Institute in Turkey (Türkiye'de American İlmi Araştırmalar Derneği) Doktora Bursu.
1979-1980	Selçuk Üniversitesi Yurt Dışı Dil ve Araştırma Bursu (Almanya).
1984	British Council Araştırma Bursu (British Museum ve Ashmolean Museum'da Araştırma).
1986	Fransız Kültür Bakanlığı, Paris Louvre Müzesi'nde Araştırma Bursu.
1991	Alman Arkeoloji Enstitüsü Bursu, Berlin DAI Merkezi'nde Araştırma.
1993	Alman Arkeoloji Enstitüsü Bursu, Yunanistan'da Samos ve ve Atinada Araştırma Bursu.
1998	Alman Arkeoloji Enstitüsü Bursu, Berlin DAI Merkezi'nde Araştırma.
1998	Fransız Kültür Bakanlığı Araştırma Bursu.
1998	Amerikan Arkeoloji Enstitüsü 100. Yıl Kongresine Katılım Bursu.
1999	Viyana Üniversitesi Araştırma Bursu.
2001	Fransız Kültür Bakanlığı Antioch Toplantısı (Lyon) Katılım Bursu.
2008	Amerikan Büyükelçilik Hibesi (Kelenderis Agora Bazilikası Konservasyonu Amaçlı).

### Katıldığı Kazılar

1971-1982	Stratonikeia Kazıları, Muğla (Prof. Dr. Yusuf Boysal başkanlığındaki).
1972-1974	Alaca-Eskiyapar Kazısı, Çorum (Raci Temizer başkanlığındaki).
1972-1973	Ilgın-Yalburt Kazısı, Konya (Raci Temizer başkanlığındaki).
1982-1985	Samsat Kazısı, Adıyaman (Prof. Dr. Nimet Özgüç başkanlığındaki).

### Yürüttüğü Kazılar

1974	Mercimektepe Kazısı, Yozgat.
1994-2003	Tarsus Cumhuriyet Alanı Kazıları, Mersin.
1986-	Kelenderis Antik Kenti Kazıları, Mersin (halen devam ediyor).

### Doktora ve Diğer Danışmanlıklar

Asuman Baldıran	Selçuk Üniversitesi Stratonikeia Nekropol Buluntuları (1990).
Hasan Bahar	Selçuk Üniversitesi İsauria Bölgesi Tarihi (1991).
Mehmet Taşlıalan	Yalvaç Müzesi, Emekli Müze Müdürü Pisidia Antiocheia'sı Augustus Kutsal Alanı ve Tapınağı'nın Rekonstrüksiyonu (1993).
Hatice Çorbacı	Adıyaman Üniversitesi Anadolu'da Alabastronlar (1995).
Nurettin Arslan	Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Kilikya Bölgesi Demir Çağı Seramiği (1998).
Abuzer Kızıl	Muğla Üniversitesi Karya Bölgesi Roma Dönemi Anıt Mezarları (1999).
Mehmet Tekocak	Selçuk Üniversitesi Kelenderis Roma Çağı Seramiği (2006).
Bahadır Duman	Pamukkale Üniversitesi Laodikeia Hellenistik ve Erken Roma Dönemi Seramiği (2010).
Şehnaz Eraslan	Kültür ve Turizm Bakanlığı Roma İmparatorluk Dönemi Mozaik Sanatında Okeanos ve Tethys Betimlemelerinin Tipolojik ve İkonografik Açından Değerlendirilmesi (2011).
Volkan Yıldız	Dicle Üniversitesi Akamenid Dönem'de Kilikya Bölgesi ve Yakın Çevresinde Attika Seramiği (2013).

Zafer Korkmaz	Selçuk Üniversitesi Kilikya Demir Çağı Yerleşimleri (2013).
1993	TRT İzmir Televizyonu tarafından hazırlanan "Akdeniz'de Hayat" adlı 12 bölümlük belgesel danışmanlığı.
2008	GAP Bölgesi Turizm Planlama ve Tarihi Çevrenin Korunması ve Sergilenmesi Projesi danışmanlığı.
2013	Yeni Antakya Müzesi Mozaiklerinin Sergilenmesi Danışmanlığı (devam ediyor).

## Yürüttüğü Dersler

### Mitoloji

Arkeolojiye Giriş ve Yöntemi

Seramik Sanatına Giriş

Arkaik Devir Figürlü Seramik Sanatı

Klasik Devir Figürlü Seramik Sanatı

Antik Devir Resim Sanatı

Anadolu Tarihi Coğrafyası

Anadolu Antik Kentleri

Eski Anadolu Tarihi - Klasik Çağlar

Antik Kilikya Bölgesi Sanatı (YL)

Attik Figürlü Vazo Sanatı (DR)

## YAYINLAR

### Kitaplar

1994	<i>Kelenderis I. Kaynaklar, Kalıntılar, Buluntular</i> , Ankara.
1995	<i>Tarsus Tarihi ve Tarihsel Anıtları</i> , Adana.
1997	<i>A Guide to Tarsus</i> , Ankara.
2009	<i>Corpus Vasorum Antiquorum, Turkey, Fascicule 1, Silifke Museum 1</i> , İstanbul.

### Çeviri

2000	W. M. Ramsay, <i>Aziz Pavlus'un Kenti, Tarsus (The Cities of St. Paul, Tarsus, London, 1907)</i> , Türk Tarih Kurumu Yayınları, X. Dizi, Sayı:19, Ankara.
------	---

### Kitap Eleştirisi

1992	H. Hellenkemper – F. Hild, "Neue Forschungen in Kilikien", <i>Belleten</i> LVI, 307-310.
------	--

### Makaleler

1975	"Kafkasya Uygarlığı", <i>Kuzey Kafkasya V</i> , İstanbul, 30-35.
1977	"Yozgat-Mercimektepe Sondajı", <i>Türk Arkeoloji Dergisi XXIV-1</i> , 195-202.
1979	"Eskiyapar'da Bulunan Kızılırmak Havzası (Galat Denilen) Boyalı Seramikler, <i>VIII. Türk Tarih Kongresi</i> , 346-354, Lev. 209-214.
1981	"Kültepe'de Bulunan Hellenistik Çağa ait bir Amphora", <i>S.Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi</i> , Sayı: 1, 239-252.
1983	"İstanbul ve Bonn'da Bulunan iki Skyphos", <i>S.Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi</i> , Sayı: 2, 135-144.
1984	"Konya Adının Kaynağı Hakkında Dökümanlar", <i>Konya Kitabı</i> (der. F. Halıcı), Ankara, 137-140.
1986	"Kelenderis Mezar Buluntuları", <i>Anadolu Araştırmaları (Prof. Dr. U. Bahadır Alkım Hatıra Sayısı) X</i> , 455-469.
1986	"Kızılırmak Havzası Kaplarının Biçim ve Süs Gelişimine Örnekler", <i>IX. Türk Tarih Kongresi</i> , Cilt: 1, 495-512, Levha: 223-227.
1986	"Samsat'da Bulunan Doğu Sigillatları", <i>S.Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi</i> , Sayı 3, 61-100.

- 1987 “Kelenderis 1986 Yılı Çalışmaları”, *V. Araştırma Sonuçları Toplantısı-1*, 409-422.
- 1987 “Kızılırmak Havzası Kapları”, *Anadolu Demir Çağları Sempozyumu* (ed. A. Çilingiroğlu), 24-27 Nisan 1984 İzmir, 65-70.
- 1988 “Doğu Dağlık Kilikya 1987 Yılı Araştırması”, *VI. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 393-406.
- 1988 “Kelenderis, 1987”, *Anatolian Studies* 38, 200.
- 1989 “Some Roman Names on Eastern Sigillata A from Samosata”, *The Eastern Frontier of The Roman Empire Proceedings of a Colloquium Held at Ankara, British Institute of Archaeology at Ankara Monograph No. 11, BAR Int. Ser. 553 (ii)* (eds. D. French – C. Lightfoot), 573-579.
- 1991 “Kelenderis 1989 Yılı Kazısı”, *12. Kazı Sonuçları Toplantısı-2*, 301-322.
- 1991 “The Iron Age Finds from Kıcıkışla near Karapınar”, *Anatolian Iron Ages Colloquium İzmir 4-8 May 1987, British Institute of Archaeology at Ankara Monograph 13* (eds. D. French – A. Çilingiroğlu), Oxford, 149-153.
- 1992 “Kelenderis 1990 Yılı Kazısı”, *13. Kazı Sonuçları Toplantısı-1*, 241-254.
- 1993 “Antik Kilikya’da Karayolu Ulaşımı”, *Mozaik* 10, 17-19.
- 1993 “Eine Terrakotta Athena-Minerva Büste aus Klaudiopolis in Kilikien”, *Archäologischer Anzeiger* 1993.4, 607-612.
- 1993 “Göksu Kültürleri”, *Atlas Dergisi* 8, Kasım, 80-82.
- 1993 “İçel’in Arkeolojik ve Tarihsel Anatomisi”, *Mozaik* 13, 24-25.
- 1993 “İlkçağ’da Hamam Kültürü”, *Mozaik* 18.9, 18-19.
- 1993 “Kelenderis 1991 Yılı Kazısı”, *14. Kazı Sonuçları Toplantısı-2*, 165-180.
- 1993 “Kelenderis Kazısı”, *Mozaik* 16.7, 14-15.
- 1993 “Kelenderis Mozaiki”, *Mozaik* 13.4, 26-27.
- 1993 “Kültür, Korumacılık ve Turizm”, *Mozaik* 14.5, 8-9.
- 1993 “Yumuktepe, Bir Kültür Hazinesi”, *Mozaik* 15.6, 12-13.
- 1993 “Yakındaki Uzak Komşumuz: Yunanistan”, *Mozaik* 21.12, 8-9.
- 1994 “Bir Mozaik Üzerinde Kelenderis Betimlemesi”, *1993 Yılı Anadolu Medeniyetleri Müzesi Konferansları*, 31-45.
- 1994 “Cilicia Tracheia in the Iron Age: The Khilakku Problem” *Anatolian Iron Ages 3, The Proceedings of the Third Anatolian Iron Ages Colloquium Held at Van*, 6-12 August 1990 (eds. A. Çilingiroğlu – D. H. French), The British Institute of Archaeology at Ankara Monograph No: 16, 301-309.
- 1994 “Geçmişten Günümüze Taşucu”, *Mozaik* 24.3, 24-27.
- 1994 “Kelenderis’in İlk Çağ Tarihi Hakkında Notlar”, *XI. Türk Tarih Kongresi*, 437-448.
- 1994 “Krallar ve Filozoflar Kenti Tarsus”, *Mozaik* 23.2, 18-20.
- 1994 “Tarsus’ta Bir Cadde”, *Atlas* 21, 146.
- 1995 “Kelenderis 1992 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları”, *15. Kazı Sonuçları Toplantısı-2*, 189-211.
- 1995 “Ritrovata un’antica strada a Tarso”, *Eteria, viaggi e cultura nell’oriente cristiano, Ottobre Modena 1995*, 9-22.
- 1996 “1994 Yılı Kelenderis Kazı ve Onarım Çalışmaları”, *17. Kazı Sonuçları Toplantısı-2*, 263-276.
- 1996 “Tarsus Cumhuriyet Alanı 1994 Yılı Çalışmaları”, *17. Kazı Sonuçları Toplantısı-2*, 245-262.
- 1997 “Kelenderis 1995 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları”. *18. Kazı Sonuçları Toplantısı-2*, 383-400.
- 1997 “Tarsus Cumhuriyet Alanı 1995 Yılı Kazısı”, *18. Kazı Sonuçları Toplantısı-2*, 401-408.
- 1997 “Zwei Zentralanatolische Tonskyphoi”, *Akurgal’a Armağan, A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi (Anatolia XXIII)*, 15-25.
- 1998 “1996 Yılı Kelenderis Kazısı Raporu”, *19. Kazı Sonuçları Toplantısı-2*, 483-491.
- 1998 “Tarsus Cumhuriyet Alanı 1996 Yılı Kazı Çalışmaları Raporu”, *19. Kazı Sonuçları Toplantısı-2*, 493-505.
- 1999 “Kelenderis 1997 Yılı Kazı Çalışmaları”, *20. Kazı Sonuçları Toplantısı-2*, 457-468.
- 1999 “Kelenderis Mozaikçi”, *Çağlar Boyunca Anadolu’da Yerleşim ve Konut Uluslararası Sempozyumu*, 5-7 Haziran 1996 İstanbul, 513-524.
- 1999 “Kilikya Berenikesi’nin Yeri”, *Olba II, 2 (özel sayı)*, 369-380.

- 1999 “New Excavations at Tarsus”, *American Journal of Archaeology*, Vol. 103, No. 2, 300-301.
- 1999 “Tarsus Cumhuriyet Alanı 1997”, 20. *Kazı Sonuçları Toplantısı-2*, 463-473.
- 1999 “Zwei Lekythoi des Klügmann-Malers aus Kelenderis”, *Archäologischer Anzeiger 1999.1*, 141-145.
- 2000 “Problems on the Tarsian Hellenistic and Early Roman Pottery I: Red Glazed Pottery”, *E Eristemonike Synanthese Gia Ten Ellenistike Keramike, Praktika 2000*, 199-203.
- 2000 “Samosata. Ausgrabungen in der kommagenischen Hauptstadt”, *Gottkönige am Euphrat, Neue Ausgrabungen und Forschungen in Kommagene*, Mainz, 75-83.
- 2000 “1998 Yılı Kelenderis Kazı Çalışmaları”, 21. *Kazı Sonuçları Toplantısı-2*, 323-336.
- 2000 “A Roman potter's workshop at Astra in Rough Cilicia”, *Rei Cretariae Romanae Favtorvm Acta 36*, 2000, 31-34.
- 2000 “Kelenderis Nekropolü”, *Olba III*, 115-133.
- 2001 (N. Arslan ve M. Tekocak ile birlikte) “Kelenderis Kazısı 1999 Yılı Çalışmaları”, 22. *Kazı Sonuçları Toplantısı-2*, 311-325.
- 2001 (A. Çalık-Ross ile birlikte) “Tarsus Terra Cotta Atölyesi”, *I. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 15 Ağustos-5 Eylül 2001, Eskişehir, 23-28.
- 2002 “Anadolu'da 1071 Öncesi İlk Türk İzleri”, *Yeni Türkiye, Sayı 43 (Ocak-Şubat)*, 194-197.
- 2002 “Excavations at Antiocheia on the Cydnus (Tarsus)”, *Actes du I<sup>er</sup> Congres International sur Antioche de Pisidie* (eds. Th. Drew-Bear vd.), 417-422.
- 2003 “Doğu Sigillatalarının İmalat Yerleri ve Dağılımı Sorunu”, *Varia Anatolica XV*, 121-123.
- 2003 “Kelenderis 2002”, *ANMED, Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri 1*, 14-16.
- 2004 “Antioch on the Cydnus”, *TOPOI*, 373-379.
- 2004 “Hellenistic Pottery from Kelenderis”, *E Epistemonike Synanthese Gia ten Ellenistike Keramike, Praktika 2004*, 299-310.
- 2004 (A. Çalık-Ross, M. Tekocak ve V. Evrin ile birlikte), “Kelenderis 2002 Yılı Kazısı Raporu”, 25. *Kazı Sonuçları Toplantısı-2*, 451-467.
- 2004 “Luwilerden Çukurovalılara Adı Değişmeden Kalan Kent Tarsus”, *Sırtı Dağ, Yüzü Deniz: Mersin*, İstanbul, 91-109.
- 2004 “Tarsus or Antiocheia on the Kydnus”, *Atti del VIII. Simposio Paolino, Paolo tra Tarso e Antiochia, Archeologia/Storia/Religione, Turchia: la Chiesa e la sua storia 18* (ed. L. Padovese), Roma, 9-17.
- 2004 “Kelenderis Kazısı 2003/Excavations at Kelenderis in 2003”, *ANMED, Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri 2*, 27-32.
- 2005 (C. Öztürk – M. A. Kaya ile birlikte) “Kelenderis Agorası'ndaki Jeofizik Çalışmaları ve Sonuçları”, 21. *Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, 189-196.
- 2005 (A. Çalık-Ross, M. Tekocak ve S. Sağlan ile birlikte) “Kelenderis 2003 Yılı Kazısı Raporu”, 26. *Kazı Sonuçları Toplantısı-1*, 333-346.
- 2005 “Kelenderis in Achaemenidischer Zeit”, *Synergia, Festschrift für Friedrich Krinzing, Band II* (eds. B. Bront – V. Gassner – S. Lädstätter), Wien, 395-400.
- 2005 “Roman Fine Wares in Cilicia: An Overview”, *Rei Cretariae Romanae Favtorvm Acta 39*, 2005, 243-248.
- 2005 “Kelenderis 2004 Yılı Kazıları/Excavations at Kelenderis in 2004”, *ANMED, Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri 3*, 35-40.
- 2005 (V. Evrin vd. ile birlikte) “Kilikya Kıyıları Sualtı Arkeolojik Yüzey Araştırmaları 2004”, *ANMED, Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri 3*, 135-140.
- 2006 (Z. Friedman ile birlikte) “Kelenderis Ship-Square or Lateen Sail?”, *The International Journal of Nautical Archaeology 35.1*, 108-116.
- 2006 “Tarsus and Antioch during the Hellenistic Age”, *Atti del IX Simposio Paolino, Paolo tra Tarso e Antiochia Archeologia/Storia/Religione, Turchia: la Chiesa e la sua storia XX* (ed. L. Padovese), Roma 143-150.
- 2006 “Dağlık Kilikya ve Likya'da Ölü Gömme Gelenekleri ve Mezar Mimarisi İlişkileri Üzerinde Bir Deneme”, *III. Uluslararası Likya Sempozyumu, Sempozyum Bildirileri 2* (ed. K. Dörtlük vd.), 07-10 Kasım 2005 Antalya, 917-929.
- 2006 “Kahramanmaraş'ın İlk Çağdaki Yeri ve Önemi”, *I. Kahramanmaraş Sempozyumu*, 6-8 Mayıs 2004, Kahramanmaraş, 303-307.

- 2006 (A. Çalık-Ross, M. Tekocak ve S. Sağlan ile birlikte) “Kelenderis 2004 Yılı Kazısı”, 27. *Kazı Sonuçları Toplantısı-2*, 241-256.
- 2006 “Kelenderis 2005 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları” *ANMED, Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri 4*, 25-30.
- 2007 “Rovino del periodo protochristiano a Kelenderis”, *Atti del IX Symposio Paolino, Paolo tra Tarso e Antiochia Archeologia/ Storia/ Religione, Turchia: la Chiesa e la sua storia XXI* (ed. L. Padovese), Roma 149-156.
- 2007 “Kelenderis’te Bulunan Bir Pişmiş Toprak Figürin ve Düşündürdükleri”, *Belkıs Dinçol ve Ali Dinçol’a Armağan; Vita*, (eds. M. Alparslan – M. Doğan-Alparslan – H. Peker), İstanbul, 829-834.
- 2007 “Kelenderis 2006 Yılı Kazı, Onarım ve Sergileme Çalışmaları” *ANMED, Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri 5*, 16-21.
- 2007 “Kelenderis, a Port between Asia Minor and Cyprus”, *Proceedings of the International Symposium on Underwater Research*, Famagusta, Cyprus, 2007, 68-73.
- 2008 (M. Tekocak ile birlikte) “Kelenderis 2006 Yılı Çalışmaları”, 29. *Kazı Sonuçları Toplantısı-1*, 515-538.
- 2008 “Kelenderis 2007 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları” *ANMED, Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri-6*, 29-34.
- 2008 “Kelenderis ve Karaçalı Nekropollerini: Klasik Çağa Ait İki Mezarlık Hakkında Düşünceler”, *Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu’na 65. Yaş Armağanı. Euergetes*, (eds. İ. Delemen – S. Çokay-Kepçe – A. Özdzibay – Ö. Turak), İstanbul, 1235-1246.
- 2009 “Tarsus: A Town Where All Cultures Have Met”, *Paolo di Tarso, Archeologia/Storia/ Ricerche*, (ed. L. Padovese), Roma, 3-19.
- 2009 (M. Tekocak ile birlikte) “Kelenderis 2007 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları”, 30. *Kazı Sonuçları Toplantısı-3*, 343-372.
- 2009 “The Land of the Cilician Pirates”, *Proceedings of the III<sup>rd</sup> International Sifnean Symposium, Sifnos 29 June-2 July 2006, In Memoriam Nikolaos Vernicos-Eugenides, Society for Sifnean Studies*, Athen, 127-134.
- 2009 “Kelenderis 2008 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları- Excavation and Restoration Works at Kelenderis in 2008”, *ANMED, Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri-7*, 26-31.
- 2009 (M. Dillon – D. Yakınlı – N. Rauh ile birlikte) “Anamur Arkeoloji Müzesi’ndeki Amfora Araştırmaları Raporu”, 26. *Araştırma Sonuçları Toplantısı-2*, 33-50.
- 2010 “Kelenderis 2009 Yılı Kazıları/Excavations at Kelenderis in 2009”, *ANMED, Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri 8*, 31-36.
- 2010 “Kilikya’da bir Liman Kenti: Kelenderis”, *Ufukta Bir Işık, Uluslararası Deniz Fenerleri Sempozyumu, Şile Feneri’nin 150. Yılı Kutlamaları*, 12-13 Haziran 2010, İstanbul, 177-184.
- 2010 (M. Tekocak ile birlikte) “Kelenderis 2008 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”, 31. *Kazı Sonuçları Toplantısı-3*, 427-453.
- 2011 “Alaeddin Tepesi, Eski Kent Merkezindeki Tarihi Tepe”, *Konya Ansiklopedisi 1*, 168-170.
- 2011 (M. Tekocak ile birlikte) “Kelenderis 2009 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları”, 32. *Kazı Sonuçları Toplantısı-4*, 260-274.
- 2011 “Kelenderis 2010 Yılı Kazı Çalışmaları/Excavation at Kelenderis in 2010”, *ANMED, Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri 9*, 29-35.
- 2011 (Baskıda) “Kelenderis’in Limanı ve Kent Dokusu”, *Harbors and Harbor Cities in the Eastern Mediterranean from Antiquity to Byzantium. Recent Discoveries and New Approaches*, 30 Mayıs – 1 Haziran 2011, İstanbul.
- 2012 “2010 Yılı Kelenderis Kazı ve Onarım Çalışmaları”, 33. *Kazı Sonuçları Toplantısı-4*, 93-109.
- 2012 “Samosata. Ausgrabungen in der kommagenischen Hauptstadt”, *Gottkönige am Euphrat, Neue Ausgrabungen und Forschungen in Kommagene*, Mainz, 134-145.
- 2012 “Bir Sit Davası Senaryosu ve Düşündürdükleri”, *Hukab. Hukuk, Kültür, Sanat, Edebiyat Dergisi*, (Ekim-Aralık 2012), Sayı: 3, 27.
- 2013 “Cypriot Basket-handled Amphorae from Kelenderis and its Vicinity”, *The Acts of The Athens: Cyprus Amphora Workshop*, Kopenhag, 20-29.
- 2013 “Tarsus: Adı ve Kendisi Dört Bin Yıldır Yaşayan Kent”, *Hukab. Hukuk, Kültür, Sanat, Edebiyat Dergisi* (Ocak-Mart 2013), Sayı: 4, 56-57.
- 2013 (M. Tekocak ile birlikte) “Kelenderis’te Bulunan Bir Grup Roma Dönemi Ticari Amphorası ve Düşündürdükleri”, *Olba XXI*, 109-140.



# HIERAPOLIS 159D NOLU TÜMÜLÜS VE BULUNTULARI

Mehmet OKUNAK\*

## Abstract

### *Hierapolis No.159D Tumulus and Findings*

*An uncovered tumulus revealed which belongs to Hellenistic Period and can be an answer to the questions about the foundation of Hierapolis, during the “Hierapolis North Necropolis Excavations” in 2001 by the presidency of Directorate of Denizli Museum. The tumulus named as no. 159D which placed under the podium of tomb no. 159. The tumulus constructed by ceased travertine blocks and formed with a short dromos and a square-planned chamber that covered by a cradle vault. This tomb is one of the rare samples which are revealed uncovered tombs in the Necropolis of Hierapolis. The finds of the tomb are bearing importance for the foundation date of Hierapolis, burial customs and establishment of local pottery production.*

*The purpose of our study is, in the light of the finds of tumulus that excavated in 2001, to establish the contribution of this new tomb to the burial customs in the tumuli of the Necropolis of Hierapolis by scrutinizing the foundation date of Hierapolis. Besides, to establish the burial gifts if they are imported or local production by making necessary researches on them.*

*Results of the study, the just revealed finds of tumulus no. 159D are proved that the Hierapolis ancient city held the city identity in the 3<sup>rd</sup> century B.C. The presence of the cremation burial custom beside the inhumation burial custom in the Necropolis' of Hierapolis is proved by this tomb. Furthermore, this tomb exposed both the local pottery production and importation from the various West Anatolian centers (Pergamon, etc.) and oversea countries (South Italy) of Hierapolis which placed on a transition point in the Lycus Valley.*

**Keywords:** Hierapolis, Necropolis, Tumulus, Unguentaria, Oil-lamp.

“Kutsal Kent” anlamına gelen Hierapolis<sup>1</sup> (Pamukkale) Phrygia Bölgesi'nin batı ucunda yer alır. Kentin nekropolü Anadolu'nun en iyi korunmuş ve farklı tiplerdeki mezarlardan oluşmaktadır<sup>2</sup>. Batı Anadolu'nun en büyük nekropol alanlarından birine sahip olan Hierapolis nekropolü bölgenin mezar tipleri ve ölü gömme adetleri hakkında önemli bilgiler edinmemizi sağlamaktadır (Fig. 1-2). Kentin kuzey, güney ve doğu yönünde yayılım gösteren ve sayıları iki bin civarında olan çeşitli tiplerdeki mezarlarının büyük bir bölümü Kuzey Nekropolü'ndedir. Hierapolis nekropolünde tespit edilen 600'ün üzerindeki mezar yazıtları, mezarların sahiplerinin kim olduğunu,

\* Öğr. Gör. Mehmet Okunak, PAÜ, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Kınıklı Kampüsü, Denizli/TR.  
E-posta: mokunak@pau.edu.tr

<sup>1</sup> Hierapolis'in tarihçesi için bk. Ramsay 1897, 85; Tarn 1930, 126; Magie 1950, 987; Ritti 1987, 27-30; D'Andria 1987a, 15-20; Ferrero 1993, 109; Cohen 1995, 305; Ritti 1999, 534; Bean 2000, 251; D'Andria 2003, 9-13, 21-26.

<sup>2</sup> Hierapolis nekropolü için bk. Schneider-Equini 1972, 98-138, Tav. 1-Tav. XXX; Ronchetta 1987b, 105-112; Ferrero 1993, 100-105; Şimşek 1997, 9-88; D'Andria 2003, 48-60, 66-70, 191-192, 205-206; Ronchetta – Mighetto 2007, 433-456.

kimlere gömülme yetkisi verildiği, cezalar, lanetlemeler başta olmak üzere, Lykos Vadisi ölü gömme geleneklerini anlamamızı sağlar<sup>3</sup> (Fig. 2).

Hierapolis Nekropollerinde mezar tipolojisi açısından çok farklı örnekler görülebilmektedir. Bunlar arasında; tümülüsler, düz çatılı ev tipi mezarlar, beşik çatılı tapınak tipi mezarlar, lahitler, kaya oygu lahitler, yeraltı oda mezarları, yükseltilmiş U planlı altar mezarlar ve tonozlu mezarlar olarak sayılabilir. Nekropolde yapılan kazı çalışmaları ve elde edilen yazıtlar ışığında bunlar genel olarak M.Ö. 3. yy. ile M.S. 3. yy. arasında geniş bir zaman dilimi içine tarihlendirilmiştir<sup>4</sup>. Mezarların yapımında ana malzeme olarak bölgenin yerel taşı olan traverten ve bunun yanında mermer kullanılmıştır.

Makale konusu 159D numaralı Tümülüs ve kontekst buluntularıdır. Tümülüsler Hierapolis Nekropolü'nün en erken mezar grubunu oluşturur. Genel olarak bu mezarlar, M.Ö. 3. yy.'dan başlayarak M.S. 2. yy. ortalarına kadar kullanılmıştır. Hierapolis'te kasnaklı ve kasnaksız olmak üzere iki tip tümülüs görülmektedir<sup>5</sup>. Bunlardan kasnaklı tümülüsler düz alanlarda yer alırken kasnaksız örnekler daha çok yamaçlara inşa edilmiştir. Görünüşte her iki tip de birbirine benzemekle birlikte kasnaklı tümülüslerde ön odanın bulunduğu ve bulunmadığı iki alt grup tespit edilebilmektedir.

Tümülüslerde genel olarak küçük bir kapıdan girilen mezar odası dikdörtgen planlıdır ve içerisinde iki yanda ve girişin karşısında olmak üzere toplam üç adet kline yer almaktadır. Ancak ön odasız tiplerde dromostan sonra doğrudan mezar odasına geçilmektedir; iç kısımda dromosu merdivenli giriş, ön odayı ise koridor oluşturmaktadır. Mezar odasının üzeri yarım daire tonoz ile örtülmüştür. Bazı tümülüslerde giriş kısmının hemen yanında mezar stellerinin oturtulması için<sup>6</sup>, bazılarında ise mezar odasının arka duvarında kandil vb. gibi mezar hediyeleri konması amacıyla küçük nişler bulunmaktadır<sup>7</sup>. Bu tip küçük nişlerin Kybele açık hava tapınımını da sembolize ettiği bilinmekte olup benzer bir uygulama Hierapolis Nekropolü'nde 15 no.lu tümülüste de görülmektedir ve her iki tipde de en üstteki orta noktaya mezarı kötülüklerden koruyan, bereket ve üremeyi sembolize eden phallos dikilmiştir<sup>8</sup>.

Kasnaklı örneklerde mezar odasının duvarları ile dış yüzde yer alan daire kasnak arasındaki boşluk konik şekilde yığılan toprakla doldurularak tepeliklerden oluşan bir örtü sistemi oluşturulmuştur.

Makaleye konu olan 159D numaralı tümülüs, Denizli Müze Müdürlüğü'nce yapılan 2001 yılı kazı çalışmalarında açığa çıkartılmış olup Kuzey Nekropolü'nün içinden geçen mevcut taşıt yolunun hemen doğu kenarında yer almaktadır<sup>9</sup> (Fig. 2-3).

Tümülüs, ön odası bulunmayan gruba dâhildir, ancak üst yapısı, M.S. 60 yılındaki depremden sonra yapılan U planlı mezarın podyumunu oluşturmak amacıyla tahrip edildiğinden, kasnaklı olup olmadığını saptamak şimdilik mümkün değildir. Bu düzenleme sonucunda mezar odası, zemin seviyesinden eksi (-) 3.16 m. aşağı kotta kalmış ve üç basamaklı podyum, girişin gizlenmesine neden olmuştur. Böylece mezarın soyulmadan günümüze ulaşması-na da olanak sağlamıştır. Hierapolis Nekropolü'nde şimdiye kadar soyulmadan korunabilmiş birkaç mezardan biri

<sup>3</sup> Schneider-Equini 1972, 98 vd.; Ayrıca mezar yazıtları için bk. Ritti 2006, 43-71, 127-129, 139-141.

<sup>4</sup> Ronchetta 1987b, 106; Ferrero 1993, 101; Cormack 2004, 228; Hierapolis nekropol alanlarında görülen mezar tiplerinin özellikleri hakkında bk. Schneider-Equini 1972, 6 vd. Hierapolis nekropol alanlarında görülen mezar tipleri ve Güney Nekropolü hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Şimşek 1997, 9-31. Ayrıca mezar yazıtları için bk. Ritti 2006, 43-71, 127-129, 139-141.

<sup>5</sup> Schneider-Equini 1972, 35.

<sup>6</sup> Verzone 1973, 196.

<sup>7</sup> Ayrıca Lykos Vadisi kentlerinden Laodikeia'da açığa çıkartılan L.05.KN.M9, L.06.KDN.M1 ve L.07.GN.M1 numaralı mezarlarda da nişler vardır (Şimşek – Okunak – Bilgin 2011, 349-351, 444-446, 1032-1035, Lev. 39/K1, Lev. 41/K8, Lev. 42/K9).

<sup>8</sup> D'Andria 2003, 49.

<sup>9</sup> Bu taşıt yolu günümüzde araç trafiğine kapatılmıştır.

olması, tümülüsün önemini arttırmaktadır, çünkü mezar hediyelerinin değerlendirilmesi sonucunda elde edilen veriler, Hierapolis'in Hellenistik Dönem'de kuruluşuyla ilgili tartışmalara da açıklık getirmiştir.

Kuzey-güney yönünde uzanan tümülüsün içine, podyumun yan tarafında üçüncü basamağın zemin hizasına açılmış bir girişle ulaşılmaktadır. Dromosa açılan bu girişe, iniş-çıkışı kolaylaştırmak amacıyla bir basamak yerleştirilmiştir<sup>10</sup>. Podyumun altında, iki yanda, dromosun duvarlarıyla hem yüzey iki duvar uzanmaktadır. Olasılıkla podyum inşa edilirken yapılmış olan bu duvarlar 1.30 m. uzunluğundadır ve düzgün kesme blok taşların yanı sıra irili ufaklı moloz taşlarla örtülerek oluşturulmuştur. Bu kısımdan sonra, kesilmiş iri blok taşlarla inşa edilen dromos yer almaktadır<sup>11</sup>. Kısa tutulmuş dromosun zeminine, mezar odasının giriş kapağı devrilmiş olduğu için, zemin döşemesi hakkında bilgi edinilememektedir<sup>12</sup>. Dromosla birlikte mezar odasının üzeri podyumla kapatılmış, podyumla mekânların arasında oluşan boşluk irili ufaklı moloz taşlarla doldurulmuştur<sup>13</sup>.

Dromosun güney duvarındaki kapıdan girilen mezar odası kare planlıdır<sup>14</sup> (Fig. 4-5). Lento ve söveli olan kapı girişi açıklığı<sup>15</sup>, 0.08 m. yüksekliğinde bir eşiğe sahiptir<sup>16</sup>, sövelerde de kapak taşının oturtulması için açılmış 0.05'er m.lik setler bulunmaktadır.

Kesilmiş traverten bloklarla inşa edilen mezar odasının üzeri, yarım daire tonoz ile örtülmüştür. Mekânın içerisinde, girişin iki yanında ve karşısında olmak üzere U biçiminde yerleştirilmiş ve altlarına konan desteklerle yükseltilmiş toplam üç kline bulunmaktadır<sup>17</sup>. Girişin karşısında yer alan klinenin 0.54 m. üst kısmında, eksenden hafifçe sağa kaydırılmış durumda dikdörtgen biçimli bir niş yer almaktadır<sup>18</sup> (Fig. 6-7). Kazı çalışmaları sırasında, sadece girişin karşısındaki klinenin üzerine yatırılmış halde bir iskelet bulunmuştur. Üzerinde yanık izleri görülen bu iskelet, yakıldıktan sonra buraya getirilerek konduğunu göstermektedir. Diğer klinelerin altlarında ise ötelenmiş (önceki kullanımlara ait) kemikler açığa çıkartılmıştır. Böylelikle toplam altı ayrı kafatası tespit edilmiştir. Girişin karşısındaki kline üzerinde, olasılıkla mezar ziyareti sırasında ve burada yapılan törenlerde ölü için bırakılan, bir de küçük hayvan kemiği parçalarına rastlanmıştır.

Bu iskelet kalıntılarının yanı sıra kremasyon kabı olarak kullanılan bir amphora, 18 tane pişmiş toprak, üç tane de cam unguentarium, üç kandil, bir kâse, bir cam bardak, iki adet bronz sikke ile iki tane altın küpe bulunmuştur (Fig. 8-13). İskeletlerin incelenmesi ve mezar hediyelerinin tipolojik özellikleri ve dönemleri dikkate alınarak değerlendirilmesi sonucunda altı ayrı kontekst tespit edilmiştir.

<sup>10</sup> Bu basamağın dromosa bakan kısmına işlenmiş bulunan profilli set, açıklığı kapatmak için yerleştirilecek taşın oturtulması için yapılmış olmalıdır.

<sup>11</sup> Dromos'un genişliği 1.30 m., uzunluğu mezar kapısından, kesme taşların bitimine kadar 1.10 m.'dir

<sup>12</sup> Dikdörtgen kapak taşının genişliği 0.90 m., kalınlığı 0.18 m., yüksekliği 1.33 m.'dir. Üst kısmında iki adet içinde kurşunları mevcut kenet delikleri yer almaktadır.

<sup>13</sup> Tümülüs mezara ait tonozun en üst seviyesi, podyumun 0.45 m. altında inşa edilmiştir.

<sup>14</sup> Hierapolis Kuzey Nekropolü'nde yer alan diğer tümülüs mezarların girişleri çoğunlukla güney-kuzey yönündedir. Az sayıda mezar batı-doğu yönünde yapılmıştır. Mezar yönlerini daha çok topografya belirlemiştir.

<sup>15</sup> Lentonun kırılarak aşağıya doğru kayması nedeniyle buradaki ölçü tam alınamamıştır. Girişin iki yanının altlarında yer alan 2'şer cm.'lik genişleme ise deprem sonucunda blokların kaymasıyla oluşmuştur.

<sup>16</sup> Kapak taşının geçtiği mezar kapısının yüksekliği 1.05 m., genişliği 0.70 m.'dir.

<sup>17</sup> Mezar odası 2.64 x 2.62 m. ölçüsünde ve yüksekliği 2.22 m.'dir. Kline destek taşları 0.58 m. yüksekliğinde, 0.23-0.25 m. kalınlığındadır. Kline genişlikleri 0.60, 0.64, 0.85 m.'dir.

<sup>18</sup> Niş 0.44 x 0.32 m. ebadında ve 0.13 m. derinliğindedir.

## Kontekst 1

Kontekst 1’de bir adet pişmiş toprak kâse, iki adet pişmiş toprak unguentarium ve bir çift altın küpe değerlendirilmiştir (Fig. 8).

1 katalog numaralı kâse, literatürde kaidelerinin Dor başlığı ekhinusuna benzemesinden dolayı “Echinus Bowl”<sup>19</sup> olarak adlandırılan gruptandır (Fig. 8; Kat. No. 1). Kâse içe dönük ağız kenarlı, basık yarım küre gövdelidir. Kaidesi hafif dışa açılan ters Dor ekhinusu şeklinde olup gövdeden kaideye geçiş keskin profillidir. Kırmızımsı sarı hamurlu olan kâsenin dış ve iç yüzeyine uygulanan siyah ince astar, pişirilme sırasında ağız kenarında sarımsı kırmızı renk almıştır.

Siyah astarlı üretilen kâselerin Atina kökenli, daha sonra üretilen parlak kırmızı astarlıların ise Pergamon üretimi olduğu bilinmektedir<sup>20</sup>. Kâsenin benzer örnekleri; Tarsus<sup>21</sup>, Kıbrıs<sup>22</sup>, Atina Agorası<sup>23</sup>, Korinth<sup>24</sup>, Samothrace Nekropolü<sup>25</sup>, Knossos<sup>26</sup>, Pergamon<sup>27</sup>, Metropolis<sup>28</sup> ve Ephesos<sup>29</sup> buluntuları arasında tespit edilmiştir. Siyah astarlı “Echinus Bowl” tipindeki kâselerin M.Ö. 3. yy.’ın ilk yarısında Anadolu’da daha çok Atina’dan ithal edilerek kullanıldığı anlaşılmaktadır.

2 ve 3 katalog numaralı unguentariumların formları lekythos<sup>30</sup> formuna benzemektedir (Fig. 8; Kat. No. 2-3). Bu unguentariumların hamur özellikleri benzer olup yüzeyleri kalın astarlı ve parlaktır. Astarla görülen küçük renk farklılıkları ise fırınlamadan kaynaklanmaktadır.

Her iki örnek de dışa çekilerek hafifçe aşağı sarkıtılmış ağız kenarlı olup dudak kenarı dışta ve içte kalınlaştırılmıştır. İçbükey profilli uzun silindirik boyun, dar yapılmış omuza bağlanmıştır. Omuzdan gövdeye geçiş keskin profillidir. İğ gövdeli olan unguentariumlar sığ kaide boyunlu ve disk kaidelidir. Kaide tabanları hafifçe içe bastırılmıştır. Her ikisinin de omzunda aplike olarak karşılıklı yapılmış yalancı (süs) tutamak bulunmaktadır. Ancak iki örneği birbirinden ayıran özellik 3 katalog numaralı unguentariumun disk şeklindeki kaidesinde yer alan içbükey profildir.

Bu tipin benzer bir örneği Kerameikos’ta 142 numaralı tuğla mezarda ele geçirilmiştir<sup>31</sup>. Daha çok yalancı tutamaklarıyla amphoriskoslardan esinlenen bu tip, form özellikleri dikkate alınarak M.Ö. 4. yy.’ın sonu-M.Ö. 3. yy.’ın başına tarihlendirilmiştir<sup>32</sup>. İzmir Arkeoloji Müzesi’nde tespit edilen unguentarium<sup>33</sup>, Hierapolis örnekleriyle benzer form özellikleri göstermektedir ve M.Ö. 3. yy.’ın ikinci yarısında değerlendirilmiştir<sup>34</sup>. Denizli-Sarayköy Beylerbeyi I numaralı tümülüste yapılan kurtarma kazısında ele geçirilen benzer unguentariumlar M.Ö. 3. yy.’ın

<sup>19</sup> Edwards 1975, 29.

<sup>20</sup> Thompson 1934, 435; Schäfer 1968, 38.

<sup>21</sup> Jones 1950, 210, Lev. 178, 5 (Orta Hellenistik Dönem).

<sup>22</sup> Vessberg – Westholm 1956, 56, Fig. 21/2.

<sup>23</sup> Thompson 1934, 435 Fig. 4/A 20; Rotroff 1997, 341, Fig. 63, Pl. 76/1000 (M.Ö. 290-275).

<sup>24</sup> Edwards 1975, 29, 31-32, Pl. 2/26, 34 (M.Ö. 300).

<sup>25</sup> Dusenbery 1998, 199-201, 211, S130-4, S131-B-C, (M.Ö. 275-250).

<sup>26</sup> Eiring 2001, 98-99 Lev.3/3.

<sup>27</sup> Schäfer 1968, 37-38, 43, Taf. 4/C16, C19.

<sup>28</sup> Gürler 2003, 9-13, Pl. IX, A4 (M.Ö. 3. yy.’ın ikinci çeyreği).

<sup>29</sup> Meriç 2002, 25-26, 28, Taf. 1/K6 (M.Ö. 3. yy.).

<sup>30</sup> Hayes 1991, 3, Pl. XIV/2.OΔ.776.

<sup>31</sup> Kovacsovics 1990, 123 Lev. 15/142.1.

<sup>32</sup> Kovacsovics 1990, 123.

<sup>33</sup> Tuluk 1999, 132, Abb. 5a, Taf. 2.

<sup>34</sup> Tuluk 1999, 145.

sonu-M.Ö. 2. yy.'ın başına aittir<sup>35</sup>. Laodikeia Kuzey Nekropolü'nde ele geçirilen bir örnek ise M.Ö. 3. yy.'ın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir<sup>36</sup>.

28 katalog numaralı bir çift altın küpe; Yapım tekniği ve ince işçiliği ile dikkat çekici olup üzerinde dağ keçisi ya da antilop başı yer alır (Figür 8; Kat. No. 28). Bu başların boyun arkalarından başlayarak çene altında kenetlenen tel halkalar bulunur. Figürlerin boyun kısımlarına telkâri teknikte yapılan birinde iki, diğerinde dört adet ince tel dolandırılmıştır. Bunların arasında üstte kıvrımlı birer tel süsleme bulunur. Boynun arka kısmındaki kulağa geçilecek tel halka başlangıcından, keçilerin başlarına doğru telkâri uzun yapraklar yapılmış olup üstte küçük birer halka yer alır. Boğumlu boynuzların ucu kıvrılarak üstteki halkaya birleştirilmiştir. Başta kemik çıkıntıları gösterilmiştir. Kulaklar boynuzların altındadır, gözler yuvarlak çukur halindedir ve burun gibi detaylar da verilmiştir. Başların arkasında oval, boynuzların arasında ise göz damlası şeklinde olan ikişer adet kırmızı akik taşları, uçları üçgen şeklindeki perçinlerle sıkıştırılarak yerleştirilmiştir.

Küpenin Kıbrıs'ta tespit edilmiş benzer bir örneği M.Ö. 4. yy.-3. yy.<sup>37</sup>, Karadeniz Ereğlisi'nde ele geçirilen küpe ise M.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısına tarihlendirilmiştir<sup>38</sup>. Higgins bu tip küpeleri M.Ö. 3. yy. içinde değerlendirmiştir<sup>39</sup>.

159D numaralı tümülüste ele geçirilen hayvan başlı küpenin diğer merkezlerdeki benzer örnekleri M.Ö. 4. yy. sonu-M.Ö. 2. yy.'ın erken safhası içinde değerlendirilmiştir<sup>40</sup>. Yapım tekniği ve işçiliği ile oldukça dikkat çekici olan ve hayvan başıyla oluşturulup değerli taşlarla süslenen bu tipteki örnekler, taşsız örneklerle göre biraz daha erken bir tarihte yapılmış olmalıdır<sup>41</sup>.

Değerlendirme sonuçlarına göre, mezarın ilk kullanım evresine ait olan bu Kontekst M.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmektedir. Ayrıca kâsenin, kalın cidarı, dış ve iç yüzeyinin siyah astarı dikkate alındığında, bu eserin ticaret yoluyla ithal edilmiş olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu Kontekst M.Ö. 3. yy.'da Hierapolis'in bir kent kimliğine sahip olduğunu da kanıtlamaktadır.

## Kontekst 2

Kontekst 2'de beş adet pişmiş toprak unguentarium iki farklı tipte değerlendirilmiştir.

İlk tipte bant bezemeli iğ gövdeli dört unguentarium yer alır (Figür 9; Kat. No. 4-7). Bu unguentariumların hamur ve astar özellikleri aynıdır. Unguentariumların ağız kenarında, boyun üzerinde, boyundan omuza geçişte ve gövde üzerinde mat siyah, koyu kahverengi ve kırmızımsı sarı gibi çeşitli renklerde bant bezeme izleri görülür. Zamanla bu bantlar aşınmış ve yer yer dökülmüştür.

<sup>35</sup> Karabay 1995, 229-242, Res.15.

<sup>36</sup> Şimşek – Okunak – Bilgin 2011, 63-64, 415, Lev. 62/1, Kat. No. 129.

<sup>37</sup> Karageorghis 2000, 290, 477.

<sup>38</sup> Meriçboyu 2001, 150-151, Res. 4.

<sup>39</sup> Higgins 1980, Pl. 47A.

<sup>40</sup> Hoffmann 1965, 106-107; Anlağan 2002, 76-78; Pfrommer 1990, 354, 358; Pfrommer 2001, 5; Bingöl 1999, 64-65; Westholm 1956, 119; Türe – Savaşçın 2002, 106.

<sup>41</sup> Hellenistik Dönem'e tarihlendirilen küpelerin özellikleri hakkında bk. Meriçboyu 2001, 148 (Hellenistik Dönem'de rozet başlıklı ve sarkaçlı, rozetsiz sarkaçlı ve uçları hayvan başı biçiminde halka olmak üzere üç tip küpe yapılmıştır). Bingöl 1999, 33 (Hellenistik Dönem'de ortaya çıkan insan ya da hayvan başlı küpeler ince işçilik ve dönemsel özellikleri ile süsleme tekniklerini yansıtmaktadır). Bu dönemde ortaya çıkan hayvan başları arasında antilop ya da dağ keçisinin yanı sıra; aslan (Ergil 1983, 25-26, Kat. No. 27-31; Anlağan 2002, 76-77, Kat. No. 1-2; Hoffman – Davidson 1965, 106, Fig. 25-26), boğa (Pfrommer 2001, 29, Fig. 22c) ve at başı (Anlağan 2002, 78, Kat. No. 3) betimlemeleri sıklıkla kullanılmıştır. Ayrıca bu dönemde hayvan başlı küpelerin yanı sıra insan başı betimli küpeler de bulunmuştur (Bingöl 1999, 64, 66, Kat. No. 33, 36). Pfrommer 2001, 4-5, 29 (Hayvan başı biçimli altın küpeler, Akdeniz Havzası'nda birçok antik kentte bulunmuş olup Mısır'da yapılan kazılarda bu tipte süslemeye sahip olan çok sayıda örnek ele geçirilmiştir). Hoffman 1965, 107 (Küpeler haricinde diğer takılar arasında yer alan kolye ve bileziklerin uç kısmında da yine hayvan başı figürlere sıkça rastlamaktayız. Yaygın görüş bu tipteki küpelerin genel olarak Büyük İskender'in Doğu seferinden sonra ortaya çıktığı ve üretimlerine M.Ö. 3. yy. başlarına kadar devam edildiğidir). Ancak bu tipte yapılan küpelerin M.Ö. 2. yy. başına tarihlenen örnekleri de mevcuttur (Pfrommer 2001, 5, Fig. 5a).

İlk tipte değerlendirilen unguentariumlardan 4, 6 ve 7 katalog numaralı örnekler sağlam olarak ele geçirilmiştir, ancak 5 katalog numaralı örneğin ağız kenarı-boynu kırık ve eksiktir. Bu unguentariumlar; ters Dor ekhinusu şeklinde aşağıya dönük ve sarkık ağız kenarlı, içbükey profilli ve uzun silindirik boyunludurlar. Örneklerin tamamı, iç gövde profilli olup silindirik kaide boyunlu ve düz diplidir.

Tipolojik özellikleri birbirine benzer olan unguentariumlar detayda birbirlerinden farklı form özellikleri göstermektedir. 4, 5 ve 6 katalog numaralı unguentariumlar, 7 katalog numaralı unguentariuma göre daha şişkin gövde profilli olup gövde boşlukları kaide boynunun üst kısmında yuvarlatılmış, derinlik kaideye kadar uzatılmıştır. 7 katalog numaralı örnekte ise gövde boşluğu diğer örneklerle oranla daha derin yapılmıştır. 4 katalog numaralı unguentariumun gövdesi üzerinde dokuz adet ince kanallı sıç yiv varken diğer unguentariumların yüzeyleri yivsizdir. Bu gruptaki unguentariumları birbirinden ayıran diğer bir özellik ise kaidelerinde görülen biçimsel farklılıktır. 4-5 katalog numaralı unguentariumlar ters Dor ekhinusu formunda kaideli iken 6-7 katalog numaralı unguentariumlar disk biçimli kaideye sahiptir.

Atina Agorası'nda bulunan benzer örnek M.Ö. 3. yy.'a<sup>42</sup>; Stobi'de 281 numaralı mezarda ele geçirilen unguentariumlar ise M.Ö. 3. yy.'ın son çeyreği-M.Ö. 2. yy.'ın başlarına tarihlendirilmiştir<sup>43</sup>. Knossos'ta M.Ö. 2. yy.'ın başlarına tarihlendirilen iki unguentariumun ise Anadolu kökenli olduğu ve buradan ithal edildiği sanılmaktadır<sup>44</sup>. Bu formun bir benzeri de Batı Anadolu'da Metropolis Nekropolü'nde bulunmuştur<sup>45</sup>. Ayrıca Metropolis'te tespit edilen diğer bir örnek M.Ö. 2. yy.'a tarihlendirilmiştir<sup>46</sup>.

İlk tipte değerlendirilen unguentariumların benzer örneklerine Tralleis<sup>47</sup>, Stratonikeia Akdağ Nekropolü<sup>48</sup>, Ephesos<sup>49</sup>, Priene<sup>50</sup>, Eretria<sup>51</sup>, Patara<sup>52</sup>, Beylerbeyi I numaralı tümülüs<sup>53</sup>, Gümüşler Nekropolü<sup>54</sup> ve Laodikeia Kuzeydoğu Nekropolü yüzey buluntuları arasında rastlanmıştır<sup>55</sup>. Bu örnekler genel olarak M.Ö. 3. yy. ile M.Ö. 1. yy.'ın başlarına tarihlendirilmektedir.

8 katalog numaralı iç gövdeli unguentarium (Fig. 9; Kat. No. 8); Kontekst 2 içerisindeki ilk tip unguentariumları ile Kontekst 3'e ait unguentariumlar arasındaki geçiş formudur ve bu nedenle tek başına değerlendirilmiştir.

Bu unguentarium dışa çekilerek hafifçe aşağı sarkıtılmış ağız kenarlı olup dudak kenarı dışta ve içte kalınlaştırılmıştır. Uzun silindirik boyun profili keskin bir geçişle iç formu gövdeye bağlanmıştır. Form uzun ve silindirik yapılmış kaide boyunlu ve ters Dor ekhinusu biçimindeki kaide ile tamamlanmaktadır. Kaide tabanı hafifçe içe bastırılmıştır. Bu örnek açık kahverengi hamurlu olup hamurunun renginde astarlıdır.

<sup>42</sup> Rotroff 2006, 289, Fig. 61, 405-406.

<sup>43</sup> Anderson-Stojanović 1992, 82-83 Lev. 66, 562-563 (Bu örneklerde kaide tabanı iç bükey yapılmıştır).

<sup>44</sup> Eiring 2001, 123-124 Levha 35 (Bu örnekler aşağıya uzatılmış gövdeli, kısa ve kalın kaide boyunlu, içbükey kaide tabanlıdır.).

<sup>45</sup> Meriç 2003a, 55.

<sup>46</sup> Meriç 2010, 123-126, Kat. No. 3.

<sup>47</sup> Civelek 2001, 124-127, Lev. XXVII, U15-U16, U24, U27 (M.Ö. 2. yy.).

<sup>48</sup> Civelek 2006, 57, Çiz. 6, Kat. No. 6 (M.Ö. 2. yy. içleri).

<sup>49</sup> Mitsopoulos-Leon 1991, 146-148, Taf. 210, O11 (M.Ö. 3.-2. yy.).

<sup>50</sup> Zahn 1904, 426-427, Abb. 544, 6.

<sup>51</sup> Metzger 1969, 28, 66, Taf. 28, 5 (M.Ö. 3. yy.).

<sup>52</sup> Dündar 2008, 112, Lev. 9, U83 (M.Ö. 2. yy.'ın ikinci yarısı - M.Ö. 1. yy. başına tarihlendirilen bu örnek form yapısı bakımından benzer olmasına karşın, gövde üzerindeki bantlar arasına yapılan bitkisel bezeme ve büyük boyutlu olmasıyla Hierapolis örneklerinden ayrılır).

<sup>53</sup> Karabay 1995, 229-242, Resim 12 (M.Ö. 2. yy.'a tarihlendirilen bu örnek Hierapolis örneklerine oranla daha uzun boyunlu olup gövdesi üzerinde iki bant arasında sınırlandırılan alanda bitkisel bezeme vardır).

<sup>54</sup> Karabay 1999, 291-300, Resim 10 (M.Ö. 2. yy.-M.S. 1. yy. arasına tarihlendirilen bu örnek mezarda bulunan ilk gömü ile bağlantılı olmalıdır).

<sup>55</sup> Şimşek - Okunak - Bilgin 2011, 65-66, Lev. 62, 7 (M.Ö. 2. yy.'ın ikinci yarısı - M.Ö. 1. yy.'ın başları).



Eserin benzer örnekleri; Alt-Agina<sup>56</sup>, Campania<sup>57</sup>, Stratonikeia-Akdağ<sup>58</sup>, Tralleis<sup>59</sup>, Pergamon<sup>60</sup>, Labraunda<sup>61</sup>, Atina Agorası<sup>62</sup>, Argos<sup>63</sup>, Paphos<sup>64</sup>, El Cigarralejo<sup>65</sup>, Treviso<sup>66</sup>, Tarentum<sup>67</sup>, Samothrace<sup>68</sup>, Laodikeia<sup>69</sup> nekropollerinde ve İzmir Arkeoloji Müzesi<sup>70</sup> eserleri arasında tespit edilmiştir. Bu örnekler genel olarak M.Ö. 3. yy. ile M.Ö. 1. yy.'ın başlarına tarihlendirilmiştir.

Değerlendirme sonuçlarına göre mezarın ikinci kullanım evresine ait olan bu kontekst M.Ö. 3. yy.'ın son çeyreği-M.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısına tarihlenmektedir. Kontekst 2'de yer alan 4-8 katalog numaralı unguentariumların form özellikleri ile hamur-astar özelliklerinin homojen yapıda olması aynı atölyede üretilmiş olduklarını göstermektedir. Lykos Vadisi kentlerinde yoğun olarak tespit edilmiş olan bu unguentariumların lokal üretim olduğunu düşünebiliriz.

### Kontekst 3

Kontekst 3'te dört adet pişmiş toprak unguentarium ve iki adet pişmiş toprak kandil değerlendirilmiştir (Fig. 10).

9-12 katalog numaralı iç gövdeli unguentariumlar genel olarak benzer form özellikleri göstermekte olup gövde profilleri aynı yapıdadır. Ancak detayda ağız kenarı ile kaide profilleri birbirlerinden farklı form özellikleri göstermektedir. Bu tipteki örneklerin tamamı hafif iç bükey yapılmış uzun silindirik boyunlu, gövde profilleri iç formu ve orta yükseklikte silindirik kaide boyunludur. 9 ve 10 katalog numaralı unguentariumlar, dışa çekilerek kalınlaştırılmış ağız kenarlı olup ağız hafifçe aşağı sarkıtılmıştır. 11 ve 12 katalog numaralı örnekler ise dışa çekilerek kalınlaştırılmış ağız kenarlıdır. 9 ve 11 katalog numaralı unguentariumlarda kaide ters Dor ekhinusu, 10 ve 12 katalog numaralı örneklerde ise disk formudur. Örneklerin tamamında kaide tabanı hafifçe içe bastırılmıştır.

9 ve 10 katalog numaralı unguentariumlar, aşağıya sarkık ve altı içe girintili ağız kenarlı iken 11 ve 12 katalog numaralı unguentariumlar ters Dor ekhinusu şeklinde aşağıya sarkık ağız kenarlıdır. Bu tipteki unguentariumların tamamı ağız ve omuz kısımlarında daha geniş, ortada içbükey yaparak daralan uzun boyunlu, fazla şişkin olmayan iç gövdeli, orta yükseklikte kaide boynuna sahiptir. 9 ve 11 katalog numaralı unguentariumlar, ters Dor ekhinusu şeklinde kaideli iken 10 katalog numaralı unguentariumun kaidesi iki kademeli ekhinusu olan Dor başlığı şeklindedir. 11 katalog numaralı unguentarium ise disk kaidelidir.

10-12 katalog numaralı unguentariumlar pembe hamurludur, ancak 9 katalog numaralı unguentariumun hamuru farklı olarak açık kırmızımsı sarı olup astarı parlak, pürüzsüz yüzeyle ve kırmızıdır. Bu eserin astarı özellikle

<sup>56</sup> Smetana-Scherrer 1982, 88-89, Taf. 56, 708-716.

<sup>57</sup> Morel 1994, 401 Levha 200.

<sup>58</sup> Civelek 2006, 55, 57, Çiz. 7, Kat. no. 7 (M.Ö. 2. yy. içleri).

<sup>59</sup> Civelek 2001, 123-124, Lev. XXXI, U9, U13-U14 (M.Ö. 2. yy.'ın ortaları).

<sup>60</sup> Özyiğit 2000, 197, Pl. 101, b1-3 (M.Ö. 2. yy.'ın ikinci çeyreği).

<sup>61</sup> Helström 1965, 23, 66-67, Pl. 12, 191.

<sup>62</sup> Rotroff 2006, 294, Fig. 65, 472 (M.Ö. 115-86).

<sup>63</sup> Abadie Reynal, 2007, 234, Pl. 65, 415. 1.

<sup>64</sup> Hayes 1991, 68, 70, Pl. XV, 6.0Δ 773.

<sup>65</sup> Camilli 1999, 72, 77, Tav. 14, B.11.4.3 (M.Ö. 200-175).

<sup>66</sup> Camilli 1999, 90, 92, Tav. 22, B.31.1.2 (M.Ö. 200-100).

<sup>67</sup> Hempel 2001, 38, 139, Taf. 11, Form 611/5 (M.Ö. 2. yy.'ın ikinci yarısı).

<sup>68</sup> Dusenbery 1998, 217, 219, S138-6 (M.Ö. 2. yy.'ın sonu-M.Ö. 1. yy.'ın başı).

<sup>69</sup> Şimşek – Okunak – Bilgin 2011, 64-65, Lev. 62/5 (M.Ö. 2. yy.'ın ikinci yarısı).

<sup>70</sup> Tuluk 1999, 146, Taf. 3a-d (M.Ö. 2. yy.'ın ikinci yarısı).

Pergamon Terra Sigillataları'nda görülen parlak kırmızı astarları andırmaktadır<sup>71</sup>. 10-12 katalog numaralı unguentariumların astarları genellikle kırmızı ya da sarımsı kırmızı olup pişirilme sırasında oluşan renk dalgalanmaları vardır. Yüzeyleri ise 9 katalog numaralı örneğe göre pürüzlü ve mattır.

Bu unguentariumların benzer örnekleri; Tarentum Nekropolü'nde<sup>72</sup> M.Ö. 2. yy.'ın ikinci çeyreğine, Stobi'de M.Ö. 2. yy.'ın ikinci yarısı-M.Ö. 1. yy.'ın başına<sup>73</sup>, Salamis'te Hellenistik Dönem'e<sup>74</sup>, İzmir Arkeoloji Müzesi'ndeki örnek M.Ö. 2. yy.'ın ikinci yarısına<sup>75</sup>, Sardis'te M.Ö. 2. yy.-M.Ö. 1. yy.'ın ilk yarısına<sup>76</sup> ve Labraunda'da M.Ö. erken 2. yy.'a tarihlendirilmiştir<sup>77</sup>.

20 ve 21 katalog numaralı kalıp yapımı kandillerin form özellikleri aynı olmakla birlikte hamur-astar özellikleri ve bezemelerinde farklılıklar görülmektedir. 20 katalog numaralı kandil gri hamurlu ve siyah mat astarlıdır. 21 katalog numaralı kandil ise açık kırmızı hamurlu olup kırmızı kalın parlak astara sahiptir.

Kandiller burun köprüsüne doğru uzayan dairesel gövdelidir. Gövdeleri üzerine simetrik olarak yerleştirilen dış taşkın, dikdörtgen formlu kulakçıkları vardır. İçe girintili yapılan diskusları iki adet kazıma yiv ve bir adet kabartma halka ile sınırlandırılmıştır. Diskus içinde yer alan yağ deliği geniştir. Oval burun tablası halka şeklinde kabartılmıştır. Bu gruptaki örnekler sıg ve geniş halka kaidelidir. 20 katalog numaralı kandilde hava deliği bulunmazken 21 katalog numaralı kandilin burun köprüsü üzerine dikdörtgen formlu, ince ve uzun hava deliği açılmıştır. Sağlam olarak ele geçirilen 21 katalog numaralı kandil halka kulplu olup her iki kandilin form benzerliği düşünüldüğünde kulp kısmı kırık olmuş durumda bulunan 20 katalog numaralı örneğin kulpu da diğeri ile aynı olmalıdır. 20 katalog numaralı kandilde kulakçık çıkıntılarının üst ve alt kısmı düzken, 21 katalog numaralı örneğin bu çıkıntıları üzerinde birer yiv yer almaktadır. Her iki örneğin omuzu üzerinde bitkisel bezeme vardır.

Kalıp yapımı bu tip kandillerin üretim yerlerinin yaygın olarak Ephesos ya da Pergamon olduğu bilinmektedir<sup>78</sup>. Ephesos ve Pergamon üretimi kandiller genel olarak M.Ö. 2. yy.'ın sonu ile M.S. 1. yy.'ın başına kadar geniş bir zaman dilimi içerisinde üretilmiş ve Doğu Ege ile Anadolu'nun birçok kentinde kullanılmış bir tiptir<sup>79</sup>. Lykos Vadisi kentlerinden biri olan Laodikeia'da yapılan çalışmalarda elde edilen bulgular sonucunda kulakçıklı kandillerin Laodikeia'daki atölyelerde de üretilmiş olduğu tespit edilmiş ve M.Ö. 2. yy.-M.Ö. 1. yy.'ın ilk yarısına tarihlendirilmişlerdir<sup>80</sup>. Ancak 20 ve 21 katalog numaralı kandiller detay farklılıklarından dolayı Laodikeia üretimi olmayıp olasılıkla Pergamon'dan ithal edilmiş ve kullanılmıştır.

<sup>71</sup> Radt 2002, 283.

<sup>72</sup> Hempel 2001, 40, 139, 170, Lev. 31, U12.

<sup>73</sup> Anderson-Stojanovic 1992, 83, Pl. 67, 564-566 (bu örnekler disk kaidelidir).

<sup>74</sup> Karageorghis 1978, 10-11, Pl. 5, Pl. XLIII, 11A (tipolojik özellikleri Hierapolis örnekleriyle yakın benzerlik içinde olan bu örnek, daha erken bir tarihte değerlendirilmiştir).

<sup>75</sup> Tuluk 1999, 133, 146, Abb. 6e, Kat. No. 36.

<sup>76</sup> Rotroff – Oliver Jr. 2003, 69-70, Pl. 44, 258-264.

<sup>77</sup> Hellström 1965, 27-65, Pl. 12, Pl. 34, 65.

<sup>78</sup> Pergamon ve Ephesos üretimi için bk. Kassab Tezgör – Sezer 1995, 107-109, 123-125; Bailey 1975, 202; Gelichi – Negrelli 2004, 250. İonia Bölgesi üretimi için bk. Tuluk 2003, 23.

<sup>79</sup> Kassab Tezgör 1995, 109.

<sup>80</sup> Laodikeia'da Asopos Tepesi'nde yapılan çalışmalarda Hellenistik Dönem'e tarihlendirilen tabakada açığa çıkartılan seramik fırını içinde in situ halde ele geçirilen kandiller, B. Duman tarafından Laodikeia Kandilleri olarak adlandırılmıştır (Duman 2010, 189, dn. 486). Laodikeia Tipi Kulakçıklı Kandiller'in form yapısı, Ephesos ve Pergamon kandillerine benzese de detaylarda ayrılır. Laodikeia tipinde omuz üzerindeki ion kymationu ile burun köprüsüne yapılan mask betimi karakteristik olup ele geçirilen örneklerin tamamında omuzla yerleştirilen çift volütlü kabartma bezemeli olan kulakçıklar dikdörtgen formludur. Bk., Şimşek 2013, 476-479, Res. 671, Res. 73, Res. 693; Şimşek 2010, 104; Şimşek – Okunak – Bilgin 2011, 79-80, Lev. 74/139-140; Şimşek – Duman 2013, 151-180.



20-21 katalog numaralı kandillerin benzer örnekleri; Ionia Bölgesi<sup>81</sup> ile Ephesos, Miletos, Aphrodisias ve Manisa Müzeleri'nde<sup>82</sup>, Pergamon<sup>83</sup> ve Ephesos'da<sup>84</sup> M.Ö. 2. yy.'ın son çeyreği ile M.Ö. 1. yy.'a tarihlendirilmiştir.

9 katalog numaralı unguentariumun astarının 21 katalog numaralı Pergamon tipi kulakçıklı kandil ile yakın benzerlik göstermesi her iki örneğin de Pergamon üretimi olabileceğini düşündürmektedir. Pergamon üretimi özellikler gösteren bu eserler, Hierapolis'in, Pergamon Krallığı tarafından yönetildiğini ve ticari ilişkiler içinde olduğunu da bir kanıttır. Ayrıca 10-12 katalog numaralı unguentariumlar ile 1 numaralı Kontekste yer alan 4-8 katalog numaralı unguentariumların hamur-astar özelliklerinin benzer yapıda olması bu örneklerin Lykos Vadisi'nde üretilmiş olduğunu düşündürmektedir.

Değerlendirme sonuçlarına göre mezarın üçüncü kullanım evresine ait olan bu Kontekst M.Ö. 2. yy.'ın ikinci yarısı-M.Ö. 1. yy.'ın ilk çeyreğine tarihlendirilmektedir.

## Kontekst 4

Kontekst 4'te iki adet pişmiş toprak unguentarium ve bir adet pişmiş toprak amphora (kremasyon kabı) değerlendirilmiştir (Fig. 11).

13-14 katalog numaralı unguentariumlar formları açısından birbirlerine benzememelerine rağmen iç formdan torba gövdeye geçiş aşamasının farklı iki tipi olmaları sebebiyle ilginç örneklerdir (Fig. 11).

13 katalog numaralı unguentarium, dışa çekilerek aşağı sarkıtılmış ağız kenarlıdır. Kısa silindirik boyun profili iç bükey yapılmıştır. Küresel gövdeli olan form ters konik kaide ile tamamlanmıştır. Kaide tabanı düzdür. Bu form 14 katalog numaralı örneğe göre daha küçük boyutlu yapılmış olup kısa boyun profili ve küresel gövde yapısı ile farklı tipolojik özellikler göstermektedir. Bu formun benzer örnekleri Patara'da<sup>85</sup> ve Attouda'da<sup>86</sup> tespit edilmiştir.

14 katalog numaralı örnekte ise dışa çekilerek kalınlaştırılmış ağız kenarının üst bölümü düzleştirilmiştir. Orta uzunlukta yapılan silindirik boyun, keskin bir geçişle sarkıtılmış torba gövde profiline bağlanmıştır. Form, 13 katalog numaralı örnekte olduğu gibi ters konik kaidelidir. Ancak kaide tabanı hafifçe içe bastırılmıştır. 14 katalog numaralı unguentariumun benzer örnekleri İzmir Arkeoloji Müzesi'nde<sup>87</sup>, Kilikia Bölgesi'ndeki farklı müzelerde<sup>88</sup>, Milet Müzesi'nde<sup>89</sup>, Atina Agorası'nda<sup>90</sup> ve Patara'da<sup>91</sup> tespit edilmiştir.

<sup>81</sup> Tuluk 2003, 22-24, Pl. XXIII, 1

<sup>82</sup> Tuluk 1996, 45-48, Kat. No. 38-41, 355-359, Lev. 7a-c, Çiz. 8a-b, Lev. 8 c-d, Lev. 64 d-g (M.Ö. 2. yy.'ın son çeyreği-M.Ö. 1. yy.).

<sup>83</sup> Meriç 2002, 129, Taf. 100, L35.

<sup>84</sup> Kassab Tezgör – Sezer 1995, 123-124, Kat. No. 331-334 (M.Ö. 2. yy.'ın son çeyreği-M.Ö. 1. yy.).

<sup>85</sup> Dündar 2008, 127, Kat. No. U146, Lev. 18, U147 (E. Dündar tarafından detaylı tipolojisi yapılan ve "Eşen Tipi" olarak adlandırılan bu küresel gövdeli unguentariumlar M.Ö. 1. yy.'ın sonu-M.S. 1. yy.'ın başına tarihlendirilmiştir).

<sup>86</sup> Şimşek – Okunak (Baskıda), Lev. 1, 4, Res. 1d (Baskıda) Bu örnek ağız kenar yapısı, küresel gövde profili ve tabanı düz yapılmış konik kaidesi ile Hierapolis örneğine benzer özellikler göstermektedir. Ancak M.Ö. 1. yy.'a tarihlendirilen Attouda örneği uzun, silindirik boyun profili ile 13 katalog numaralı unguentariumdan ayrılır.

<sup>87</sup> Tuluk 1999, 136, Abb. 10, Taf. 5e, Taf. 6b, Taf. 6c, Kat. No. 50, Kat. No. 60, Kat. No. 63 (Bu unguentariumlar konik kaide profili ile benzerdir. Ancak Hierapolis örneğinin silindirik boyun profili daha kısa olup gövdesi ise geniş ve aşağı sarkıtılmış torba formu ile İzmir Müzesi örneklerinden ayrılmaktadır. Ayrıca 14 katalog numaralı unguentarium üzerinde akıtma boya bezeme vardır. İzmir Arkeoloji Müzesi'nde korunan unguentariumlar M.Ö. 1. yy.'ın sonlarına tarihlendirilmiştir).

<sup>88</sup> Laflı 2003, 87, 98, Taf. 168d, Taf. 169b, 169d (E. Laflı'nın Kilikia'da farklı müzelerde yapılmış olduğu çalışmada Form XXIV olarak grupladığı unguentariumlar konikal kaide profilleriyle 14 katalog numaralı örnekle benzerdir).

<sup>89</sup> Yaşar 2010, 66-68, Lev. IX-X, U60-U67, Res. 9-10 (konik kaideli benzer bir grup unguentarium ise M.Ö. 1. yy.'ın sonları-Erken Roma Dönemi'ne tarihlendirilmiştir).

<sup>90</sup> Hayes 2008, 286, Fig. 50, 1760 (Ağız kenarı-boynu eksik olan bu örnek J. W. Hayes tarafından M.Ö. 1. yy.'ın ortaları ya da M.Ö. 1. yy.'ın ikinci yarısı içinde değerlendirilmiştir).

<sup>91</sup> Dündar 2008, b 124, Lev. 16, U133 (M.Ö. 1. yy.'ın sonuna tarihlendirilen unguentariumun ağız kenarı farklı olup gövde Hierapolis örneğine oranla biraz daha şişkin ve konik kaidesi ise daha kısadır).

23 katalog numaralı amphora (kremasyon kabı); dışa çıkıntılı, geniş disk ağızlıdır. Ağız kenarının iç kısmına geniş bir yiv yapılmıştır (Figür 11). Hafif içbükey profilli uzun silindirik boyun, yumuşak bir geçişle geniş yapılmış omza bağlanmıştır. Geniş ve derin gövde, alta doğru daralarak dışa doğru açılan ters Dor ekhinesu kaide ile tamamlanmıştır. Omuz dönüşü üzerine simetrik olarak yerleştirilen yatay kulplar yukarı kalkık şerit formudur. Omuz üzerinde iki sıra yiv vardır. Amphora'nın ağız kenarının iç kısmına yapılan yiv, kapağın iyi oturması için açılmış olup kabın kapaklı olduğunun bir kanıtıdır. Ancak kazı çalışmaları sırasında kapağa ilişkin bir buluntuya rastlanmamıştır. Bu amphora kremasyon kabı olarak kullanılmış olup mezarda inhumasyon gömünün yanında kremasyon gömünün de yapıldığını gösterir<sup>92</sup>. Kabın içerisinde gömünün yapıldığı tarihe ilişkin bir buluntunun yer almaması, tarihlendirmenin kabın özelliklerine göre yapılmasını zorunlu kılmıştır.

Kremasyon kabı olarak kullanılan amphora tipindeki vazoların form özellikleri Geometrik Dönem kaplarında da görülmektedir<sup>93</sup>. Ancak 159D tümülüsünde ele geçirilen kremasyon kabı keskin formu ve metalik görünümü ile Geç Hellenistik- Erken Roma İmparatorluk Dönemi'ne (M.Ö. 1. yy.-M.S. 1. yy. ilk çeyreği) tarihlendirilen amphoralarla benzer özellikler göstermektedir<sup>94</sup>. Boyun kısmı kazıma yivli ve omuzdan kulplu olan amphora, hamur-astar özellikleriyle Hierapolis kazılarında farklı sektörlerde ele geçirilen kaplarla benzerlik göstermekte olup bu kaplar yerel üretim olmalıdır<sup>95</sup>. Sardis'te bulunan ve *Geleneksel Lydia Seramikleri* arasında değerlendirilen dikey kulplu bir amphoranın ağız kenar profili, 23 katalog numaralı amphora ile benzerdir. Bu örnek Geç Hellenistik Dönem'e tarihlendirilmiştir<sup>96</sup>. Laodikeia Kuzeydoğu Nekropolü'nde tespit edilen örnekler ise M.Ö. 2. yy.'ın ikinci yarısında değerlendirilmiştir<sup>97</sup>.

Değerlendirme sonuçlarına göre mezarın dördüncü kullanım evresine ait olan bu kontekst M.Ö. 1. yy.'ın ikinci ve üçüncü çeyreğine tarihlenmektedir.

## Kontekst 5

Kontekst 5'te beş adet pişmiş toprak ile bir adet cam unguentarium, bir adet pişmiş toprak kandil ve bir adet sikke değerlendirilmiştir (Fig. 12).

15-19 katalog numaralı unguentariumlar torba gövdelidir<sup>98</sup> (Fig. 12). Bu unguentariumlar genel olarak silindirik boyunlu, torba gövdeli ve düz dipli olmaları ile birbirlerine benzer özellikler gösterir. Ancak ayrıntıya bakıldığında, formun iki alt grubunun olduğu anlaşılmaktadır. 15 ve 16 katalog numaralı unguentariumlarda dışa çekilerek kalınlaştırılmış ağız kenarı dışta düzleştirilerek disk formu verilmiştir. 17-19 katalog numaralı unguentariumlara oranla daha kısa yapılmış silindirik boyun yumuşak bir geçişle uzatılmış torba gövdeye bağlanmıştır. Her iki örnekte de düz dip hafifçe içe bastırılmıştır.

<sup>92</sup> Benzer uygulama Laodikeia Kuzeydoğu Nekropolü'nde Augustus Dönemi'ne (M.Ö. 27-M.S. 14) tarihlendirilen L.08.KDN.M34 numaralı Traverterten Örgü Tekne mezarda da görülmektedir. Detaylı bilgi için bk. Şimşek – Okunak – Bilgin 2011, 15, 681, Kat. No. 675. Ayrıca bu uygulama Antandros Nekropolü'nde M.Ö. 5. yy.'ın ortalarına tarihlendirilen aile mezarlarında da vardır. Polat 2012, 228.

<sup>93</sup> Bk. Boardman 1998, 17, 29, 60-61, 123, 175, Fig. 4, 26, 91-94, 232, 355.

<sup>94</sup> Charleston 1955, 30-31, Fig.44.

<sup>95</sup> Ferrero 1993, 181. Kırmızı mika hamurlu olan bu kaplar, Hierapolis kazılarında bol miktarda ele geçirilmiştir.

<sup>96</sup> Rotroff – Oliver Jr. 2003, 66, Pl. 41, 242 (Bu amphoranın dış yüzeyi bant bezemeli olup boyun-omuz üzerinde, bant bezemeler arasında zikzak ve zincir süslemeleri yapılmıştır).

<sup>97</sup> Şimşek – Okunak – Bilgin 2011, 140-141, Lev. 114/438-440. Laodikeia örneklerinden başka Kremasyon kabının benzer bir örneği Denizli Müze Müdürlüğü tarafından Acıpayam ilçesinde yapılan kazı çalışmalarında ele geçirilmiştir. Bu eser Hierapolis Arkeoloji Müzesi B Salonunda sergilenen K805-E475 envanter numarası ile sergilenmektedir.

<sup>98</sup> Laodikeia Nekropolü'nde en yoğun buluntu gruplarından birini oluşturan torba gövdeli unguentariumların tipolojik gelişimi için bk. Şimşek – Okunak – Bilgin 2011, 67-74, Lev. 63-69, 9-94.

17-19 katalog numaralı unguentariumlarda ise dışa doğru açılan ağız kenarı dışta içe doğru keskin bir açı yaparak uzun silindirik boyun profiline bağlanmaktadır. Formun boyundan gövdeye geçişi 15 ve 16 katalog numaralı örneklerle oranla daha keskin olup torba gövde profili diğer iki örnekte olduğu gibi uzatılmamıştır. 19 katalog numaralı düz dipli unguentariumun tabanı hafifçe içe bastırılmıştır. Örneklerin tamamında ağız kenarından başlayarak boyun üzerinde devam eden akıtma boya bezeme vardır.

Torba gövdeli unguentariumların benzer örnekleri; Atina Agorası'nda<sup>99</sup>, Samothrace Nekropolü'nde<sup>100</sup>, Gropello Cairolı-Via Amerina'da<sup>101</sup>, Salamis'te<sup>102</sup>, Stobi'de<sup>103</sup>, Tarentum Nekropolü'nde<sup>104</sup>, Royal Ontario Müzesi'nde<sup>105</sup>, Tel Anafa'da<sup>106</sup>, Cyprus'ta<sup>107</sup>, Kourion'da<sup>108</sup>, Tralleis'te<sup>109</sup>, Milet'te<sup>110</sup>, İzmir Arkeoloji Müzesi'nde<sup>111</sup>, Ephesos'ta<sup>112</sup>, Patara'da<sup>113</sup> ve Laodikeia Kuzeydoğu Nekropolü<sup>114</sup> buluntuları arasında tespit edilmiştir. Bunlar genellikle Augustus Dönemi'ne (M.Ö. 27-M.S. 14) tarihlendirilmiştir.

26 katalog numaralı cam unguentarium; Ising'in 28a olarak sınıflandırdığı, ince cidarlı camların en erken gelişim gösteren örnekleri arasındadır (Fig. 12). Ising, bu tipin bazı örneklerinin erken dönemlerde yivli olarak yapıldığını, ayrıca Augustus Dönemi (M.Ö. 27-M.S. 14) unguentariumlarının ağızlarının içe katlanıp yassılaştırılmış olduğunu belirtir<sup>115</sup>.

Unguentarium mavi-yeşil cam hamurlu olup serbest üfleme tekniğinde yapılmıştır.

Uzatılmış torba gövdeli form, dışa çekilerek içe katlanan ağız kenarlı olup dudağın üst bölümü bir aletle düzleştirilmiştir. Ağız kenarının iç kısmında katlanmadan dolayı oluşan ince bir yiv vardır. Silindirik boyun kısa ve geniş yapılmıştır. Boyundan gövdeye geçiş aletle şekillendirilmiştir. Gövde hafifçe içe bastırılmış düz bir dipe tamamlanmıştır.

<sup>99</sup> Hayes 2008, 115-116, 286, Pl. 88, 1758, Pl. 89, 1777 (M.S. 1. yy.'in ortaları-M.S. 80-100); Robinson 1959, 15, 31, 85, Lev.2, F50, Lev. 5, G97-G98, Lev. 18, M6-M7 (Augustus [M.Ö. 27-M.S. 14] – Tiberius [M.S. 14-37] Dönemleri'ne tarihlendirilmiştir).

<sup>100</sup> Dusenbery 1998, 31, 231, 238, 240, S143-9, S144-C, S144-L, S144-M, S144-N (M.Ö. 25).

<sup>101</sup> Camilli 1999, 121, 124, 137, Tav. 36/C.12.1.1, Tav. 38/C.23.1.8 (0-25/M.Ö. 30-M.S. 20).

<sup>102</sup> Karageorghis 1978, 27-29, 38, 54, Pl. XXVII/ No. 7 (M.S. 1. yy.).

<sup>103</sup> Anderson-Stojanović 1992, 84, Lev. 70, 583-585.

<sup>104</sup> Hempel 2001, 215, Lev. 71, 2-12 (F8 numaralı mezarda ele geçirilen unguentariumlar, Tip 611/22'de değerlendirilmiştir).

<sup>105</sup> Hayes 1976, 33-34, 62, Pl. 20, 157, Pl. 37, 341, 343, Fig. 13, 338 (M.Ö. 1. yy.'in sonu-M.S. 1. yy.'in ortaları).

<sup>106</sup> Berlin 1997, 67, Lev. 15/PW111-PW114.

<sup>107</sup> Vessberg – Westholm 1956, 68, Lev. 30,15-17 (Augustus [M.Ö. 27-M.S. 14] Dönemi).

<sup>108</sup> McFadden 1946, 480, Lev. 42, 73-74.

<sup>109</sup> Civelek 2001, 116, 129, Lev. XXXV/U38 (M.S. 1. yy.'in ortaları).

<sup>110</sup> Henninger – Kossatz 1979, 184, Taf. 55,2; Yaşar 2010, 73, 77-78, Lev. XII/U85, Lev. XIV/ U100-U102, Res. 12, 14 (M.Ö. 1. yy.in sonu, M.S. 1. yy.'in ilk yarısı).

<sup>111</sup> Tuluk 1999, 139, 152, Abb. 15, Kat. No. 91 (M.S. 1. yy.'in ikinci yarısı).

<sup>112</sup> Mitsopoulos-Leon 1991, 150, 152-153, Lev. 216-218 O39-O46; Gassner 1997, 171-172, Lev. 56, 707-708 (M.S. 1. yy.); Meriç 2002, 85-86, Lev. 41, K486, K499, K500 (Geç Hellenistik Dönem).

<sup>113</sup> Dündar 2008,124, Lev. 16, U134-U135, U138 (M.Ö. 50-M.S. 100).

<sup>114</sup> Şimşek – Okunak – Bilgin 2011, 70, 672, 676, Lev. 64/19-20, Kat. No. 659, 666 (Augustus Dönemi [M.Ö. 27-M.S. 14], M.Ö. 1. yy.'in son çeyreği).

<sup>115</sup> Ising 1957, 42.

Unguentariumun benzer örnekleri; Elaiussa Sebaste<sup>116</sup>, Makedonya<sup>117</sup>, Sardes<sup>118</sup>, Kıbrıs<sup>119</sup>, Samothrace Nekropolü'nde<sup>120</sup>, Bodrum Müzesi'nde<sup>121</sup>, Royal Ontario Müzesi'nde<sup>122</sup>, Tire Müzesi'nde<sup>123</sup> ve diğer merkezlerde<sup>124</sup> genel olarak M.S. 1. yy. ile M.S. 2. yy. aralığında değerlendirilmiştir. Ayrıca Laodikeia Kuzeydoğu Nekropolü'nde tespit edilen bir örnek, mezar kontekstinde Augustus (M.Ö. 27-M.S. 14) Dönemi'ne tarihlendirilen sikke ile birlikte ele geçirilmiştir<sup>125</sup>.

22 katalog numaralı kandil; diskus yüzeyindeki küçük kırık haricinde sağlam olarak bulunmuştur (Fig. 12). Bu örnek yuvarlak gövdeli, dar omuzlu ve geniş diskusludur. Diskus kazıma üç yiv ve iki kabartma halka ile sınırlanmıştır. Her iki yanında küçük birer volüt bulunan üçgen formlu burun, burun köprüsü olmadan doğrudan gövdeye bağlanmıştır. Kabartma şeklinde yapılan volütler, yuvarlak biçimli fitil deliğine sığ bir kanalla bağlanmıştır. Bu kanal üzerine küçük bir hava deliği açılmıştır. Formun düz yapılan kaidesinin tabanı hafifçe içe bastırılmıştır.

Kandilin diskus yüzeyinde kabartma olarak yapılmış Zafer Tanrıçası Nike betimlemesi yer alır. Hareket halinde betimlenen Nike'nin kanatları arkada açık durumdadır. Yukarıya kaldırdığı sağ elinde çelenk tutmaktadır; aşağıya indirmiş olduğu sol elinde ise ne olduğu tam anlaşılamamakla birlikte zaferle ilgili bir nesne taşıyor olmalıdır. Olasılıkla bir gemi pruvası üzerine inen tanrıçanın elbisesi hızından dolayı önde bacaklarına yapışmış ve iki yandan geriye doğru açılmıştır.

Kandilin formu M.Ö. 1. yy.da İtalya'da üretilmiş olan kuş kafası formlu kandillerden etkilenecek yapıldığı düşünülen ve M.Ö. 1. yy. ve M.S. 1. yy.'larda İtalya'da ortaya çıkan yeni kandil formundan esinlenmiştir<sup>126</sup>. Kandilin burun uçlarının köşeli ya da yuvarlak yapılması ve burun köprüsünün her iki yanında volüt biçimli kıvrımların olması bu formun karakteristik özelliğidir<sup>127</sup>. İtalya'da çıkan bu yeni tip, Doğu Akdeniz Bölgesi'nde geniş diskuslu ve volüt burunlu olarak benzer şekilde üretilmiştir<sup>128</sup>.

Bu kandil tipolojik özellikleri ile Loeschke'nin Tip I ve Brooner'in Tip XXII grubu içinde yer alır. Kandilin diğer merkezlerdeki benzer örnekleri M.S. 1. yy.ın farklı safhaları içinde değerlendirilmiştir<sup>129</sup>. Bu

<sup>116</sup> Gençler 2009, 183, Lev. 2, 84 (M.S. 1. yy.).

<sup>117</sup> Weinberg 1992, 115, Kat. No. 79, Lev. 79, 2923, 2926, 2928 (M.S. 1. yy.).

<sup>118</sup> Saldern 1980, 25, 28, Pl. 8, 163 (M.S. 1. yy.).

<sup>119</sup> Vessberg – Westholm 1956, 156, 202, Fig. 48, 24, 26 (M.Ö. geç 1. yy.-M.S. erken 1. yy.).

<sup>120</sup> Dusenbery 1998, 1107, S200-4 (M.Ö. geç 1. yy.-M.S. erken 1. yy.).

<sup>121</sup> Özet 1998, 81, 89-90, 121, Kat. No. 44, Kat. No. 50-51, Kat. No. 78 (M.S. 1.-2. yy.).

<sup>122</sup> Hayes 1975, 72, Fig. 8, 242 (M.S. 1. yy.'in ilk yarısı).

<sup>123</sup> Gürler 2000, 35-36, Kat. No. 23, 25 (M.S. 1. yy.'in ortalarından üçüncü çeyreğine kadar ki süreç).

<sup>124</sup> Grossmann, 2002, 11, Fig. 10a (M.S. 1. yy.); Canav 1985, 46, Kat. No. 45 (M.S. 1. yy.); Edgar 1974, 53, Pl. VIII, 32647; Platz-Horster 1976, 65, Kat. No. 121 (M.S. 1. yy.'in başları); Lightfoot – Arslan 1992, 83, Kat. No. 39 (M.S. 2. yy.).

<sup>125</sup> Şimşek – Okunak – Bilgin 2011, 151,741, Lev. 119, 476, Kat. No. 805.

<sup>126</sup> Bailey 1963, 18, Pl. 6d-6e.

<sup>127</sup> Bailey 1963, 18, Pl. 7a-k; Bailey 1997, 164.

<sup>128</sup> Radt 1986, 52.

<sup>129</sup> Brooner 1930, 76-78, Fig. 37, Lev. 7, 418, 420, 425 (Corinth'de bulunan benzer örnekler O. Brooner tarafından Tip XXII başlığı altında değerlendirilerek burun yapılarına göre tipolojileri yapılmıştır); Meriç 2003b, 81, Lev. 50, 4. (S. Loeschke, bu kandillerin Augustus (M.Ö. 27-M.S. 14)-Tiberius (M.S. 14-37) Dönemleri'nde İtalya'dan ithal yoluyla yayıldığını, Tiberius (M.S. 14-37) Dönemi'nden sonra ithalatın azalarak yerli taklitlerinde artış olduğunu söylemektedir); Bailey 1980, 126-127, 142-149, Pl. 5, Q801, Pl. 7, Q835 (M.S. 40-80/50-80/40-90); Bailey 1988, 333-334, 341, 413, Pl. 74, Q2656-Q2657, Q2659-Q2662, Q2736, Pl. 120, Q3286 (M.S. 1. yy.'in ilk yarısı-M.S. 70-120); Goethert-Polaschek 1985, 44, Taf. 33, 119; Broneer 1977, 55, Pl. 27, 2348 (Typus XXII, M.S. 1. yy.); Bruneau 1965, 115, 122-123, 125, Pl. 28, 4571, 4574, Pl. 29, 4576, 4586; Ivanyi 1935, 10-11, 37-38, Taf. II, 1-9; Brants 1913, 14-18, Pl. II, 157-230 (M.S. 1.-2. yy.); Leibundgut 1977, 18, 22, 163, 166, 180, Abb.1, 5, Taf. 38, 176, Taf. 40, 197, Taf. 48, 295 (bu örnekler burun yapısına göre değerlendirilerek Typus IA grubu içindedir.); Vessberg – Westholm 1956, 123, 187, Fig. 38/11 (Typus 10a başlığında değerlendirilmiştir. M.S. 1. yy.); Oziol 1977, 88, 90, 93-98, 100, Pl. 12, 199, Pl. 13, 212-216, 218-225, Pl. 14, 233; Hayes 1980, 48, Pl. 21, 216 (M.S. Erken 1. yy.); Robinson 1959, 37, Pl. 44, G 151; Perlzweig 1961, 75, Lev. 2,

örnekler göz önüne alındığında 22 katalog numaralı kandili M.S. 1. yy.'ın ilk yarısına tarihlendirmek mümkündür.

30 katalog numaralı bronz sikke İmparator Augustus Dönemi'ne (M.Ö. 27-M.S. 14) tarihlendirilmektedir<sup>130</sup> (Fig. 12).

Değerlendirme sonuçlarına göre mezarın beşinci kullanım evresine ait olan bu kontekst Augustus Dönemi-M.S. 1. yy.'ın ilk çeyreğine tarihlendirilir.

## Kontekst 6

Kontekst 6'da iki adet cam unguentarium, bir adet cam bardak, bir adet altın küpe ile bir adet sikke değerlendirilmiştir (Fig. 13).

24-25 katalog numaralı cam unguentariumlar; gövde profili ile Ising'in yapmış olduğu tipolojide Form 28a'ya<sup>131</sup>, ağız kenar profili açısından ise Form 70'e benzerdir<sup>132</sup>. Bu unguentariumlar mavi-yeşil cam hamurlu olup serbest üfleme tekniğinde yapılmıştır.

24 ve 25 katalog numaralı unguentariumların gövde formları benzerdir (Fig. 13). Ancak ağız kenar profilleri biçimsel olarak birbirlerinden farklı özellikler göstermektedir. Her iki örnekte de dışa ve içe katlanmış olan dudak, dışta-içte ince birer yiv yapılarak iki kademeli ağız kenarı oluşturulmuştur. Form uzun silindirik dar boyunludur. Boyundan gövdeye aletle şekillendirilen keskin bir geçiş vardır. Unguentariumlar uzatılmış torba gövdeli olup hafifçe içe bastırılmış düz bir dip ile tamamlanmıştır. Gövdeleri üzerinde ince yapılmış yivler görülmektedir.

Bu unguentariumların benzer bir örneği Samothrace Nekropolü'nde M.S. 25'e tarihlendirilmiştir<sup>133</sup>. Ancak gövde profili Hierapolis örnekleriyle benzer olan bu unguentariumun ağız kenarı farklı olup içe katlanarak yapılmıştır. L. Barkoczi'nin M.S. geç 1.-2. yy.'a tarihlendirdiği örnek, gövde profili açısından 24 ve 25 katalog numaralı unguentariumlarla aynı tipolojik özellikler göstermektedir<sup>134</sup>. Royal Ontario Müzesi'nde tespit edilen bir diğer unguentarium ise M.S. 2. yy.'a verilmiştir<sup>135</sup>.

27 katalog numaralı cam bardak; dışa doğru açılan yuvarlatılmış ağız kenarlıdır (Fig. 13). Ağız kenarından gövdeye içbükey bir profille geçilmiştir. Derin gövde dışbükey profilli olup aletle şekillendirilmiştir. Form dışa taşkın halka kaide ile tamamlanmıştır. Kaide tabanı ters konik profillidir. Bardağın gövdesi üzerinde dört adet içe çöküntü yer alır.

Cam bardak, Ising'in yapmış olduğu tipolojide Form 35'e benzer özellikler gösterirken, form alçak kaide üzerine, yüksek konik şekilli büyük bardaklar olarak tanımlanmış, M.S. 1. yy.'da tüm Akdeniz Bölgesi'ndeki birçok kentte yaygın olarak kullanıldığı belirtilmiştir<sup>136</sup>. Atina Agorası buluntuları arasında tespit edilen, benzer bir örnek

36 (M.S. Erken 1. yy.); Williams 1981, 16-18, Lev. 2-3, 55, 57, 64 (M.S. 1. yy.'ın ilk yarısı); Barin 1995, 15-18, Lev. 6, Lev. 8a-b, Kat. No. 17-24 (M.Ö. 1. yy.'ın ortası-M.S. geç 1. yy.'a tarihlendirilen bu örneklerden bazıları zımba kulpludur); Öztürk 2003, 62-63, 123-124, Kat. No. 49, Lev. 17b, Kat. No. 50, Lev. 17c (Kulpsuz örnekler M.S. 70-95, Kulplu örnekler ise M.S. 1. yy.'ın üçüncü çeyreğine tarihlendirilmiştir). S. Loeschke ve H. B. Walters bu tipi Roma İmparatorluk Dönemi kandillerinin sınıflandırmasında Tip I olarak belirlemişlerdir bk. Loeschke 1919, 212-220, Abb. 1, Pl. I, 1A, 1B, 1C; Walters 1914, 23-24, Fig. B.

<sup>130</sup> SNG 1982, No. 450.

<sup>131</sup> Ising 1957, 42.

<sup>132</sup> Ising 1957, 90.

<sup>133</sup> Dusenbery 1998, 1115-1116, S220-5.

<sup>134</sup> Barkoczi 1996, 92, Taf. E, Taf. XXV, 288, Kat. No. 288.

<sup>135</sup> Hayes 1975, 58, Fig. 4, 145, Pl. 11, 145.

<sup>136</sup> Ising 1957, 49-50.

M.S. 1. yy.'ın ikinci yarısı-M.S. 2. yy.'ın ortalarına<sup>137</sup> tarihlendirilmiştir. Kıbrıs'ta bulunan bardak Westholm tarafından M.S. 2. yy.'ın ikinci yarısında<sup>138</sup> değerlendirilmiştir. Ayrıca yine Kıbrıs'ta ele geçirilen diğer bir örnek ise M.S. 1. yy.'ın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir<sup>139</sup>.

29 katalog numarası altın küpe; tek olarak ele geçirilmiştir (Fig. 13). Küpe bir halka ve üzerine yerleştirilen istiridye formu diskten oluşmaktadır. Halkanın bir ucu ilmek şekline getirilmiş ve döndürülerek halkaya dolandırılmıştır. Diğer uç ise oluşturulan ilmeğe geçirilmiş ve buraya sarılarak bağlanmıştır. Halka üzerine aplike edilen istiridye biçimli topuzun üzerinde dokuz adet yiv vardır.

Küpe biçimsel olarak zengin bir çeşitlilik gösteren Roma İmparatorluk Dönemi küpelerine benzer özellikler göstermektedir. Bu dönemde basit ve yaygın olan küpe biçimi ince yapılmış halka küpelerdir<sup>140</sup>. Halka küpeler masif görünümlü, içi boş küresel sarkaçlı, diskli ve farklı formlarda sarkaçlı olarak taşlı ya da taşsız yapılmışlardır<sup>141</sup>. Halkası diskli küpelerde, disklerin üzeri bezemeli-bezemesiz, küresel, dikdörtgen ya da altıgen biçimindedir<sup>142</sup>.

Küpenin, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenen benzerleri M.S. 2.-3. yy.'a tarihlendirilmiştir<sup>143</sup>. Ayrıca F. Sauerland'ın yapmış olduğu çalışmada ele alınan örneklerin diskleri bezemesiz olup bunlar M.S. 2.-3. yy.<sup>144</sup>, Laodikeia Nekropolü'nde ele geçirilen örnekler ise bağlı oldukları mezar kontekstlerine göre M.S. 2.-3. yy.'ın ilk çeyreği içinde değerlendirilmiştir<sup>145</sup>.

31 katalog numaralı bronz sikke İmparator Claudius Dönemi'ne (M.S. 41-54) tarihlendirilmektedir<sup>146</sup> (Fig. 13).

Bu kontekstin özellikle cam ve altın buluntuları tek tek değerlendirildiğinde benzer örneklerinin geniş zaman aralığına dağıldığı gözlenmiştir. M.S. 60 depreminden sonra mezarın üzerinin Hierapolis'te gerçekleştirilen yeni imar faaliyetleri sonucunda kapatıldığı düşünülürse; eserlerin M.S. 1. yy.'ın ikinci ve üçüncü çeyreğine tarihlendirilmeleri uygun olacaktır. Ayrıca kontekste bulunan Claudius Dönemi (M.S. 41-54) sikkeleri de bu tarih aralığını destekleyen önemli bir unsurdur.

Değerlendirme sonuçlarına göre mezarın altıncı kullanım evresine ait olan bu kontekst M.S. 1. yy.'ın ikinci ve üçüncü çeyreğine tarihlendirilir.

## Değerlendirme ve Sonuç

Hierapolis antik kenti farklı tiplerde, yaklaşık iki bin civarında olan mezarlarıyla Anadolu'nun en büyük ve sağlam nekropol alanlarından birine sahiptir. Mezarlar; mimarileri ve gömü şekillerindeki uygulamalarla Hierapolis ve Lykos Vadisi'nin ölü gömme geleneklerinin yanı sıra şehrin kuruluş tarihi hakkında da önemli verilerin elde edilmesini sağlamıştır. Ancak mezar yapılarının büyük oranda toprak yüzeyinde yer alıyor olması mezarların Bizans ve daha sonraki dönemlerde soyulmasına, dolayısıyla bir o kadar verinin de kaybolmasına yol açmıştır. Bu nedenle makalede ele alınan 159D numaralı tümülüs, soyulmadan günümüze ulaşabilmiş olması bakımından ayrı bir öneme sahiptir.

<sup>137</sup> Weinberg – Stern 2009, 75, Fig. 6/92-93.

<sup>138</sup> Vessberg – Westholm 1956, 145, 198-199, Fig. 45/13.

<sup>139</sup> Kunina 1997, 197, 315, Fig. 170, Kat. No. 307 (Bu örnek ağız kenarı- gövde profili ile Hierapolis örneğine benzerdir. Ancak Hierapolis örneğinden farklı olarak tabanı düz bir dipile tamamlanmıştır).

<sup>140</sup> Meriçboyu 2001, 199.

<sup>141</sup> Bingöl 1999, 33; Meriçboyu 2001, 200/ Kat. No. 1-3, 201/Kat. No. 1-3.

<sup>142</sup> Bingöl 1999, 72-76, Kat. No. 47-55 (M.S. 2.-3. yy.).

<sup>143</sup> Bingöl 1999, 73, 74, Kat. No. 49, 51 (Bu örneklerde yivli olan diskler hierapolis örneğinden farklı olarak yuvarlak formudur).

<sup>144</sup> Sauerland 1985, 250-251, Taf. 30, 12-14.

<sup>145</sup> Şimşek – Okunak – Bilgin 2011, 387, 413, 526, 1047, 1073, Kat. No. 38, 124, 393, 1534, 1603 (Bu örneklerde küresel formu diskler bezemesiz yapılmıştır).

<sup>146</sup> SNG 1982, No. 453.



Tümülüste yapılan kazı çalışmaları sonucunda kline üzerine yatırılmış halde bir iskelet ile klinelerin altlarında ötelenmiş durumda altı bireye ait kafatası ve kemikler açığa çıkartılmıştır. Bu durum, Hierapolis Nekropolü'ndeki tümülüslerin aile mezarları olduğu ve sürekli kullanım gördüğü görüşünü<sup>147</sup> bir kez daha destekler niteliktedir.

Kentte Friglerden itibaren, Plutonium Mağarası alanında Kybele tapınınının varlığı bilinmektedir<sup>148</sup>. Burası yörede yaşayan halk tarafından kutsal alan olarak görülmüş ve bu kutsallık Geç Antik Çağ sonuna (M.S. 6. yy.) kadar da devam etmiştir<sup>149</sup>. Bu nedenle, tümülüs içinde girişin karşısındaki duvarda yer alan dikdörtgen biçimli niş, mezar hediyelerinin yanı sıra, aynı zamanda kentteki Kybele inancıyla bağlantılı olarak küçük bir Kybele heykelciğinin konması için de değerlendirilmiş olmalıdır.

Mezar içerisinde ele geçirilen buluntuların değerlendirilmesi sonucunda; tümülüsün M.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısından, M.S. 60 yılındaki deprem<sup>150</sup> öncesine kadar kullanıldığı anlaşılmıştır. Buna göre ilk kullanım evresine ait olan 1. kontekst M.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısına (Fig. 8; Kat. No. 1-3, 28); 2. kontekst M.Ö. 3. yy.'ın son çeyreği-M.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısına (Fig. 9; Kat. No. 4-8); 3. kontekst M.Ö. 2. yy.'ın ikinci yarısı-M.Ö. 1. yy.'ın ilk çeyreğine (Fig. 10; Kat.No. 9-12, 20-21); 4. kontekst M.Ö. 1. yy.'ın ikinci ve üçüncü çeyreğine (Fig. 11; Kat. No. 13-14, 23); 5. kontekst Augustus Dönemi-M.S. 1. yy.'ın ilk çeyreğine (Fig. 12; Kat. No. 15-19, 22, 26, 30); son kullanım evresine ait olan 6. kontekst ise M.S. 1. yy.'ın ikinci ve üçüncü çeyreğine (Fig. 13; Kat. No. 24-25, 27, 29, 31) tarihlendirilmiştir.

Mezarda açığa çıkarılan kremasyon kabı, klineye yatırılmış haldeki iskelet üzerinde görülen yanık izleri ve ötelenmiş durumdaki diğer iskelet kalıntıları, inhumasyon, kremasyon<sup>151</sup> ve kremasyon sonucunda küllerin bir kap içine yerleştirilerek mezar içine konması şeklinde üç gömü türünün bir arada uygulandığını, nadir görülen bu uygulamanın Hierapolis'te ilk kez yapıldığını somut verilerle tespit etme bakımından çok önemlidir (Fig. 11; Kat. No. 23).

Buluntular arasında yer alan unguentariumlar, geleneksel olduğu şekilde, hem mezar hediyesi olarak tören sırasında sunulan hem de mezar içerisinde zamanla oluşabilecek kötü kokuları önlemek amacıyla mezara bırakılan kaplardır. Kandillerin ölen kişinin ruhunu karanlıkta bırakmama ve öbür dünyaya yolculuğunda uzun ve karanlık yolun aydınlatılması gibi dinsel inançlar doğrultusunda mezarlara konduğu düşünülmektedir. Kâse, mezar sahibinin günlük hayatta kullandığı kabı, öteki dünyada da kullanmasına yönelik bir geleneğe işaret ettiği gibi tören sırasında mezar başında yenilen mezar yemeği rituelinin de bir göstergesidir. Kúpeler de kâse gibi ölen kişinin hayatta iken severek kullandığı bir eşyasını öbür dünyada da kullanması amacıyla ölüyle birlikte mezara konmuş olmalıdır. Sikke ise Lykos Vadisi'nde yaygın bir gelenek olduğu anlaşılan; kayıkçı Kharon'un ölünün ruhunu Akheron bataklıklarının karşı yakasındaki Hades'e götüreceği inancından kaynaklı, geçiş ücreti olarak mezara bırakılmıştır<sup>152</sup>.

<sup>147</sup> D'Andria 2003, 58; Hierapolis Nekropolü'ndeki tümülüslerin tepesine koyulan phalluslar üremeye ilgili olarak soyun devamını ve aynı zamanda bolluk ve bereketi sembolize etmektedir. Tümülüslerde mezar bölümünün yerin altına inşa edilmesi ise kentteki Hades kültü ile ilişkilidir.

<sup>148</sup> Strabon XIII. IV-14.

<sup>149</sup> Ferrero 1993, 112.

<sup>150</sup> D'Andria 1987a, 15; Ferrero 1993, 110; Altunel 2000, 317; D'Andria 2003, 10.

<sup>151</sup> Denizli Müzesi Müdürlüğü'nün Kuzey Nekropolü'nde 2001 yılında yapmış olduğu kazı çalışmasında 163D numaralı beşik çatılı tapınak tipli mezar içinde de kremasyon kapları ve kline üzerine yatırılmış olan iskeletler üzerinde yanma izleri tespit edilmiştir. Üzerindeki yedi kollu şamdandan dolayı "Yahudi Mezarı" olarak isimlendirilen bu mezar da günümüze soyulmadan ulaşmıştır. Ayrıca Lycos Vadisi kentlerinden Laodikeia Kuzeydoğu Nekropolü'nde de L.07.KDN.M23, L.07.KDN.M26, L.07.KDN.M54, L.08.KDN.M5, L.09.KDN.M8, L.09.KDN.M25 numaralı mezarlarda yerinde kremasyon işlemi yapıldığı tespit edilmiştir. Şimşek – Okunak – Bilgin 2011, 576, 587, 617, 638, 733, 755.

<sup>152</sup> Lykos Vadisi'nde Sarayköy İlçesi Sazak Dağı'nda yer alan nekropolde Müze Müdürlüğü'nce yapılan kazılarda iskeletlerin ağzında Roma sikkesi, elinde ise Laodikeia-Hierapolis Birlik sikkeleri bulunmuştur. Ağızdaki sikke tüm antik dünyada geçerliliği olması nedeniyle kayıkçı Kharon için, eldeki sikkeler ise lokal olması itibarıyla ölen kişinin alış veriş yapabilmesi düşüncesiyle bırakılmış olmalıdır. Ayrıca Laodikeia Nekropolü'nde de aynı düşünce doğrultusunda tören sırasında ölen bireyin ağzına ya da eline sikke konduğu tespit edilmiştir. Şimşek – Okunak – Bilgin 2011, 441, 488, 491, 512-513, 526-527, 647-647, 650, Kat. No. 192, Kat. No. 327-328, Kat. No. 379, Kat. No. 396, Kat. No. 626, vd.

Kontekstlerde ele geçirilen pişmiş toprak eserlerin bazılarında hamur-astar özelliklerinde homojenlik olduğu dikkat çekmektedir. Lykos Vadisi kentlerinden Hierapolis ve Laodikeia'da yürütülen kazı çalışmalarıyla farklı sektörlerde açığa çıkartılan buluntular; 2-8 ve 10-19 katalog numaralı unguentariumlar ile 23 katalog numaralı amphoranın yerel üretim olduğunu göstermektedir. Laodikeia'da Hellenistik Dönem'de seramik üretildiği ve sarımturak-bej renkli mikalı kilin kullanıldığı Asopos Tepesi'ndeki Hellenistik fırının varlığından bilinmektedir<sup>153</sup>. Kazı ekibi tarafından, özellikle Hierapolis'in batı yamaçlarında daha çok kırmızımsı mikalı kilin çıkarıldığı<sup>154</sup> tespit edilmesinin yanı sıra yerel üretimlere ilişkin seramik fırını ile defolu ya da kırık malların atıldığı çukurlar bulunmuştur<sup>155</sup>. Ancak bu kapların üretim yerleri konusunda kesin bir kanıya varmak güçtür. Vadideki iki kent birbirlerine çok yakın olması ve aralarındaki sıkı ilişkiler düşünüldüğünde Laodikeia'da çıkarılan açık renkli kilin Hierapolis'e, Hierapolis'te çıkarılan kırmızımsı kilin de Laodikeia'ya götürülerek oralarda üretim yapılabileceği göz ardı edilmemelidir.

Tipolojik değerlendirmeler yerel üretimlerin yanı sıra ithal malzemelerin olduğuna da işaret etmektedir. 1 katalog numaralı kâse, 9 katalog numaralı unguentarium, 20, 21 ve 22 katalog numaralı kandiller bu grup içinde yer almaktadır. Özellikle 9 katalog numaralı unguentariumun astarının 21 katalog numaralı kandille, bu kandilin de Pergamon tipi kulakçıklı kandiller ile yakın benzerlik göstermesi her iki örneğin de Pergamon üretimi olabileceğini düşündürmektedir. Zaten kentteki mezar yazıtlarında da Batı Anadolu kentleri (Pergamon) ve denizasırlı ülkelerle (Güney İtalya) yapılan ticarete yer verilmiştir<sup>156</sup>.

1999 yılında Frontinus Caddesi üzerinde yer alan Triton Çeşmesi'nde yapılan kazı çalışmalarında çok sayıda cam cürufu ele geçirilmiştir. Bu durum Hierapolis'te cam üretiminin<sup>157</sup>, dolayısıyla tümülüste bulunan cam unguentariumun yerel üretim olabileceğini göstermektedir. Kabın formunun bölgedeki kap formlarıyla benzerliği de bu düşünceyi destekler niteliktedir.

Mezar hediyelerinin değerlendirilmesi sonucunda kentin kuruluş dönemine ışık tutacak önemli bilgilere de ulaşılmıştır. Hierapolis'in Hellenistik Dönem'de, M.Ö. 190 yılında yapılan Magnesia Savaşı sonrasında imzalanan Apameia Barışı'yla (M.Ö. 188) birlikte bölge yönetimini ele geçiren Pergamon Krallığı zamanında kurulduğuna ilişkin görüşler bulunmaktadır<sup>158</sup>. Sıcak şifalı suları ve her şeyden önce Hades Ülkesi'ne geçiş olan Plutonium Mağarası'nın Hierapolis'te yer alması nedeniyle kuruluşun en azından Laodikeia (Laodikeia'nın Hellenistik safhası M.Ö. 3. yy.'da Seleukos Hanedanlığı'nca kurulmuştur) ile aynı zamanlara denk gelmiş olabileceği de görüşler arasındadır. Hierapolis kazısı yayınlarında plutonium ve tiyatrodada yer alan boy adlarına göre şehrin kuruluşu M.Ö. 2. yy. öncesine dayandırılmakla<sup>159</sup> birlikte, görüşü destekleyen somut belgeler ortaya konamamıştır. Bu tümülüsteki buluntular, M.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısına kadar inen tarihlendirmeleriyle, Seleukos Hanedanlığı tarafından Laodikeia kentiyle birlikte kurulduğunu destekleyen önemli kanıtlar olmuştur. Buluntuların kentte yaygın olan anıtsal bir tümülüs içinde bulunması, Hierapolis'in M.Ö. 3. yy.'da dahi kent kimliğine sahip olduğunu anlamamızı sağlayan diğer bir önemli sonuçtur.

<sup>153</sup> Şimşek 2013, 72, 467.

<sup>154</sup> Ferrero 1993, 181.

<sup>155</sup> D'Andria 1987b, 92.

<sup>156</sup> D'Andria 2003, 66–68, Res.39–40; Ferrero 1993, 111–115.

<sup>157</sup> Gençler 2000, 266.

<sup>158</sup> Ronchetta 1987a, 31.

<sup>159</sup> Ritti 1987a, 27; D'Andria 2003, 9.



## Katalog

Katalog No: 1

Eser Adı: Kâse

Cinsi: Pişmiş Toprak

Müze Envanter No: 2001/36.

Ölçü: Y: 4.2 cm., AÇ: 7.9 cm., KÇ: 5.1 cm.

Tanım: Eserin ağız kenarında ve tondo üzerinde kırıklar vardır. Kırmızımsı sarı hamur (5YR 6/6 reddish yellow); az mika katkılı, ince kumlu, sert ve sık dokuludur. Dış ve iç yüzeyi ince siyah (5YR 2.5/1 black) astarlı olup pişirilme sırasında ağız kenarı sarımsı kırmızı (5YR 4/6 yellowish red) renk almıştır. İç ve dış yüzey astarı yoğun şekilde dökülmüştür ve yüzeyinde kalker oluşumları vardır. Yüzey dokusu mat ve hafif pürüzlüdür. Çarkta yapılmıştır ve orta kalitede pişirilmiştir.

Tarih: M.Ö. 3. yy.'in ilk yarısı

Katalog No: 2

Eser Adı: Unguentarium

Cinsi: Pişmiş toprak

Müze Envanter No: 2001/11

Ölçü: Y: 15.2 cm., AÇ: 2.0 cm., GÇ: 5.8 cm., DÇ: 2.8 cm.

Tanım: Eser tamdır. Kırmızımsı sarı hamur (5YR 7/6 reddish yellow); az miktarda kireç ve mika katkılı, ince kumlu, sert ve sık dokuludur. İç ve dış yüzeyi kırmızı 2.5YR 5/8 red) astarlıdır. Boyun ve gövde üzerinde dökülmeler görülmektedir. Yüzey dokusu mat ve hafif pürüzlüdür. Çarkta yapılmıştır ve orta kalitede pişirilmiştir.

Tarih: M.Ö. 3. yy.'in ilk yarısı

Katalog No: 3

Eser Adı: Unguentarium

Cinsi: Pişmiş toprak

Müze Envanter No: 2001/14

Ölçü: Y: 18 cm., AÇ: 1.8 cm., GÇ: 6.9 cm., KÇ: 3.2 cm.

Tanım: Boyun ortasından yapıştırılan eserde, küçük bir parça eksiktir. Kırmızımsı kahverengi hamur (2.5YR 4/4 reddish brown); az miktarda kireç ve mika katkılı, ince kumlu, sert ve sık dokuludur. İç ve dış yüzeyi kırmızımsı kahverengi (2.5YR 4/4 reddish brown) astarlıdır. Ancak fırınlama sırasında, boyun ve gövde üzerinde yer yer astar kırmızımsı siyaha (2.5YR 2.5/1 reddish black) dönüşmüştür. Yüzey dokusu parlak ve hafif pürüzlüdür. Çarkta yapılmıştır ve orta kalitede pişirilmiştir.

Tarih: M.Ö. 3. yy.'in ilk yarısı

Katalog No: 4

Eser Adı: Unguentarium

Cinsi: Pişmiş Toprak

Müze Envanter No: 2001/23

Ölçü: Y: 26.6 cm., AÇ: 2.7 cm., GÇ: 9 cm., KÇ: 4.3 cm.

Tanım: Eser tamdır. Pembe hamur (7.5YR 7/4 pink); mika katkılı, ince kumlu, sert ve sık dokuludur. İç ve dış yüzey hamurunun renginde astarlıdır. Boyundan omuza geçişte bir adet ve gövde üzerinde dört adet siyah (7.5YR 2.5/1 black) band bezeme izleri görülmektedir. Yüzey dokusu mat ve hafif pürüzlüdür. Çarkta yapılmıştır ve iyi kalitede pişirilmiştir.

Tarih: M.Ö. 3. yy.'in son çeyreği-M.Ö. 2. yy.'in ilk yarısı

Katalog No: 5

Eser Adı: Unguentarium

Cinsi: Pişmiş Toprak

Müze Envanter No: 2001/24

Ölçü: Y: 19.0 cm., AÇ: -, GÇ: 8.7 cm., KÇ: 4.3 cm.

Tanım: Eserin ağız kenarı ve boynunun bir kısmı kırık ve eksiktir. Çok açık kahverengi hamur (10YR 7/3 very pale brown); mika katkılı, ince kumlu, sert ve sık dokuludur. İç ve dış yüzey hamurunun renginde astarlıdır. Boyundan omuza geçişte iki adet koyu kahverengi (7.5YR 3/3 dark brown) bant bezeme izleri görülmektedir. Gövde üzerinde ise fırınlamadan kaynaklı dört adet kırmızimsı sarı (7.5YR 6/6 reddish yellow) ve siyah (7.5YR 2.5/1 black) band bezeme izleri vardır. Yüzey dokusu mat ve hafif pürüzlüdür. Çarkta yapılmıştır ve iyi kalitede pişirilmiştir.

Tarih: M.Ö. 3. yy.'ın son çeyreği-M.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı

Katalog No: 6

Eser Adı: Unguentarium

Cinsi: Pişmiş Toprak

Müze Envanter No: 2001/13

Ölçü: Y: 25.7 cm., AÇ: 2.3 cm., GÇ: 9.1 cm., KÇ: 4.0 cm.

Tanım: Eser tamdır. Çok açık kahverengi hamur (10YR 7/3 very pale brown); mika katkılı, ince kumlu, sert ve sık dokuludur. İç ve dış yüzey hamurunun renginde astarlıdır. Boyun üzerinde iki adet, boyundan omuza geçişte iki adet ve gövde üzerinde dört adet kırmızimsı sarı (7.5YR 6/6 reddish yellow) bant bezeme izleri görülmektedir. Yüzey dokusu mat ve hafif pürüzlüdür. Çarkta yapılmıştır ve iyi kalitede pişirilmiştir.

Tarih: M.Ö. 3. yy.'ın son çeyreği-M.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı

Katalog No: 7

Eser Adı: Unguentarium

Cinsi: Pişmiş Toprak

Müze Envanter No: 2001/12

Ölçü: Y: 24.7 cm., AÇ: 2.7 cm., GÇ: 8.6 cm., KÇ: 4.3 cm.

Tanım: Eserin boyun kısmındaki kırık yapıştırılarak tümlenmiştir. Çok açık kahverengi hamur (10YR 7/4 very pale brown); mika katkılı, ince kumlu, sert ve sık dokuludur. İç ve dış yüzey hamurunun renginde astarlıdır. Boyun üzerinde bir adet, boyundan omuza geçişte iki adet ve gövde üzerinde dört adet siyah (7.5YR 2.5/1 black) bant bezeme izleri görülmektedir. Yüzey dokusu mat ve hafif pürüzlüdür. Çarkta yapılmıştır ve iyi kalitede pişirilmiştir.

Tarih: M.Ö. 3. yy.'ın son çeyreği-M.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı

Katalog No: 8

Eser Adı: Unguentarium

Cinsi: Pişmiş Toprak

Müze Envanter No: 2001/32

Ölçü: Y: 24.5 cm., AÇ: 2.0 cm., GÇ: 7.3 cm., KÇ: 3.0 cm.

Tanım: Eser tamdır ancak, omzunun hemen alt kısmından başlayan ve kaide boynuna kadar uzanan dikine bir çatlak vardır. Çok açık kahverengi hamur (10YR 7/4 very pale brown); mika katkılı, ince kumlu, sert ve sık dokuludur. İç ve dış yüzey hamurunun renginde astarlıdır. Gövde ve kaide boynu üzerinde hamurda dökülmeler görülür. Yüzey dokusu mat ve hafif pürüzlüdür. Çarkta yapılmıştır ve orta kalitede pişirilmiştir.

Tarih: M.Ö. 3. yy.'ın son çeyreği-M.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı

Katalog No: 9

Eser Adı: Unguentarium

Cinsi: Pişmiş Toprak

Müze Envanter No: 2001/8

Ölçü: Y: 21.9 cm., AÇ: 2.8 cm., GÇ: 6.7 cm., KÇ: 3.3 cm.

Tanım: Eserin ağız kenarında küçük bir kırığı vardır. Açık kırmızımsı sarı renk hamur (5YR 6/6 light reddish yellow); az mika ve kireç katkılı, ince kumlu, sert ve sık dokuludur. İç ve dış yüzeyi kırmızı (2.5YR 4/8 red) astarlıdır. Astarıda yer yer dökülmeler vardır. Yüzey dokusu parlak ve pürüzsüz yüzevidir. Çarkta yapılmıştır ve orta kalitede pişirilmiştir.

Tarih: M.Ö. 2. yy.'in ikinci yarısı-M.Ö. 1. yy.'in ilk çeyreği

Katalog No: 10

Eser Adı: Unguentarium

Cinsi: Pişmiş Toprak

Müze Envanter No: 2001/15

Ölçü: Y: 21 cm., AÇ: 2.6 cm., GÇ: 6.7 cm., KÇ: 3.4 cm.

Tanım: Eserin ağız kenarında küçük kırığı vardır. Pembe hamur (7.5YR 7/4 pink); mika katkılı, ince kumlu, sert ve sık dokuludur. İç ve dış yüzey sarımsı kırmızı (5YR 5/8 yellowish red) astarlıdır. Astarıda yer yer dökülmeler ve eserin yüzeyinde kireç tabakası vardır. Yüzey dokusu mat ve hafif pürüzlüdür. Çarkta yapılmıştır ve orta kalitede pişirilmiştir.

Tarih: M.Ö. 2. yy.'in ikinci yarısı-M.Ö. 1. yy.'in ilk çeyreği

Katalog No: 11

Eser Adı: Unguentarium

Cinsi: Pişmiş Toprak

Müze Envanter No: 2001/10

Ölçü: Y: 22.0 cm., AÇ: 2.4 cm., GÇ: 6.5 cm., KÇ: 3.5 cm.

Tanım: Eser ağız kenarından başlayıp, boynun ortasına kadar kırıktır. Pembe hamur (7.5YR 7/4 pink); mika ve kireç katkılı, ince kumlu, sert ve sık dokuludur. İç ve dış yüzeyinde kırmızı (2.5YR 4/6 red) astarlıdır. Kabın yüzeyinde pişirmeden kaynaklanan siyah (2.5YR 2.5/1 black) renk dalgalanması görülür. Astarıda yer yer dökülmeler vardır. Eserin yüzeyinde kireç tabakası vardır. Yüzey dokusu mat ve hafif pürüzlüdür. Çarkta yapılmıştır ve orta kalitede pişirilmiştir.

Tarih: M.Ö. 2. yy.'in ikinci yarısı-M.Ö. 1. yy.'in ilk çeyreği

Katalog No: 12

Eser Adı: Unguentarium

Cinsi: Pişmiş Toprak

Müze Envanter No: 2001/9

Ölçü: Y: 19.8 cm., AÇ: 2.5 cm., GÇ: 5.6 cm., KÇ: 3.4 cm.

Tanım: Eser tamdır. Pembe hamur (7.5YR 7/4 pink); mika ve kireç katkılı, ince kumlu, sert ve sık dokuludur. İç ve dış yüzeyinde sarımsı kırmızı (5YR 5/8 yellowish red) astara sahiptir. Kabın yüzeyinde pişirmeden kaynaklanan siyah (5YR 2.5/1 black) renk dalgalanması görülür. Astarıda yer yer dökülmeler vardır. Yüzey dokusu mat ve hafif pürüzlüdür. Çarkta yapılmıştır ve orta kalitede pişirilmiştir.

Tarih: M.Ö. 2. yy.'in ikinci yarısı-M.Ö. 1. yy.'in ilk çeyreği

Katalog No: 13

Eser Adı: Unguentarium

Cinsi: Pişmiş Toprak

Müze Envanter No: 2001/35

Ölçü: Y: 11.5 cm., AÇ: 2.5 cm., GÇ: 6.9 cm., KÇ: 2.9 cm.

Tanım: Eser tamdır. Pembe hamur (5YR 7/4 pink); mika ve kireç katkılı, ince kumlu, sert ve sık dokuludur. İç ve dış yüzey hafif pembemsi (7.5YR 7/4 pink) astarlıdır. Yüzeyde yer yer dökülmeler vardır. Yüzey dokusu mat ve hafif pürüzlüdür. Çarkta yapılmıştır ve orta kalitede pişirilmiştir.

Tarih: M.Ö. 1. yy.'ın ikinci ve üçüncü çeyreği

Katalog No: 14

Eser Adı: Unguentarium

Cinsi: Pişmiş Toprak

Müze Envanter No: 2001/33

Ölçü: Y: 21.2 cm., AÇ: 3.2 cm., GÇ: 7.9 cm., KÇ: 3.9 cm.

Tanım: Eser tamdır. Açık kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4 light reddish brown) hamur; mika, mineral ve kireç katkılı, ince kumlu, sert ve sık dokuludur. İç ve dış yüzey hamurunun renginde (5YR 6/4 light reddish brown) astarlıdır. Ağız kenarından boyun ve gövde ortasına kadar inen kırmızımsı kahverengi (5YR 5/4 reddish brown ve 5YR 5/4 dark reddish brown) akıtma boya bezemelidir. Yüzey dokusu mat ve hafif pürüzlüdür. Çarkta yapılmıştır ve iyi kalitede pişirilmiştir.

Tarih: M.Ö. 1. yy.'ın ikinci ve üçüncü çeyreği

Katalog No: 15

Eser Adı: Unguentarium

Cinsi: Pişmiş Toprak

Müze Envanter No: 2001/16

Ölçü: Y: 12.3 cm., AÇ: 2.5 cm., GÇ: 5.1 cm., DÇ: 2.3 cm.

Tanım: Eser tamdır. Açık kahverengi (7.5YR 6/4 light Brown) hamur; mika ve kireç katkılı, ince kumlu, sert ve sık dokuludur. İç ve dış yüzey hamurunun renginde ince astarlıdır. Ağız kısmından boynun ortasına uzanan siyah (7.5 YR 2.5/1 black) akıtma boya bezemelidir. Gövde yüzeyinde yer yer kireç tabakası görülmektedir. Yüzey dokusu mat ve hafif pürüzlüdür. Çarkta yapılmıştır ve orta kalitede pişirilmiştir.

Tarih: Augustus Dönemi (M.Ö. 27-M.S. 14)-M.S. 1. yy.'ın ilk çeyreği

Katalog No: 16

Eser Adı: Unguentarium

Cinsi: Pişmiş Toprak

Müze Envanter No: 2001/ 34

Ölçü: Y: 14.9 cm., AÇ: 3.2 cm., GÇ: 7 cm., DÇ: 3.5 cm.

Tanım: Eser tamdır. Kırmızımsı sarı (5YR 6/6 reddish yellow) hamur; mika, mineral ve kireç katkılı, ince kumlu, sert ve sık dokuludur. İç ve dış yüzeyi hamurunun renginde astarlıdır. Eserin ağız kenarında ve boyun başlangıcında kırmızı (2.5YR 5/6 red) ve kırmızımsı kahverengi (2.5YR 5/4 reddish brown) akıtma boya bezemelidir. Yüzey dokusu mat ve hafif pürüzlüdür. Çarkta yapılmıştır ve orta kalitede pişirilmiştir.

Tarih: Augustus Dönemi (M.Ö. 27-M.S. 14)-M.S. 1. yy.'ın ilk çeyreği

Katalog No: 17

Eser Adı: Unguentarium

Cinsi: Pişmiş Toprak

Müze Envanter No: 2001/ 18

Ölçü: Y: 12.5 cm., AÇ: 2.8 cm., GÇ: 6.3 cm., DÇ: 2.9 cm.

Tanım: Eser ağız kenarında ki küçük kırıklar haricinde tamdır. Pembe (7.5YR 7/4 pink) hamur; mika ve kireç katkılı, ince kumlu, sert ve sık dokuludur. Hamurunun renginde ince astarlıdır. Dış yüzeyi ağız kenarından boyun ortasına kadar inen sarımsı kırmızı (5YR 5/6 yellowish red) ve iç yüzeyi ağız kenarının hemen altına kadar inen siyah (5YR 2.5/1 black) akıtma boya bezemelidir. Yüzey dokusu mat ve hafif pürüzlüdür. Çarkta yapılmıştır ve iyi kalitede pişirilmiştir.

Tarih: Augustus Dönemi (M.Ö. 27-M.S. 14)-M.S. 1. yy.'ın ilk çeyreği

Katalog No: 18

Eser Adı: Unguentarium

Cinsi: Pişmiş Toprak

Müze Envanter No: 2001/ 17

Ölçü: Y: 12.5 cm., AÇ: 2.8 cm., GÇ: 6.3 cm., DÇ: 2.9 cm.

Tanım: Eserin ağız kenarında ve gövde üzerinde küçük eksikler vardır. Pembe (7.5YR 7/4 pink) hamur; mika ve kireç katkılı, ince kumlu, sert ve sık dokuludur. İç ve dış yüzey hamurunun renginde astarlıdır. Ağız kısmından boyun ortasına uzanan sarımsı kırmızı (5YR 5/6 yellowish red) akıtma boya bezemelidir. Yüzey dokusu mat ve hafif pürüzlüdür. Çarkta yapılmıştır ve iyi kalitede pişirilmiştir.

Tarih: Augustus Dönemi (M.Ö. 27-M.S. 14)-M.S. 1. yy.'ın ilk çeyreği

Katalog No: 19

Eser Adı: Unguentarium

Cinsi: Pişmiş Toprak

Müze Envanter No: 2001/25

Ölçü: Y: 12.1 cm., AÇ: 2.3 cm., GÇ: 5.3 cm., DÇ: 2.8 cm.

Tanım: Ağız kenarı ve boyun kısmındaki kırık parçalar birleştirilmiştir. Açık kırmızı (2.5YR 6/6 light red) hamur; mika ve kireç katkılı, ince kumlu, sert ve sık dokuludur. Dış ve iç yüzey açık kırmızı (2.5YR 6/8 light red) astarlıdır. Dış yüzeyde ağız kenarından boyun yarısına kadar kırmızı (2.5YR 4/6 red) ve iç yüzeyde ağız kenarının hemen altına kadar siyah (2.5YR 2.5/1 black) akıtma boya bezemelidir. Yüzey dokusu mat ve hafif pürüzlüdür. Çarkta yapılmıştır ve iyi kalitede pişirilmiştir.

Tarih: Augustus Dönemi (M.Ö. 27-M.S. 14)-M.S. 1. yy.'ın ilk çeyreği

Katalog No: 20

Eser Adı: Kandil

Cinsi: Pişmiş Toprak

Müze Envanter No: 2001/19

Ölçü: Y: 2.6 cm., G: 7.5 cm., U: 9.1 cm., Discus Ç: 4.9 cm., DÇ: 4.0 cm.

Tanım: Eserin diskus kısmı kırıktır ve arka da yer alan tutamak eksiktir. Gri (7.5YR 5/1 gray) hamur; mika, mineral ve az kireç katkılı, ince kumlu, sert ve sık dokuludur. Siyah (5YR 2.5/1 black) mat astarlı yüzey bazı bölümlerde yer yer dökülmüştür. Eserin yüzeyinde yoğun kireç tabakası görülür. Yüzey dokusu mat ve pürüzlüdür. Kalıpta yapılmıştır ve iyi kalitede pişirilmiştir. Omuz üzerinde, bitkisel bezeme vardır.

Tarih: M.Ö. 2. yy.'ın ikinci yarısı-M.Ö. 1. yy.'ın ilk çeyreği

Katalog No: 21

Eser Adı: Kandil

Cinsi: Pişmiş Toprak

Müze Envanter No: 2001/37

Ölçü: Y: 2.3 cm., G: 6.6 cm., U: 9.0 cm., Discus Ç: 3.4 cm., DÇ:

Tanım: Eser tamdır. Açık kırmızı (2.5YR 6/6 light red) hamur; ince kumlu, sert ve sık dokuludur. Parlak kırmızı (2.5YR 5/6 red) kalın astarlıdır. Yüzey dokusu mat ve pürüzlüdür. Kalıpta yapılmıştır ve iyi kalitede pişirilmiştir. Omuz üzerinde, bitkisel bezeme vardır.

Tarih: M.Ö. 2. yy.'ın ikinci yarısı-M.Ö. 1. yy.'ın ilk çeyreği

Katalog No: 22

Eser Adı: Kandil

Cinsi: Pişmiş toprak

Müze Envanter No: 2001/20

Ölçü: Y: 2.7 cm., G: 8.0 cm., U: 10.2 cm., Discus Ç: 7.0 cm., DÇ: 4.0 cm.

Tanım: Discus içinde figürün önünde küçük kırık haricinde eser tamdır. Kırmızımsı sarı (5YR 6/6 reddish yellow) hamur; mika ve kireç katkılı, ince kumlu sert ve sık dokuludur. Yüzeyi kırmızı (2.5YR 5/6 red) astarlıdır, ancak diskus içerisinde koyu kırmızı (2.5YR 3/2 dusk red) renk dalgalanması vardır. Astar birçok yerde dökülmüş olup, discus içinde yer alan kabartma figür deforme olmuştur. Yüzey dokusu mat ve pürüzlüdür. Kalıpta yapılmıştır ve orta kalitede pişirilmiştir. Kandilin diskus yüzeyinde kabartma şeklinde yapılmış zafer tanrıçası Nike betimlenmiştir. Hareket halinde betimlenen Nike'nin kanatları arkada açık, sağ kolunu havaya kaldırmış, sol kol aşağıya indirilmiş olup elinde zaferle ilgili bir nesne taşıyor olmalıdır. İleriye doğru uzattığı sağ elinde ise bir çelenk taşımaktadır. Olasılıkla bir gemi pruvası üzerine inen tanrıçanın elbisesi hızından dolayı önde bacalarına yapışmış ve iki yandan geriye doğru açılmıştır.

Tarih: Augustus Dönemi (M.Ö. 27-M.S. 14)-M.S. 1. yy.'ın ilk çeyreği

Katalog No: 23

Eser Adı: Amphora

Müze Envanter No: 2001/55

Cinsi: Pişmiş toprak

Ölçü: Y: 39.6 cm., GG: 32.8 cm., AÇ: 16.0 cm., KÇ: 13.6 cm.

Tanım: Eser tamdır. Açık kırmızı (2.5YR 6/6 light red) hamur; mika, kireç ve mineral katkılı, kalın kumlu, sert ve sık dokuludur. İç ve dış yüzey hamurunun renginde astarlıdır. Ağız içerisinde ve gövde üzerinde kırmızımsı kahverengi (2.5YR 4/4 reddish brown) bant bezeme izi görülmektedir. Yüzey dokusu mat ve pürüzlüdür. Çarkta yapılmıştır ve iyi kalitede pişirilmiştir.

Tarih: M.Ö. 1. yy.'ın ikinci ve üçüncü çeyreği

Katalog No: 24

Eser Adı: Unguentarium

Cinsi: Cam

Müze Envanter No: 2001/27

Ölçü: Y: 26.9 cm., AÇ: 2.5 cm., GÇ: 10.3 cm., DÇ: 5.0 cm.

Tanım: Eser tamdır. Açık mavi-yeşil geçirgen cam hamurludur. Serbest üfleme tekniği ile yapılmıştır. Boyundan gövdeye geçişte ve dudak kenarında aletle şekillendirme vardır.

Tarih: M.S. 1. yy.'ın ikinci ve üçüncü çeyreği

Katalog No: 25

Eser Adı: Unguentarium

Cinsi: Cam

Müze Envanter No: 2001/ 28

Ölçü: Y: 24.7 cm., AÇ: 3.0 cm., GÇ: 11.1 cm., DÇ: 6.0 cm.

Tanım: Eser tamdır. Açık mavi-yeşil geçirgen cam hamurludur. Serbest üfleme tekniği ile yapılmıştır. Boyundan gövdeye geçişte ve dudak kenarında aletle şekillendirme vardır.

Tarih: M.S. 1. yy.'ın ikinci ve üçüncü çeyreği

Katalog No: 26

Eser Adı: Unguentarium

Yapıldığı Madde: Cam

Müze Envanter No: 2001/ 26

Ölçü: Y: 14.8 cm., AÇ: 1.6 cm., GÇ: 7.4 cm., DÇ: 4.5 cm.

Tanım: Eser tamdır. Yeşil geçirgen cam hamurludur. Serbest üfleme tekniği ile yapılmıştır. Boyundan gövdeye geçişte ve dudak kenarında aletle şekillendirme vardır.

Tarih: Augustus Dönemi (M.Ö. 27-M.S. 14)-M.S. 1. yy.'ın ilk çeyreği

Katalog No: 27

Eser Adı: Bardak

Cinsi: Cam

Müze Envanter No: 2001/ 29

Ölçü: Y: 9.3 cm., AÇ: 8.0 cm., GÇ: 8.0 cm., KÇ: 5.4 cm.

Tanım: Eser tamdır. Açık yeşil geçirgen cam hamurludur. Serbest üfleme tekniği ile yapılmış, alet yardımı ile şekillendirilmiştir.

Tarih: M.S. 1. yy.'ın ikinci ve üçüncü çeyreği

Katalog No: 28

Eser Adı: Küpe (Bir çift)

Cinsi: Altın

Müze Envanter No: 2001/ 3

Ölçü: Ç: 2.2 cm., Halka Ç: 1.7 cm., Figür U: 1.7 cm.

Tanım: Kúpelerden biri diğere göre oldukça sağlamdır. Kúpeler dağ keçisi ya da antilop başı şeklindeki figürlüdür. Başların boyun arkalarından başlayarak çene altında kenetlenen tel halkalar yer alır. Figürlerin boyun kısımlarına telkâri teknikte yapılan birinde iki, diğesinde dört adet ince tel dolandırılmıştır. Bunların arasında üstte kıvrımlı birer tel süsleme bulunur. Boynun arka kısmındaki kulağa geçirilecek tel halka başlangıcından, keçilerin başlarına doğru telkâri uzun yapraklar yapılmış olup üstte küçük birer halka yer alır. Boğumlu boynuzların ucu kıvrılarak üstteki halkaya birleştirilmiştir. Başta kemik çıkıntıları gösterilmiştir. Ayrıca kulaklar, boynuzlar altında olup gözler yuvarlak çukur halinde ve burun gibi detaylar da verilmiştir. Baş arkasında oval olmak üzere, boynuzlar arasında ise göz damlası şeklinde olan ikişer adet kırmızı akik taşları, uçları üçgen şeklindeki perçinlerle sıkıştırılarak yerleştirilmiştir.

Tarih: M.Ö. 3. yy.'ın ilk yarısı

Katalog No: 29

Eser Adı: İstiridyeye şeklindeki küpe (tek)

Cinsi: Altın

Müze Envanter No: 2001/4

Ölçü: Ç: 1.2 cm., İstiridyeye toka uzunluğu: 0.8 cm.

Tanım: Eser tamdır. Küpe bir halka ve üzerine yerleştirilen istiridyeye formlu diskten oluşmaktadır. Halkanın bir ucu ilmek şekline getirilmiş ve döndürülerek halkaya dolandırılmıştır. Diğer uç ise oluşturulan ilmeğe geçirilmiş ve buraya sarılarak bağlanmıştır. Halka üzerine applike edilen istiridyeye biçimli topuzun üzerinde ise dokuz adet yiv vardır.

Tarih: M.S. 1. yy.'ın ikinci ve üçüncü çeyreği

Katalog No: 30

Adı: Sikke

Cinsi: Bronz

Müze Envanter No:

Ölçü: Ç: 12.00 mm.

Tanım: ÖY: [ΣΕΒΑΣΤΟΣ]. İmparator Augustus başı, sağa. Çevresinde nokta bordür. AY: ΔΙΟ[ΣΚΟΥΡΙΑΔ]ΕΣ ]ΛΑΟΔΙ ΚΕΩΝ]. Zeus Laodikeus uzun khiton ve himation giyimli, ayakta, sola. Öne doğru uzattığı sağ elinde kartal, sol eliyle mızrak tutmakta. Çevresinde nokta bordür. Korozyonlu ve aşınmış.

Tarih: Augustus Dönemi (M.Ö. 27-M.S. 14) Laodikeia şehir sikkesi

Bibliyografya: SNG 1982, Pl. 16, No. 547-548; Head 1906, 301, No. 141-142.

Katalog No: 31

Adı: Sikke

Cinsi: Bronz

Müze Envanter No:

Ölçü: Ç: 13.00 mm.

Tanım: ÖY: [ΚΛΑΥΔΙΟΣ] ΚΑΙ[Σ]ΑΡ. İmparator Claudius'un defne çelenkli başı, sağa. AY: Μ. ΣΥΛΛΟΣ / ΑΝΤΙΟΧ[Ο]Σ ΓΡ[Α] / ΙΕΡΑΠΟΛΙΤΩ[Ν]. Uzun khiton ve manto giyimli Apollon Kitharoidos ayakta, sağa dönük. Sol eliyle lir, sağ eliyle pena (mızrap) tutmakta. Korozyonlu ve aşınmış.

Tarih: Claudius Dönemi (M.S. 41-54) Hierapolis şehir sikkesi.

Bibliyografya: SNG 1982, Pl. 13, No. 453; Head 1906, 247, No. 112-113.



## Kısaltmalar ve Bibliyografya

- Abadie-Reynal 2007 C. Abadie-Reynal, *La Ceramique Romaine d'Argos*, Paris, 2007.
- Altunel 2000 E. Altunel, "Hierapolis ve Yakın Çevresinde Tarihsel Deprem Aktiviteleri", *Lykos Vadisi Türk Arkeoloji Araştırmaları*, (eds. F. D'Andria – F. Silvestrelli), 2000, 315–325.
- Anderson-Stojanović 1992 V. R. Anderson-Stojanović, *Stobi The Hellenistic and Roman Pottery*, Princeton, 1992.
- Anlağan 2002 T. Anlağan, Sadberk Hanım Müzesi'ndeki Küpeler, *Palmet IV*, 2002, 69–106.
- Bailey 1963 D. M. Bailey, *Greek and Roman Pottery Lamps*, London, 1963.
- Bailey 1975 D. M. Bailey, *Greek, Hellenistic and Early Roman Pottery Lamps, A Catalogue of the Lamps in the British Museum I*, London, 1975.
- Bailey 1997 D. M. Bailey, "Roman Pottery Lamps", *Pottery in the Making World Ceramic Traditions*, (eds. I. Freestone – D. Gaimster), Londra, 1997.
- Bailey 1980 D. M. Bailey, *Roman Lamps Made in Italy, A Catalogue of the Lamps in the British Museum II*, London, 1980.
- Bailey 1988 D. M. Bailey, *Roman Provincial Lamp, A Catalogue of the Lamps in the British Museum III*, London, 1988.
- Barın 1995 G. Barın, *Aydın ve Milet Müzesi'ndeki Üzeri Kabartmalı Hellenistik-Roma Dönemi Kandiller* (Ege Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi 1995).
- Barkóczy 1996 L. Barkóczy, *Antike Gläser*, Vol. V, Roma, 1996.
- Bean 2000 G. E. Bean, *Eski Çağda Menderes'in Ötesi*, (çev. P. Kutoğlu), İstanbul, 2000.
- Berlin 1997 A. M. Berlin, "The Plain Wares", *Tel Anafa II*, i *The Hellenistic and Roman Pottery*, (ed. S. C. Herbert), Missouri, 1997, 1–244.
- Bingöl 1999 F. R. I. Bingöl, *Antik Takılar*, Ankara, 1999.
- Boardman 1998 J. Boardman, *Early Greek Vase Painting*, London, 1998.
- Brands 1913 J. Brands, *Antieke Terra-Cotta Lampen*, Uit Het Rijksmuseum Van Oudheden Te Leiden, Leiden, 1913.
- Broneer 1930 O. Broneer, *Terracotta Lamps*, Corinth Volume IV, Part II, Massachusetts, 1930.
- Broneer 1977 O. Broneer, *Terracotta Lamps*, *Isthmia Volume III*, New Jersey, 1977.
- Bruneau 1965 P. Bruneau, *Les Lampes*, Exploration Archeologique de Delos Faite par L'Ecole Française D'Athenes, Fascicule XXVI, Paris, 1965.
- Camilli 1999 D. A. Camilli, *Ampullae Balsamari Ceramiche di eta' Ellenistica e Romana*, (ed. F. Palombi), Roma, 1999.
- Canav 1985 Ü. Canav, *Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş. Cam Eserler Koleksiyonu*, İstanbul, 1985.
- Charleston 1955 R. S. Charleston, *Roman Pottery*, New York, 1955.
- Civelek 2001 A. Civelek, *Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği* (Ege Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi 2001).
- Civelek 2006 A. Civelek, "Stratonikeia-Akdağ Nekropolisi'nden Bir Mezar", *Anadolu/Anatolia* 30, 2006, 47–64.
- Cohen 1995 G. M. Cohen, *The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands, and Asia Minor*, California, University of California Press, 1995.
- Cormack 2004 S. Cormack, *The Space of Death in Roman Asia Minor*, Wien, 2004, 2004.
- D'Andria 1987a F. D'Andria, "Hierapolis Bölgesinin Coğrafik ve Topoğrafik Durumu", *Hierapolis Di Frigia 1957-1987*, (ed. A. Peres), 1987, 15–20.
- D'Andria 1987b F. D'Andria, "Zanaat", *Hierapolis Di Frigia 1957-1987*, (ed. A. Peres), 1987, 91–93.
- D'Andria 2003 F. D'Andria, *Hierapolis (Pamukkale) Arkeoloji Rehberi*, (çev. N. Fırat), İstanbul, 2003.
- Duman 2010 B. Duman, *Laodikeia Hellenistik ve Erken Roma Dönemi Seramiği* (Selçuk Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi 2010).
- Dusenbery 1998 E. B. Dusenbery, *Samothrace The Nekropolies, The Nekropolies and Catalogues of Burials-Catalogues of Objects by Categories*, Samothrace II, (eds. K. Lehmann – P. W. Lehman), New Jersey, 1998.
- Dündar 2008 E. Dündar, *Patara Unguentariumları*, Patara IV.1, İstanbul, 2008.
- Edgar 1974 M. C. C. Edgar, *Catalogue General des Antiquites Egyptiennes du Musee du Caire Graeco- Egyptian Glass*, 1974.
- Edwards 1975 G. R. Edwards, *Corinthian Hellenistic Pottery*, Corinth Vol VII, Part III, New Jersey, 1975.
- Eiring 2001 L. J. Eiring, *Knossos Pottery Handbook Greek and Roman, BSA Studies Series Vol: 7*, Nottingham, 2001.

- Ergil 1983 T. Ergil, *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Küpeler Kataloğu*, İstanbul, 1983.
- Ferrero 1993 D. D. B. Ferrero, "Hierapolis", *Arslantepe Hierapolis Iasos Kyme Scavi Archeologici Italiani in Turchia*, (ed. G. P. Carratelli), Marsilio: dell'Istituto Italiano di Cultura di Ankara, 1993, 104–187.
- Gassner 1997 V. Gassner, *Das Stüdtor der Tetragonos-Agora*, Keramik und Kleinfunde, Österreichische Akademie der Wissenschaften Wien, Forschungen in Ephesos XIII/1/1, Wien, 1997.
- Gençler 2000 Ç. Gençler, "I Vetri di Hierapolis/Hierapolis Camları", *Ricerche Archeologiche Turche nella Valle del Lykos/Lykos Vadisi Türk Arkeoloji Araştırmaları*, Università di Lecce, Archeologia e Storia 6, Lecce, 2000, 209–289.
- Gelichi – Negrelli 2004 S. Gelichi – C. Negrelli, "Schede dele tecniche contruttive", *Laodicea di Frigia II la Ricognizione 2000*, (eds. G. Bejor – J. Bonetto – S. Gelichi – G. Traversari), Padova, 2004, 231–258.
- Goethert-Polaschek 1985 V. K. Goethert-Polaschek, *Katalog der Römischen Lampen des Rheinischen Landesmuseums Trier*, Trierer Grabungen und Forschungen Band XV, Rhein, 1985.
- Grossmann 2002 R. A. Grossmann, *Ancient Glass a Guide to the Yale Collection*, New Haven, 2002.
- Gürler 2000 B. Gürler, *Tire Müzesi Cam Eserleri*, Ankara, 2000.
- Gürler 2003 B. Gürler, "Hellenistic Ceramic of Metropolis in Ionia Chronology, Production and Related Cities", *Les Ceramiques en Anatolie aux Epoques Hellenistique et Romaine, VA XV*, (ed. C. Abadie-Reynal), Paris, 2003, 9–16.
- Hayes 1975 J. W. Hayes, *Roman and Pre-Roman Glass in the Royal Ontario Museum A Catalogue*, Toronto, 1975.
- Hayes 1976 J. W. Hayes, *Roman Pottery in the Royal Ontario Museum A Catalogue*, Toronto, 1976.
- Hayes 1980 J. W. Hayes, *Ancient Lamps in the Royal Ontario Museum I Greek and Roman Clay Lamps A Catalogue*, Toronto, 1980.
- Hayes 1991 J. W. Hayes, *The Hellenistic and Roman Pottery, Paphos Volume III, Nicosia, 1991*.
- Hayes 2008 J. W. Hayes, *Roman Pottery Fine-Ware Imports*, The Athenian Agora Vol. XXXII, New Jersey, 2008.
- Hellström 1965 P. Hellström, *Labraunda Pottery of Classical and Later Date Terracotta Lamp and Glass*, Lund, 1965.
- Hempel 2001 K. G. Hempel, *Die Nekropole von Tarentim 2. und 1. Jahrhundertv. Chr.*, Taranto, 2001.
- Henninger – Kossatz 1979 F. J. Henninger – A. U. Kossatz, "Zwei Hellenistische Graber der Milesischen Nekropole", *Istmitt* 29, 1979, 174–186.
- Higgins 1980 R. A. Higgins, *Greek and Roman Jewellery*, London, 1980.
- Hoffman – Davidson 1965 H. Hoffman – P. Davidson, *Greek Gold Jewelry From The Age of Alexander*, Mainz, 1965.
- Isings 1957 C. Isings, *Roman Glass from Dated Finds*, Groningen/Djakarta, 1957.
- Ivanyi 1935 D. Ivanyi, *Die Pannonischen Lampen Eine Typologisch-Chronologische Übersicht*, Budapest, 1935.
- Jones 1950 F. F. Jones, "The Pottery", *The Hellenistic and Roman Periods, Excavations at Gözlü Kule, Tarsus, Vol. I* (ed. H. Goldman), New Jersey, 1950, 149–296.
- Karabay 1995 N. Karabay, "Beylerbeyi I no'lu Tümülüs", *V. MKKS*, 1995, 229–242.
- Karabay 1999 N. Karabay, "1997 yılı Gümüşler Nekropol Alanı Kurtarma Kazısı", *IX. MKKS*, 1999, 291–300.
- Karageorghis 1978 V. Karageorghis, *Excavations in The Necropolis of Salamis IV*, Salamis Vol 7, Nicosia, 1978.
- Karageorghis 2000 V. Karageorghis, *Ancient Art From Cyprus*, The Censola Collection in The Metropolitan Museum of Art, New York, 2000.
- Kassab Tezgör – Sezer 1995 D. Kassab Tezgör – T. Sezer, *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Pişmiş Toprak Kandiller Kataloğu, Protohistorik, Arkaik, Klasik ve Hellenistik Dönemler*, Cilt 1, İstanbul, 1995.
- Kovacsovics 1990 W. Kovacsovics, *Die Eckterrasse an der Graberstrasse des Kerameikos*, Kerameikos Band XIV, Berlin, 1990.
- Kunina 1997 N. Kunina, *Ancient Glass in the Hermitage Collection*, 1997.
- Laflı 2003 E. Laflı, *Studien zu Hellenistischen, Kaiserzeitlichen und Spätantikfrühbyzantinischen Tonunguentarien aus Kilikien und Pisidien (Südtürkei) Der Forschungsstand und Eine Auswahl von Fundobjekten aus den Örtlichen Museen*, Inauguraldissertation zur Erlangung der Doktorwürde Vorgelegt der Philosophischen Fakultät der Universität Zu Köln (Köln Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi 2003).
- Leibungut 1977 A. Leibungut, *Die Römischen Lampen in der Schweiz*, Bern, 1977.
- Lightfoot – Arslan 1992 C. S. Lightfoot – M. Arslan, *Anadolu Antik Camları, Yüksel Erimtan Koleksiyonu*, Ankara, 1992.
- Loeschcke 1919 S. Loeschcke, *Lampen aus Vindonissa*, Zürich, 1919.
- Magie 1950 D. Magie, *Roman Rule In Asia Minor*, New Jersey, 1950.

- McFadden 1946 G. H. McFadden, *A Tomb of the Necropolis of Ayios Ermoyenis at Kourion*, *AJA* 50/4, 1946, 449–489.
- Meriç 2002 R. Meriç, *Spathellenistisch-Römische Keramik und Kleinfunde aus einem Schachtbrunnen am Staatsmarkt in Ephesos*, *Forschungen in Ephesos* IX/3, Wien, 2002.
- Meriç 2003b R. Meriç, “Efes Devlet Agorası Kuyu Buluntuları Geç Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği”, *Les Ceramiques en Epoques Hellenistique et Romanie*, (ed. C. Abadie-Reynal), Paris, 2003, 79–81.
- Meriç 2010 A. Ekin Meriç, “Metropolis’teki Roma Evinde Bulunan Hellenistik Seramikler ve Düşündürdükleri”, *Metropolis İonia II Yolların Kesiştiği Yer Recep Meriç İçin Yazılar/The Land of the Crossroads Essays in Honour of Recep Meriç*, İstanbul, 2010, 123–128.
- Meriçboyu 2001 Y. A. Meriçboyu, *Antikçağ’da Anadolu Takıları*, İstanbul, 2001.
- Metzger 1969 I. R. Metzger, *Die Hellenistische Keramik in Eretria*, *Eretria Ausgrabungen und Forschungen* II, Bern, 1969.
- Mitsopoulos-Leon 1991 V. Mitsopoulos-Leon, *Die Basilika am Staatsmarkt in Ephesos Kleinfunde, 1. Teil Keramik Hellenistischer und Römischer Zeit*, *Forschungen in Ephesos* IX 2/2, Wien, 1991.
- Morel 1994 J. Morel, *Céramique Campaniense: Les Formes*, Paris, 1994.
- Oziol 1977 T. Oziol, *Les Lampes du Musée de Chypre*, Salamine de Chypre, Paris, 1977.
- Özet 1998 A. Özet, *Dipten Gelen Parlıt, Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Cam Eserleri*, Ankara, 1998.
- Öztürk 2003 N. Öztürk, *Kyzikos Kandilleri* (Atatürk Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi 2003).
- Özyiğit 2000 Ö. Özyiğit, “The Chronology of Pergamene Applique Ware”, *Ε’ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΝΑΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΚΕΡΑΜΙΚΗ, ΠΡΑΚΤΙΚΑ*, Atina, 2000, 195–198.
- Perlzweig 1961 J. Perlzweig, *Lamps of the Roman Period*, *The Athenian Agora* Vol. VII, New Jersey, 1961.
- Pfrommer 1990 M. Pfrommer, *Untersuchungen zur Chronologie früh- und Hochhellenistischen Goldschmucks*, *Istforsch* Band 37, 1990.
- Pfrommer – Markus 2001 M. Pfrommer – E. Markus, *Greek Gold from Hellenistic Egypt*, Los Angeles, 2001.
- Platz-Horster 1976 G. Platz-Horster, *Antike Gläser Ausstellung im Antikemuseum Berlin*, Berlin, 1976.
- Polat 2012 G. Polat, “Antandros”, *Ege Üniversitesi Arkeoloji Kazıları*, (ed. A. Çilingiroğlu – Z. Mercangöz – G. Polat), İzmir, 2012, 210-230.
- Radt 1986 W. Radt, “Lampen und Beleuchtung in der Antike”, *AW* 17/1, 1986, 40–58.
- Radt 2002 W. Radt, *Pergamon: Antik Bir Kentin Tarihi ve Yapıları*, (ed. S. Tamer), İstanbul, 2002.
- Ramsay 1897 W. M. Ramsay, *The Cities And Bishoprics of Phrygia, Vol: I*, Oxford, 1897.
- Ritti 1987a T. Ritti, “Hierapolis Tarihi”, *Hierapolis Di Frigia 1957-1987*, (ed. A. Peres), 1987, 27–30.
- Ritti 2006 T. Ritti, *Phrygia Hierapoli’i (Pamukkale) Eski Yazıtlar Rehberi*, (çev. N. Fırat), 2006.
- Robinson 1959 H. S. Robinson, *Pottery of the Roman Period Chronology*, *The Athenian Agora* Vol. V, New Jersey, 1959.
- Ronchetta 1987a D. Ronchetta, “Şehir Planı”, *Hierapolis Di Frigia 1957-1987*, (ed. A. Peres), 1987, 31–37.
- Ronchetta 1987b D. Ronchetta, “Eski Mezarlıklar”, *Hierapolis Di Frigia 1957-1987*, (ed. A. Peres), 1987, 105–112.
- Ronchetta – Mighetto 2007 D. Ronchetta – P. Mighetto, “La Necropoli Nord. Verso il Progetto di Conoscenza Nuovi Dati dalle Campagne 2000-2003”, *Hierapolis di Frigia I, Le Attività delle Campagne di Scavo e Restauro 2000-2003*, İstanbul, 2007, 433–455.
- Rotroff 1997 S. I. Rotroff, *Hellenistic Pottery. Athenian and Imported Wheelmade Table Ware and Related Material*, *Athenian Agora* XXIX, New Jersey, 1997.
- Rotroff 2006 S. I. Rotroff, *Hellenistic Pottery the Plain Wares*, *The Athenian Agora* Vol. XXXIII, New Jersey, 2006.
- Rotroff – Oliver Jr. 2003 S. I. Rotroff – A. Oliver Jr., *The Hellenistic Pottery from Sardis The Finds Through 1994*, (eds. K. Kiefer – A. Ramage), London, 2003.
- Saldern 1980 A. V. Saldern, *Ancient and Byzantine Glass From Sardis*, (eds. G. M. A. Hanfmann – J. A. Scott), London, 1980.
- Sauerland 1985 F. Sauerland, “Antiken der Sammlung W. W. VI. Goldschmuck”, *Boreas*, Band 8, Münster, 1985, 247–259.
- Schäfer 1968 J. Schäfer, *Hellenistische Keramik Aus Pergamon*, *Pergamenische Forschungen* Band 2, Berlin, 1968.
- Schneider-Equini 1972 E. Schneider-Equini, *La necropoli di Hierapolis di Frigia*, Roma, 1972.
- Smetena-Scherrer 1982 R. Smetena-Scherrer, *Spatklassische und Hellenistische Keramik*, *Alt-Agina* II, 1, Mainz, 1982.
- SNG 1982 *Sylloge Nummorum Graecorum, The Royal Collection of Coins and Medals Danish National Museum, Phrygia*, New Jersey, 1982.

- Strabon Strabon, *Coğrafya, Anadolu* (Kitap XII, XIII, XIV), (çev. M. Pektaş), İstanbul, 1991.
- Şimşek 1997 C. Şimşek, *Hierapolis Güney Nekropolü* (Selçuk Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi 1997).
- Şimşek 2010 C. Şimşek, “2008 yılı Laodikeia Antik Kenti Kazıları”, *31. KST-4*, 2010, 101–134.
- Şimşek 2013 C. Şimşek, *Laodikeia (Laodikeia ad Lycum)*, İstanbul, 2013.
- Şimşek – Duman 2013 C. Şimşek – B. Duman, “Laodikeia Tipi Kulakçıklı Kandiller”, *Olba*, XXI, İstanbul, 151–180.
- Şimşek – Okunak C. Şimşek – M. Okunak, Attouda Nekropol Buluntuları ve Hisarköy Müze Deposu’ndan Çalınan Seramikler, Baskıda.
- Şimşek – Okunak – Bilgin 2011 C. Şimşek – M. Okunak – M. Bilgin, *Laodikeia Nekropolü (2004-2010 Yılları), Laodikeia Çalışmaları 1.1/1.2*, İstanbul, 2011.
- Tarn 1930 W. W. Tarn, *Hellenistic Civilisation*, London, Edward Arnold Co Press.
- Thompson 1934 H. A. Thompson, “Two Centuries of Hellenistic Pottery”, *Hesperia*, Vol:3, Number:4, 1934, 311–476.
- Tuluk 1996 G. G. Tuluk, *İonia Bölgesi’nde Hellenistik Dönem Kandiller* (Ege Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi 1996).
- Tuluk 1999 G. G. Tuluk, “Die Unguentarien im Museum von İzmir”, *Anatolia Antiqua VII*, Paris, 1999, 127–166.
- Tuluk 2003 G. G. Tuluk, “İonia Bölgesi’ndeki Hellenistik Döneme Ait Kandiller”, *Les Ceramiques en Epoques Hellenistique et Romane, Varia Anatolica XV*, (ed. C. Abadie-Reynal), Paris, 2003, 17–25.
- Türe – Savaşçın 2002 A. Türe – M. Y. Savaşçın, *Anadolu Antik Takıları*, İstanbul, 2002.
- Verzone 1973 P. Verzone, “La Campagne de fouilles en 1971a Hierapolis”, *TAD XX*, 1973, 195–199.
- Vessberg – Westholm 1956 O. Vessberg – A. Westholm, *The Hellenistic and Roman Periods in Cyprus, The Swedish Cyprus Expedition Vol. IV. Part 3*, Lund, 1956.
- Walters 1914 H. B. Walters, *Catalogue of the Greek and Roman Lamps in the British Museum*, London, 1914.
- Weinberg 1992 G. D. Weinberg, *Athens Glass Vessels in Ancient Greece their History Illustrated from the Collection of the National Archaeological Museum*, Athens, 1992.
- Weinberg – Stern 2009 G. D. Weinberg – E. M. Stern, *Vessel Glass, The Athenian Agora Vol. XXXIV*, New Jersey, 2009.
- Williams 1981 H. Williams, *Kenchreai Eastern Port of Corinth V. The Lamps*, Leiden, 1981.
- Yaşar 2010 A. Yaşar, Milet Müzesi’nde Bulunan Hellenistik ve Roma Dönemi Unguentariumları (Adnan Menderes Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi 2010).
- Zahn 1904 R. Zahn, “Tongeschirr”, in *Priene Ergebnisse der Ausgrabungen und Untersuchungen in den Jahren 1895-1898*, (eds. T. Wiegand – H. Schrader), 1904, 394–468.





Fig. 1  
Batı Anadolu-İçbatı  
Anadolu yol haritası



Fig. 2  
Hierapolis Kuzey  
Nekropolü'nün  
genel görünümü



Fig. 3  
159 numaralı üç  
basamaklı podyum

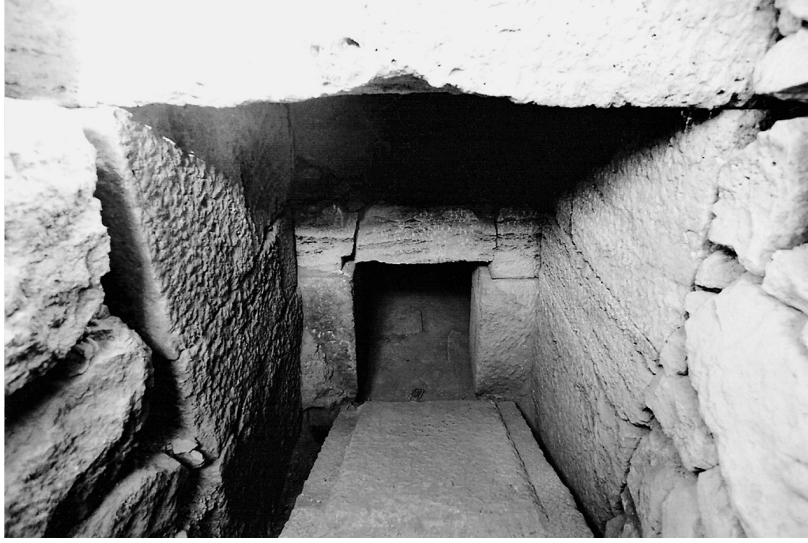


Fig. 4  
159D numaralı  
tümülüsün dromosu ve  
mezar odasının girişi



Fig. 5  
159D numaralı  
tümülüsün mezar  
odasına girişin  
içten görünümü

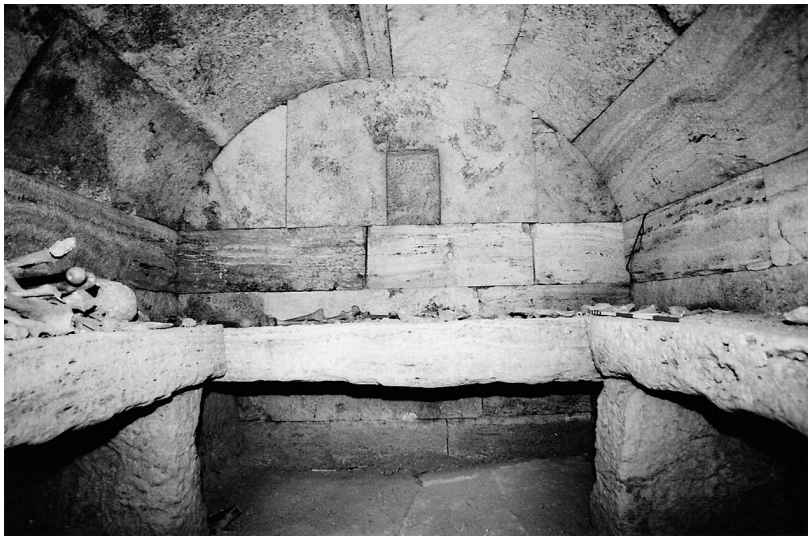


Fig. 6  
159D numaralı  
tümülüsün  
mezar odası



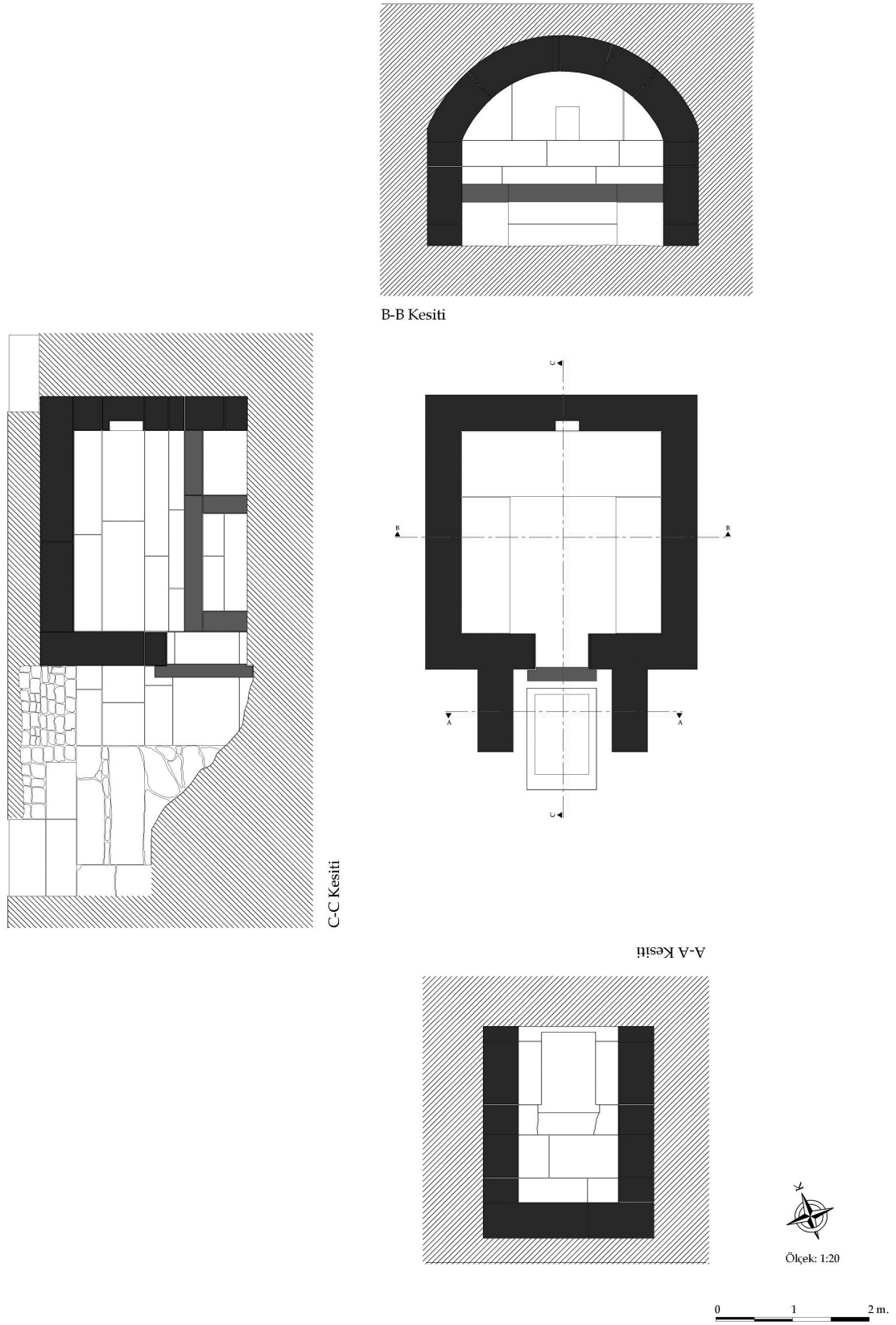
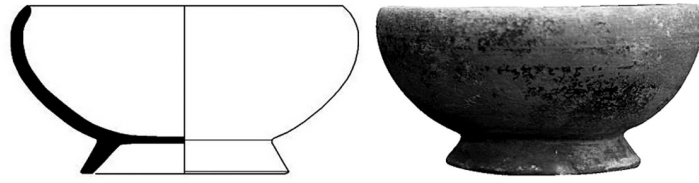


Fig. 7 159D Tümülüsü Plan ve Kesit çizimleri



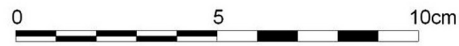


2001-36  
Kat. No. 1



2001-11  
Kat. No. 2

2001-14  
Kat. No. 3



2001-3  
Kat. No. 28



Fig. 8 1 numaralı Kontekst, M.Ö. 3 yy.'ın ilk yarısı

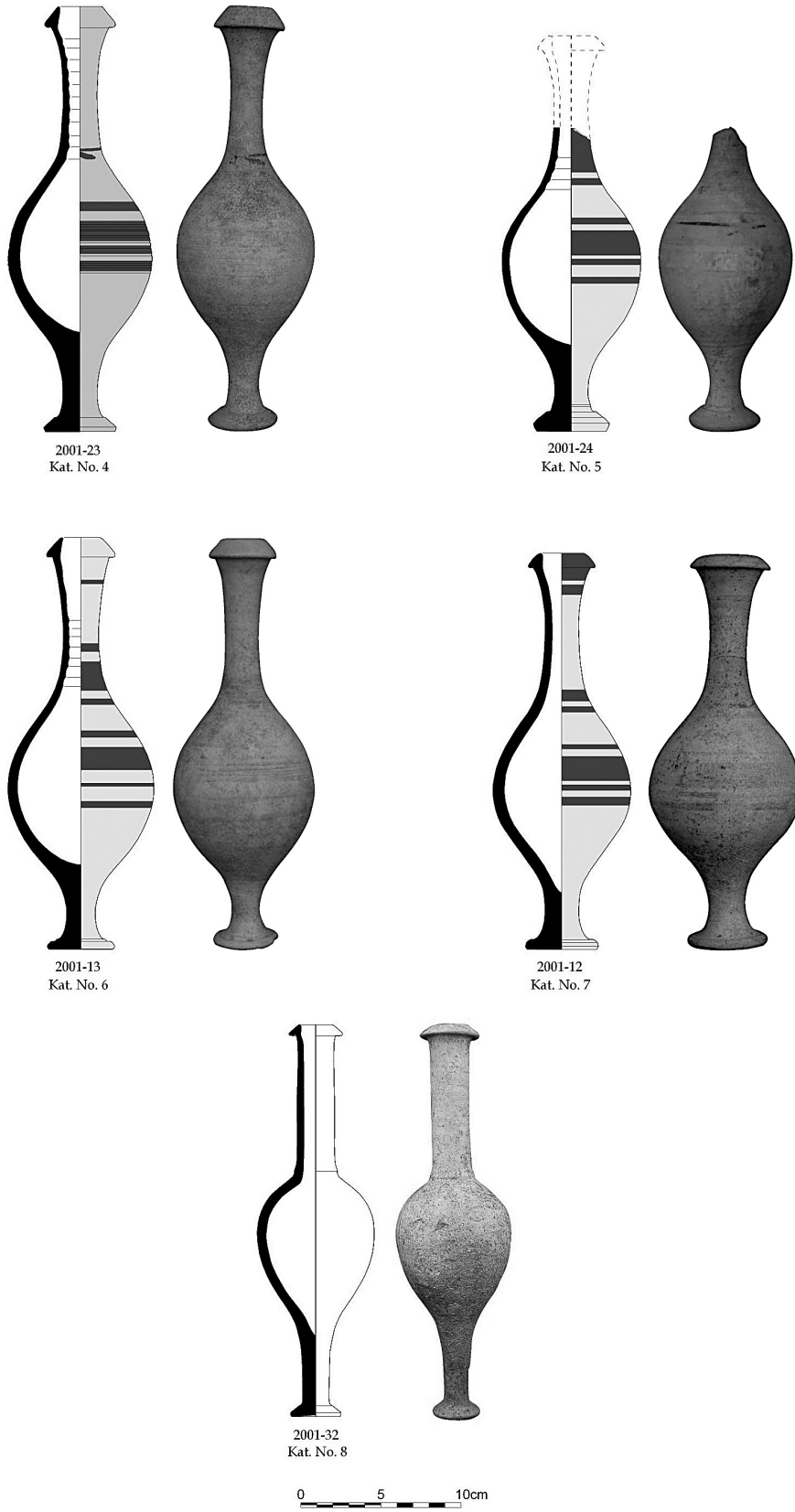


Fig. 9 2 numaralı Kontekst, M.Ö. 3. yy.'ın son çeyreği-M.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısı

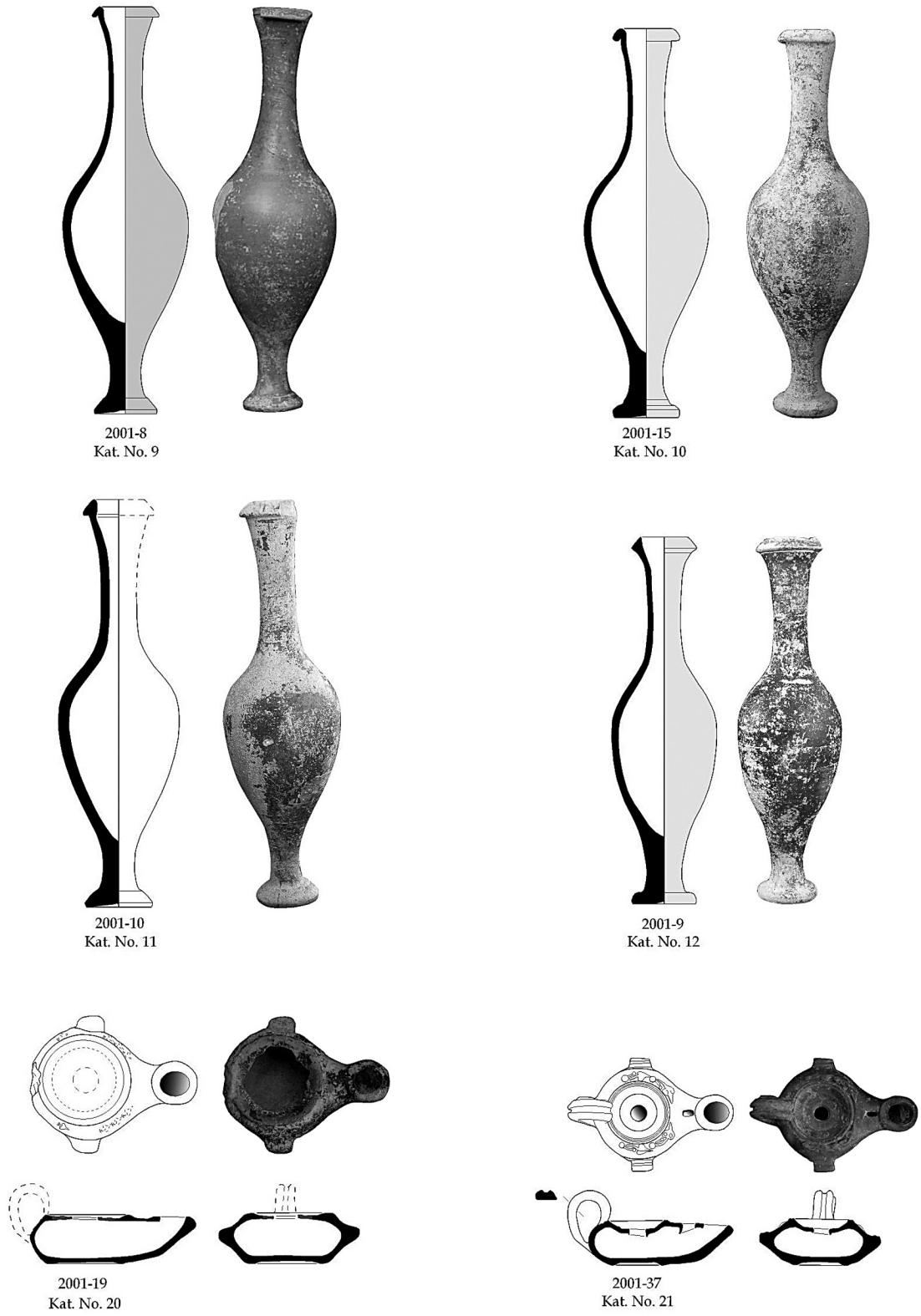


Fig. 10 3 numaralı Kontekst, M.Ö. 2. yy.'in ikinci yarısı-M.Ö. 1. yy.'in ilk çeyreği

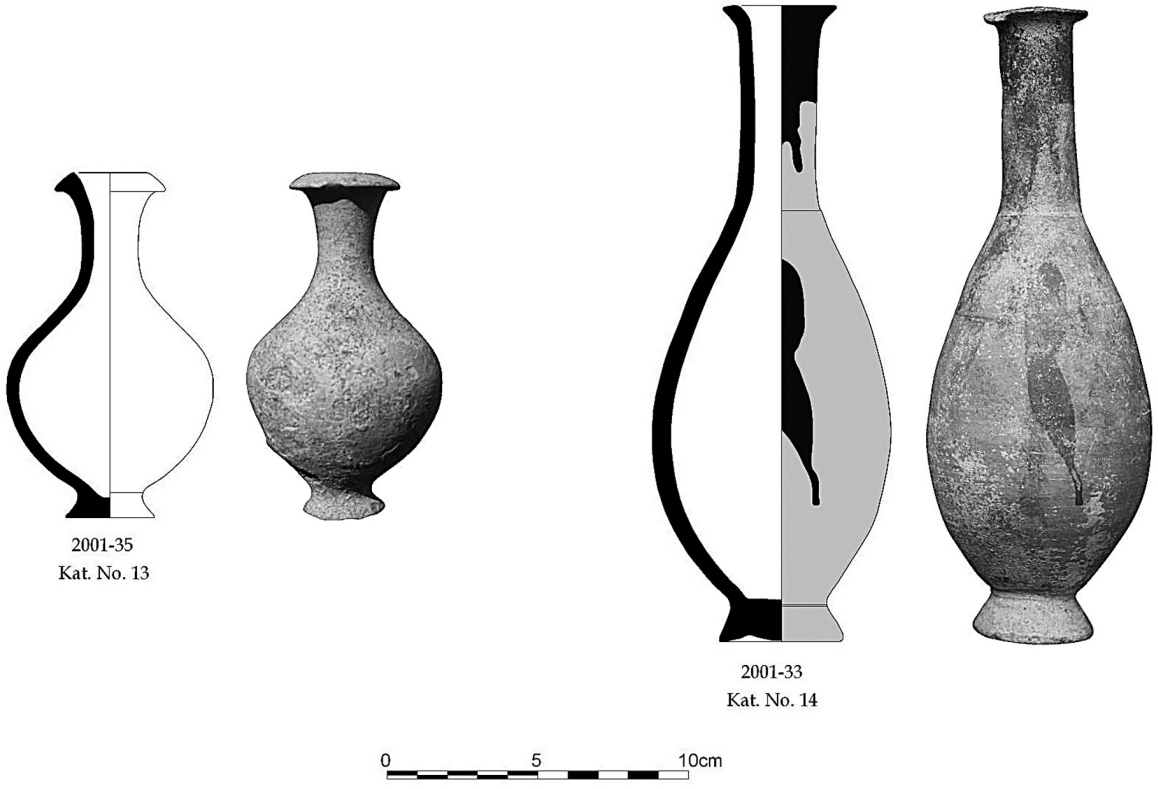


Fig. 11 4 numaralı Kontekst, M.Ö. 1. yy.'ın ikinci ve üçüncü çeyreği

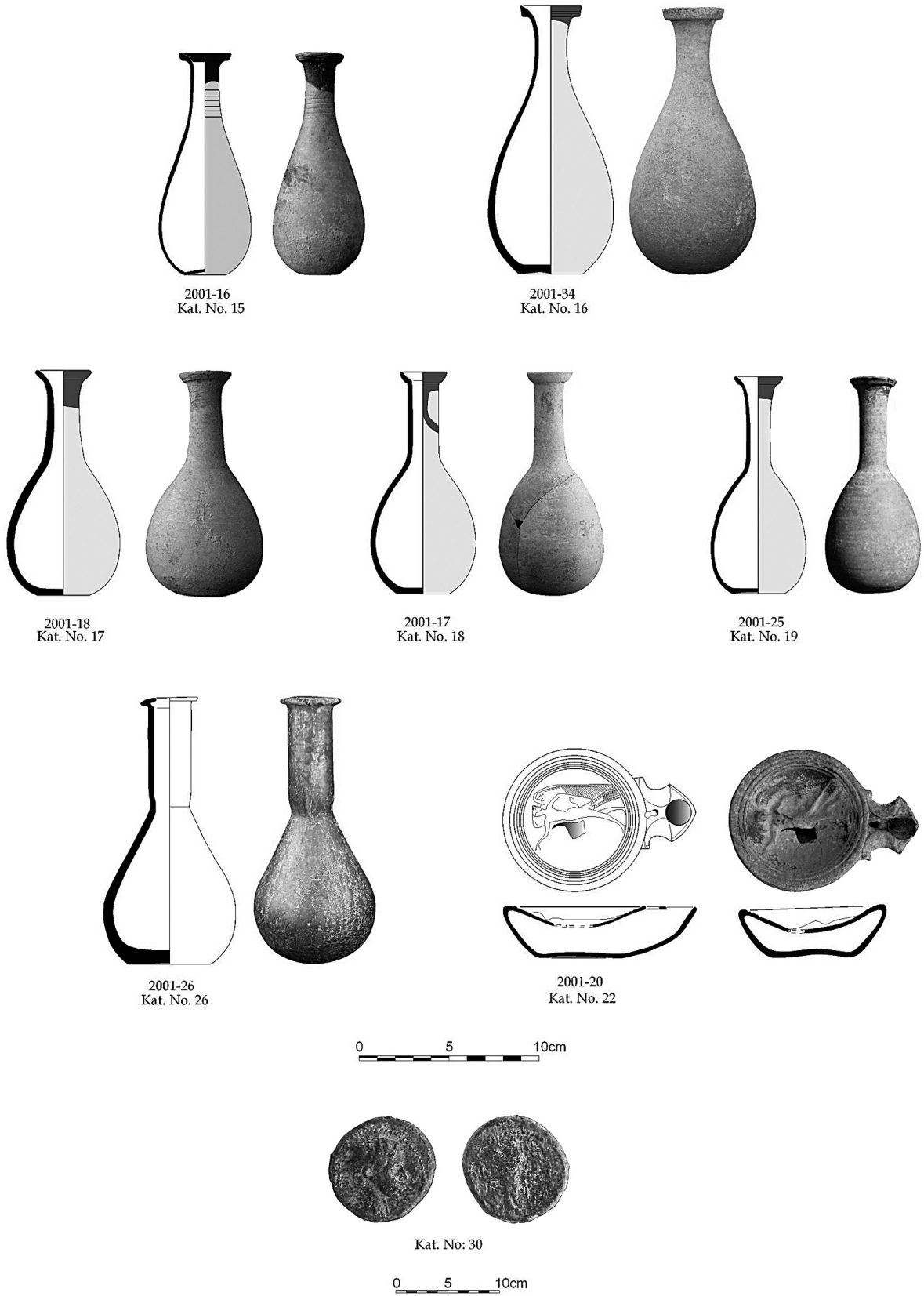
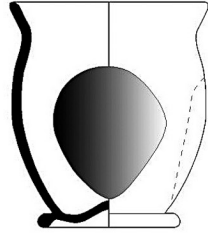
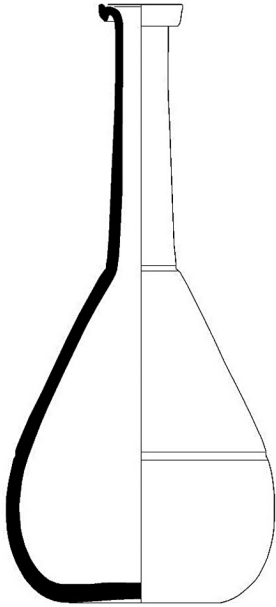


Fig. 12 5 numaralı Kontekst, Augustus Dönemi-M.S. 1. yy.'ın ilk yarısı

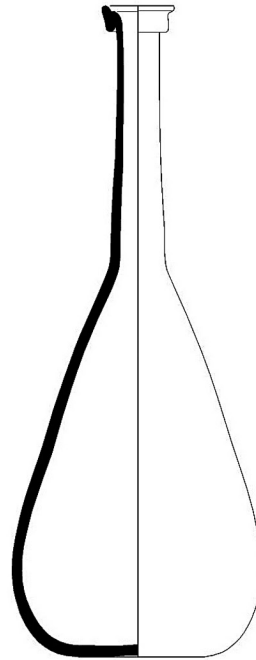




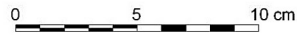
2001-29  
Kat. No. 27



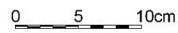
2001-27  
Kat. No. 24



2001-28  
Kat. No. 25



Kat. No: 31



2001-4  
Kat. No. 29

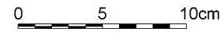


Fig. 13 6 numaralı Kontekst, M.S.1. yy.'ın ikinci ve üçüncü çeyreği

